

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Mozgalmak a biblia vasárnapja érdekében.

Közeledik márcz. 6-ika, a biblia vasárnapjának egyetemes ünnepe, mely a bibliai vallást követő keresztyének közös hála napja leend, hogy a szentírás, s benne az Isten ígéje — ez ujjá szülő hatalom — minden nemzethez eljutott, a hová a keresztyén erők eddig elhathattak. A britt és külföldi biblia-társaság akkor üli száz éves fenállása évfordulóját, felhívására csatlakoznak sorban a bibliai keresztyének minden irányu szervezetei, hatóságai a különböző országokban és világrészekén. Lelkesedés árja mozogtatja a hívő kebleket, s páratlan mozgalom jelentkezik mindenféle, az emberiség áldása, a biblia iránt. Valamennyi nagy keresztyén célu társulat részt kíván venni, többi közt a nagy „Vallásos iratok terjesztő” angol társaság is; a számos missiói társulatok, mivel a britt társaság „nagy és nélkülözhetetlen segítő társa a földkereken minden missiói munkának”! Megmozdult a legrégibbek egyike a morva atyafiak missiói társasága is, mely első vitte az evangéliumot a pogányok közé. Egy nő a gyűjtendő százados pénzalaphoz annak 250 ezred részét (21 korona) küldte be élő atya nevében, a ki egykorú (száz éves) a biblia-társasággal. Husvétkor egy úrhölgy magát meg nem nevezve, tizezer koronát adott a társaság céljaira. A hires bázeli missio-társaság ezer frank adományt gyűjtend a célra. A régi quäkerek társasága is belső örömmel veszen részt. A nyáron az előkelő főurak parkjaiban kerti összejövetelek sorozata tartatott, egyiken 400 úr és hölgy volt jelen, Northampton marquis, a társaság elnöke vezetése mellett, buzdító beszédek hallgattak, elnök ezt mondá többek közt „a műveltséget, a mint mi értelmezzük azt, továbbá a szabadságot és igazságot a biblia tanításának köszönhetjük.” Minden ily parki gyülekezet adakozással rekesztetett be 100—400 forint gyűjtéssel.

Új kiadást nyert „Az evangéliom sok

nyelven” című könyvecske, hogy felmutassa a biblia-társaság hódítását és hatását; az a kiadás mely 1863-ban jelent meg, még csak 91 nyelven, 30 betűalakban tüntette fel az idézett biblia verset; a századévi kiadás 370 nyelven szól 60 féle írási alakban, betűformákban.

Megható nyilatkozatot tett az ősi *Valdens* egyház a Torre Pelicében (szept. 7.) tartott zsinatán, egyhangulag határozá, hogy az alpe-sektől Siciliáig minden gyülekezetet felkér, tartsa meg a biblia vasárnapját olasz földön, mivel ő „a biblia társaságot az isteni gondviselés legnagyobb és dicsőségesebb emlékének tekinti a mult századból.” Együttal köszönetet szavaz a társaságnak Itáliát evangéliomhoz vezérlő segítéseért; a biblia-vasárnapi predikációk a bibliaterjesztés érdemeiről fognak szólani és gyűjtésre buzdítanak a százados alaphoz.

Az úpsalai protestáns érsek körlevelet intézett Svédország 11 püspökéhez és a főváros, Stocholm, primárius lelkészéhez, hogy ők hívják fel hatóságaik alatti lelkész-társaikat a biblia-vasárnap megünneplésére, felsorolván azon áldásokat, melyek a biblia társaság száz évi működése folytán rájuk is szállottak. Svédország és Norvégia királynéja üdvözlő levelet intézett a százados ünnepélyre Londonba, bizonyoságot tesz a biblia szent erejéről, idézvé 2. Tim. 3, 15. 16. 17. A dán püspökök értekezlete is hasonló intézkedést tett.

A porosz evangéliomi állam-egyház — az európai száraz föld legnagyobb prot. egyháza, 13 millió lelket haladó — legujabb zsinatában, elismeri a biblia társaság nagy szolgálata a német evangélikusok érdekében a szentírás terjesztés mezején „e társaságra mindaddig szükség leend, mig az emberiség él,” küldi testvéri üdvözlét s köszönetét a százados ünnepélyre. A szászországi prot. egyház és a Lippe-Detmoldi szintén kegyeletesen emlékezik meg. A skót, amerikai és ausztráliai egyházak kész szívvvel csatlakoznak.

A canterbury érsek Randall, Lambeth palotájából még július 6-kán buzdító levelet intézett a biblia társasághoz, tudatván, hogy püspök társaival elhatározták megülni a biblia vásárnapját, s az áhitatos népet mindenütt felhívják a hálaadásra, örvend, hogy az anglikán állami egyházhoz nem tartozó többi keresztyén néppel csatlakozva, hálájukat kifejezhetik a mindenható előtt a mindnyájokkal közös áldásokért.

A Biblia Társaság „Havi Értesítő“-jének f. é. decemberi számában egész terjedelemben közölve van a magyar református egyház konventi elnöksége által a társaság elnökéhez Northampton marquishoz intézett angol üdvözlő levél, így hazánk bibliai egyháza is a nemzetek és egyházak szép koszorujába fonódva jelent meg a keresztyén világ előtt; a januári számban pedig újra kiemelik, hogy kálvinista egyházközsegeink a biblia vásárnapján adakozásra is felhivatnak.

Nyomban utánna jelzik, hogy a magyar *Lutheránus* egyház konventje szintén elhatározta, hogy minden gyülekezetében a britt társaság százados alapjára gyűjteni fognak, és hogy azon egyház egyetemes hatósága ki fogja egészíteni az adakozás eredményét a rendelkezése alatt álló alapból illő összegre.

Ime néhány vonás a széles és nagyszerű mozgalomból! Készülünk mi is méltók lenni a kegyeletes emléknapon, ez újszerű pünköszt féle ünnepen, hiszen akkor száz és száz nyelven egy értelemben szálland fel a kijelentés Urához a magasztalás szózata, ily nap még nem volt a föld kerekén, a biblia megdicsőülése az és fényes tanujel, hogy a századok, sőt évezredek csak növelik a szentírás jelentőségét; költők zendítik kobzaikat, hirdetvén, hogy Istené a dicsőség.

Ihlesse meg lelkipásztoraink ajkait azon vasárnapon a Szentlélek lángnyelve! hassa meg az ige a buzgó hallgatókat!

Elevenüljön fel lelkünk tábláján magyar bibliánk háromszáz éves multja, mely egyházunk fénylő és borulatos korszakainak tanúja és tükre vala. Buzduljunk az isten igéjéhez ragaszkodásra. De egyúttal gondoljunk kegyeletesen a mi népünk által úgynevezett angol biblia társaságra, mely száz éves működésével, tetemes anyagi segélyével, a hívő szeretet melegével nyitotta meg a magyar biblia szabad terjedését s látja el népünket szebbnél-szebb kiadású olcsó bibliákkal; az utóbbi évek alatt ismét nagy pénzáldozattal hajtja végre régi bibliánk javítását, átnézését s kiadását. Nemcsak érdekünkben, hanem minden nemzetbeli hitrokonaink irányában is hasonló áldozatokat hoz, s hogy még többet tehessen a száz éves fennállás emlékére „Százados alapot“ gyűjt; minket is kér, járuljunk ahoz bibliát méltató filléreinkkel. Menjünk fel tehát március 6-kán az Ur házába, hálát adakozás-

sal is bizonyítani. Ha minden gyülekezetben egyre-másra, a gazdagabb százaléka kipótolván a szegényebb és kisebb gyülekezetek adakozását, — legalább egy koronára emelkedik a persely pénz, majdnem kétezer korona jöhet össze s így tekintélyesebb összeget nyujthunk a nagy célra és a többi nemzetek sorában tisztességes helyet foghatunk.

Az Eredetek könyvében (Genesis) évezredek előtt feljegyzett isteni szó „*légyen világosság!*“ a lelki világok terén ma is teremtő erejű, s e világosságot a biblia hordozza, képviseli, az által leszünk „világosság fiai“ mi, és azok, kikhez először hat el a szentírás nemzeti nyelvön. A hét águ arany szövétnekbe olajrészszel járul az, a ki áldozik tehetsége szerint.

Az armaghi angol református érsek százados ünnepi hymnusa sorai szerint:

Dicsőség az Urnak! Az ének hangján
Nyugtalan lelket Megvigasztalván;
Dicsőség az Urnak Zsoltár zengzeten,
Mely, ha hull a köny, Törli csendesén.
Dicsőség az Urnak Látnok-igében
Mely Krisztus, Téged, Láttat az égben.
Dicsőség az Urnak *Szentkönyve* által,
Melynek rozsdá, moly, idő nem árthat,
Benne az ő új, És örök az új,
Isteni fénye soha le nem huny!

(D. P. L.)

Balogh Ferencz, hittanár.

A magyarországi evangéliom szerint

reformált és ágostai hitvallásu evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról.

Összeállította: az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetemes gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága, a Budapesten 1903. november 19-én tartott közös gyűlésében.

(Folyt. és vége.)

4. Az országos lelkészi nyugdíjintézet évi segélyez

Nemcsak a közpályán szolgáló, hanem a magán-társulatoknál, egyesületeknél alkalmazott rendes tisztviselőknél, sőt szolgáltnak is van nyugdíjintézetük, csupán a magyarországi ev. ref. lelkészeknek nincs.

Egyfelől az ev. ref. lelkészek nagyon is korlátozott javadalmazása, másfelől a lelkészeket díjazó ev. ref. egyházak szerény anyagi viszonyai, hiveinknek az egyházak és iskolák fenntartása érdekében viselt súlyos egyházi adóterhei gátolták mindezideig ezen egyházi közérdekből kiválóan fontos és első rendű szükségletet képező intézménynek: az országos ev. ref. lelkészi nyugdíjintézetnek felállítását. Egyetemes egyházunk közérdeke követeli ennek mielőbbi létrehozását. Tervezetünk már készen van, de hogy annak jövője biztosítva legyen, ezen elsőrendű közegyházi szükségletünk fedezésére állami dotációból kérünk 400,000 koronát évenkénti segélyül.

Az ág. h. ev. egyház részéről már 1898-ban szervezett egyetemes nyugdíjintézetnél, a rendes tagok teljes fizetéseiig emelkedő nyugdíjigények fedezéséhez kívántatik, matematikai számítás alapján évenként 167,287 korona; a két nyugdíjintézetre összesen 567,287 korona.

Vallástanításr

Hazai két protestáns egyházunk közérdeke sürgetően megköveteli, hogy a nem felekezetünk iskoláiba járó protestáns növendékeknek hitelveink szerinti vallástanításáról és annak díjazásáról protestáns egyházunk, egész Magyarország területén intézményileg gondoskodjék.

E célból kérjük, hogy:

a) az állami iskolákba, az állam által fenntartott intézetekbe járó protestáns növendékeknek hitelveink szerinti vallástanításáról, illetőleg az e célra protestáns egyházunk hatóságai által alkalmazott protestáns vallástanítók, hitoktatók díjazásáról az állam gondoskodik, éppen olyan díjazásban részesítvén őket, mint az állami iskolákban az állam által fenntartott intézetekben a római katolikus vallás tanítására alkalmazott hitoktatókat, vallástanítókat részesíti;

b) a többi, nem protestáns egyházunk hatósága alatt álló nyilvános iskolákba és intézetekbe járó protestáns növendékeknek, hitelveink szerinti vallás tanítására, illetőleg az e célra protestáns egyházunk hatóságai által alkalmazott protestáns vallástanítók, hitoktatók díjazására állami dotációból kérünk évi segélyt és pedig: az ev. ref. egyház részére évenként 150,000 koronát, az ág. h. ev. egyház részére évenként 100,000 koronát, összesen: 250,000 koronát, azon kötelezettséggel, hogy protestáns egyházunk főhatósága ezen összegből fedezi — számadás terhe alatt — a fentebb kimutatott közegyházi szükségletet és pedig oly módon, hogy az elemi iskoláknál és az ezekkel egyfoku intézeteknél alkalmazott protestáns vallástanítókat, hitoktatókat, minden heti egy órán végzett vallástanításért évenkénti 50 korona évi díjazásban részesíti, a középiskoláknál és az ezekkel egyfoku intézeteknél alkalmazott protestáns vallástanítókat, hitoktatókat, minden heti egy órán végzett vallástanításért évenkénti 80 korona díjazásban részesíti.

Kulturális és humanitárius intézményekre.

Hazai két protestáns egyházunk közérdeke sürgetően megköveteli, hogy protestáns egyházunk a valláserkölcsei élet ápolása és fejlesztése érdekében, valamint a hazai közművelődés és főleg a tanítóképzés és a nőnevelés terén áldásosan működő protestáns intézményeket és intézeteket közegyházi érdekből gyámolítsa, erkölcsi és anyagi segélyvel istápolja és amennyiben szükségét érzi, ilyeneket egyetemes egyházunk érdekében létesítsen.

Miért is protestáns egyházunk ezen valláserkölcsei és közművelődési szükségletének fedezésére állami dotációból az ev. ref. egyház részére 400,000 korona évi segélyt kér, az ág. h. ev. egyház részére 220,000 korona évi segélyt kér, összesen: 620,000 korona.

7. Lelkészi és tanárképzésre.

A római kath. és görög kath. egyháznak a budapesti tudomány-egyetemen theologiai fakultása van, amely mint ilyen, az egyetemi fakultás minden jogaival és privilegiumaival fel van ruházva. Protestáns egyházaink részére theologiai fakultás sem hazai egyetemeink kebelében fel nem állított, sem az egyetemen kívül létező és egyházaink által fenntartott theologiai akadémiáink vagy ezeknek egyike nincsen felruházva az egyetemi fakultás jogaival és privilegiumaival.

Úgy ez — mert a lelkészképzést egyházunk a maga kezéből ki nem adhatja, — valamint a tanárképzés, mint egyik legfontosabb egyházi tényező, gondoskodásunkat követeli. Mivel azonban első kötelességünk az e célra szolgáló anyagi erőnk számba vétele s teljes tervkészítés, amivel ma még le nem számoltunk: az evégett felmerülő szükségletünk kimutatását ezidő szerint mellőzzük ugyan, de mint előbb-utóbb előálló igényünk alapját megemlíteni láttuk szükségesnek.

A fentebbi címeken nyert állami dotációt, a két protestáns egyház főhatósága, saját hatáskörében számolja el, a jóváhagyott számadást jegyzőköny-

vébe vezeti és ezen jegyzőkönyvet a magyar állam kormányához fölterjeszti.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Mélyen tisztelt Törvényhozás!

A fentebbiekben előadtuk az 1848. évi XX. t.-c. 2. és 3. §-ában lefektetett elvek megvalósítására nézve nézeteinket, kívánalmainkat.

Midőn az idézett s a magyar nemzetnek és koronás királyának igazságérzetéről tanuskodó törvény végrehajtását kérjük s követeljük, célunk — mert a törvény végrehajtása más nem is lehet, — célunk az, hogy tettleg életbeléptetve lássuk valahára ama törvényben kimondott nagy elveket s a többi vállalásfelekezettel együtt, szabadon és nyugodtan élvezzük annak gyümölcseit.

Előterjesztésünkben világosan látható, hogy mi, az egyenlőség és viszonyosság elvének megvalósítása végett nem különleges felekezeti, nekünk kedvező, minket megkülönböztető új törvény alkotását, hanem a meglevőnek sanctionálását, a tételes törvények végrehajtását kérjük és követeljük.

De világos előterjesztésünkben az is, hogy míg az idézett törvény 2-ik §-ának teljes egészében, minden irányu vonatkozásaiban végrehajtását várjuk, addig a 3-ik szakasz életbeléptetésére nézve, önkormányzati jogunk épségben fentartása mellett elégnék tartjuk azon szükségünknek állami közjövödelmekből fedeztetését, amelyeket egyházunk és hazánk magas érdekeinek sérelme nélkül, önmagunk megadóztatásával sem birunk teljesíteni s melyeknek fedezetlen maradása, egyházi és iskolai közjóra törekvésünket akadályozza meg.

A magyar nemzet megtudta szüntetni a nemeség összes kiváltságait, politikai és társadalmi előjogait, megtudta szüntetni a földesuri jogokat, minden veszedelem nélkül: lehetetlen, hogy megne tudja szüntetni azokat a visszaéléseket, tulkapásokat, melyek e haza állampolgárai között az egyenlőséget és viszonyosságot veszélyeztetik, illuzóriussá teszik; lehetetlen, hogy meg ne tudja szüntetni azokat a kétes eredetű előjogokat, melyek alapján a ma már oly igazságtalan kegyuri jogok nőttek ki, amelyek ellenében állanak a modern jogviszonyokkal és az ezekből eredő számtalan törvényeinkkel.

Csúvározás a kongruáért.

— Válasz „A kongrua elküldése“ czimű ciklikre. —

Úgy hetivásár idején a malmok rendesen szekeket küldenek ki, hogy a fogyasztó közönség örülésre vásárolt gabonáját összegyűjtsék s a malomba vigyék, a malmok és molnárok ily eljárását csúvározásnak hívják. Úgy látszik azonban, hogy ez a forgalom, mely eddig csak a mozgó molnárok által volt lefoglalva, szárnyat öltött s átvitt értelemben a kongruánál is kísért, csúvározás kezd megindulni itt is.

Távol áll tőlem a személyeskedés, annál kevésbé valamely eszmének, gondolatnak lekicsinylése, akárkitől is jöjjön az, hiszen amint a nemes fém sok surláson, csiszoláson kell keresztül menjen, míg jellegző fényt megkapja: úgy a legszebb eszme, a lepraktikusabb gondolat is csak nyerhet közkinccséválásában, ha eszmékkel, gondolatokkal társul, ha arra való, megizmosodik, valóra válik, ha nem arra való, szétpattan, mint a szappanbuborék, durranás nélkül, ártalmatlanul.

Tagadhatatlan, hogy a kongrua, mint törvényen alapuló fizetéskiegészítés, minden életben levő kongruás papnak jogos illetménye, az ő sajátja, tulajdona, de fizetéspótlék lévén, nem önálló fizetés, bírói lefoglalás tárgyát nem képezheti, végrehajtás, árverezés reá nem vezethető. Ebből az elvből lett a miniszteri rendelet is kiadva. Csakhogy itt már most

distingválunk kell. Azt minden valami szellemi intelligenciával bíró ember tudja, hogy az államhatalom a maga souverénitásban minden felekezetnek bizonyos független önkormányzati jogot enged meg, nagy nyűg volt ez az önkormányzati jog sokszor az államhatalomnak, még el is kobozta, de megsemmisíteni nem tudta, különösen a protestánsokat ilyenkor mindig önvédelemre hívta. Így vált a mi önkormányzati jogunk százados joggá, a melyet most feladni vagy pillanatnyi felháborodásunkban azon rést ütni engedni épen nekünk protestáns kálvinista papoknak sem illő, sem hozzánk méltó nem volna. Mi papok, mint állampolgárok, az állam törvényei alatt állunk s mint állampolgárok felelősök vagyunk az államtörvény előtt minden ténykedésünkért, de felekezetünk törvényes önkormányzati jogánál fogva, mint felekezeti hivatalnokok szintén törvény alatt állunk, egyházi törvényeink alatt, a mely törvények felügyelői és végrehajtói: felettes egyházi hatóságaink. A miniszter a politikai hatóságnak elrendelheti, hogy a kongrua bírói lefoglalás tárgyát nem képezi, de nem rendelheti meg a konventnek, hogy a konvent elvi határozatot ne hozhasson arra nézve, hogy egyházhivatalnoki keblti tartozások a kongruából is kielégítést ne nyerhessenek, erre nézve pedig én úgy tudom, hogy van elvi döntés, hogy az országos gyámintézeti tartozások, szeretetházi adók a kongruából levonhatók, ez önkormányzati jog, ezt semmiféle miniszteri rendeletnek érinteni nem szabad.

Ezen az alapon nem szabad nekünk közvetlen az adóhivataltól felvételére gondolnunk kongruánknak, mert akkor desauválnok egyházi főhatóságunkat, de a mi leglényegesebb, rést ütni engednénk erős palladiumunkon, független önkormányzatunkon s kitennők magunkat annak, hogy egy-egy fiatal számtisztcske azt mondaná: „várjon kérem, most nincs időm, előbb a hivatalszolga nyugtáját kell ellássam!”

Daczára azonban önkormányzati jogunknak, minden kultur és jogrenddel bíró államban elszámolás lévén, a felekezetek is el kell számoljanak azzal, a mit valahonnan kapnak s minthogy a főfelügyeleti jog az államé, nagyon természetes, hogy felekezetünk főhatóságainak is első kötelessége a kongruát, amint megérkezik, azt számba venni, a névre kiutalt összegeket a nyugtákkal összehasonlítani s aki valaha számadással foglalkozott, az tudja, hogy sokszor egy fillér differentia is újra meg újra igényli az egész számadás végigrevideálását, ez nem kis munka, mikor tizezerekről van szó és ezt épen úgy meg kell csinálni akkor is, ha az illető — mondjuk irnok — akár kap érette fizetést, akár nem kap, csak hogy a dolog érdeme az, hogy nem az a felelős a számadás helyességeért, aki a számadást készíti, hanem az, akinek a kezéhez a pénz kiutalva lett, a főhatóság fejei írják alá azt, az ők nevök alatt megy be, akikről pedig lelkiismeretlenséget még feltételezünk sem szabad.

Nem szabad azért, mert minden hivatalban, legyen az akár kör, akár egyháztársadalmi, a hivatalos állás betöltőjét hivatala iránti ügybuzgóság kell áthassa, a kötelességérzet kell vezesse, nem az, hogy mi fizetést kap érte. Ha csak a realis, az anyagi oldalát vesszük akár mely hivatalnak, a legkisebttől a legmagasabbig, ha az ügybuzgósággal, odaadó lángoló szeretettel van betöltve, bármily magas fizetést is adjanak, az az ügyszeretet soha sincs megfizetve, annál kevésbé egyházi téren. És ne is adja soha azt az isten, hogy a mi egyházi hivatalnokainkat a bér ösztönözze a munkára, hová lenne akkor a lélek költészete, a kebel idealizmusa, az önzetlenség, az igaz ügy iránti önfeláldozás. Igaz, hogy a létért való küzdelemben nekünk is viaskodnunk kell, de a mi vitézkedéseink fegyverei ha testiekké válnak, tegyük le a fegyvert, nem a mi kezünkbe való akkor az, ha

az a cél előttünk, csupán, hogy a kongruát ma kapjuk meg csúvározással és ne holnap vagy egy hét múlva elszámolásra kötelezett egyházi főhatóságaink utján: akkor mi predikálhatunk akár Jebuzeusról, Mózesről, Sámsonról vagy akár melyik ószövetségi alakról, de nem predikáljuk és nem éljük a Jézus Krisztust és nem ragaszkodunk görcsös akarrattal őseink küzdelme által megszerzett, megőrzött palladiumunkhoz, prot. önkormányzatunkhoz.

A munkás méltó az ő bérére, ez az elv érvényesül ma mindenütt, de nem mint cél, nem a bérért, nem a fizetésért van szükség emberre, hanem az állásért, a hivatalért, a melyen aztán a munkásnak joga van bért igényelni s a méltányosság meg is adja azt és én az egyházhivatalnoki karból nem tudom feltételezni egyetlen egy esperesről is, hogy előbb kialakudta volna a fáradság, a hivatal bérét s azután vállalta volna el a hivatalt, hiszen ha valahol, épen itt van szükség ügyszeretetre, buzgóságra, mert ha az nincs meg, akár az általa kezelendő pénzek 10%-át vonja is el fáradsága díjául, sem viszi előbb az ügyet, a melynek szolgálatába lépett, de viszont nincs megfizetve 100%-al is az a lelkiismeretes buzgóság, a mely őt, mint egyházhivatalnokot áthatja, az ily ügybuzgóság aztán természetesen méltányosságot szül, a mely realiter %-ban is nyilvánulhat.

Én a magam részéről azon elv alapján, hogy a munkás méltó az ő bérére, szívesen hozzájárulok ahoz méltányossági szempontból, hogy kongruából bizonyos csekély százalék honorálására annak, a ki ezt a sok vesződséggel és fáradsággal járó kongrua számadást készíti, visszamaradjon, ha ezt minden kongruás lelkész megteszi, de a szolgálati utat megkívánom tartani, mert ez nem czopf, ez nem sallang, ez negligálása volna az esperesi hivatal méltóságának s bizalmatlanság személye iránt, de a csúvározást, mint nem idő illőt, nem tartom szerencsés gondolatnak.

Péter Antal, ref. pap.

Néhány szó a próba-énekeskönyv ügyében.

— Irta: *Seprődi János.* —

Azt hiszem, mindnyájan megegyezünk abban, hogy a mi egyházkerületünknek fő-fő érdeke az, hogy a nép egyszerre ne kapjon teljesen idegen könyvet a kezébe. Tudjuk, ismerjük, hogy ilyen dologban a nép mennyire conservatív. Hiszen 1837-ben megújítottuk mi erdélyiek az énekeskönyvünket, a mely ritmizálva s változatosabban van ritmizálva, mint ez az új; a nép azonban ma sem az énekeskönyve szerint énekel, hanem viszi a dallamot úgy, amint 1837. előtt vitte. Szinte száz évig forgatott a nép egy könyvet a kezében s nem vált vérévé. Mi lesz, ha mi most egy teljesen újat vagy mondjuk: nagyon idegent adunk a kezébe? A kik azt hiszik, hogy rendeletekkel és az iskolák utján lehet majd elfogadtatni, azok érzékenyen fognak majd csalódnai, mert a mai idő nem a Geleji Katona István ideje.

Úgy érzem tehát, hogy a mi egyházkerületünknek mindennél fontosabb érdeke, hogy régi énekeskönyvből mindaz, ami szép, jó és kedvelt, benne legyen az újban; már csak azért is, hogy zökkenés nélkül, könnyen történjék meg az átmenet.

Aki megnézi e próba-könyvet, első pillanatra belátja, hogy mi bizony e tekintetben csehül állunk. E próba-énekeskönyv készítésénél a mi egyházkerületünk szükségleteit egyáltalában számba se vették, sőt a mi szomorubb, számba venni sem akarták.

Az 1901-ben kiadott Gyűjteményben hivatalosan az van mondva a mi énekeinkről, hogy: „a nép nyelvérzékének megrontása nélkül ilyen énekekét nem tarthat fenn a református egyház“. A mi azt

jelenti, hogy a mi énekeskönyvünk 1837. óta alig csinált egyebet, mint rontotta népünk nyelvérzékét. Ha még igaz volna is ez a vád, akkor is tapintatlannak és sértőnek tartom egyházkerületünkre nézve azt a formát, melyben az egyetemes énekügyi bizottság véleményét elmondta az erdélyi énekeskönyvről.

De még inkább épülhettek azok, akik a Magyar-szó 1903. évi 29-ik számát olvasták. Ebben Kálmán Farkas gyomai lelkész s az egyet. énekügyi bizottságnak zenei korifeusa, egyszerűen kijelenti, hogy az erdélyi énekeskönyvből egyetlen dallam se kerül bele az újba, *a míg ő él*. Kívánom, hogy Kálmán Farkas tiszteletes úr sokáig éljen! Szakállát és árnyékát növeszsze meg Allah! Egyszersmind köszönettel tartozunk nyilatkozatáért, mert abból kétségtelenül kitűnik, minő keresztyéni elbánásban részesültünk mi, énekes könyvünkkel egyetemben. És hogy mégis belekerült egy pár dallamunk az új énekesbe, azt bizonyára nem Kálmán Farkasnak, sőt nem is azoknak köszönhetjük, a kiket mi érdekeink megvédése végett az énekügyi bizottságba küldtünk, hanem valamely előkelő állású erdélyi egyén határozott kívánságára szedtek elő néhány dallamot, amit aztán keresztyéni szeretettel úgy megidomítottak, hogy az édesanyja sem ismerne rájuk.

Igen, ebből a szempontból az az én erős meggyőződés, hogy ennél az új énekeskönyvnél kevés tekintettel voltak ránk, sőt egyáltalában számba se vették a mi szükségleteinket. Hogy egyebekben is mennyire önkényesen járt el a bizottság, ország-világ előtt nyilvánvalóvá lett akkor, mikor a convent e próba énekest el nem fogadta — amit Kálmán F. érzékenyen el is siratott a Debreczeni Prot. Lapban — hanem leküldve a kerületekhez, hogy azok is szóljanak hozzá, hiszen az ő használatukra készült, vagy mi a szösz.

A könyv tehát itt van s azt hiszem, mindenkinek lelkiismeretbeli, de maga iránt való kötelessége is, hogy róla ítéletet mondjon s ha arra tartja érdemesnek, el is ítélje.

Az én ítéletem ilyenforma.

Ennek a próba-énekeskönyvnek alig van olyan darabja, melynek szövegi része idegen ne lenne a népünk előtt. Vannak teljesen ismeretlenek és felette sokan vannak ilyenek; a mik pedig a két énekeskönyvben közösek voltak vagy esetleg a miénkből vétettek, azok is annyira át vannak dolgozva, hogy majdnem idegen számba mennek.

De legveszedelmesebb ránk nézve az a körülmény, hogy alig van e könyvben egyetlen dallam, a mely a mi népünk előtt ismerős volna. Itt is vannak olyanok feles számmal, a melyek a mi népünk előtt teljesen ismeretlenek. A mik a két énekes könyvben közösen megvoltak, azoknak a dallamoknak kivétel nélkül csupán a magyarországi változatát vették tekintetbe, ami épen kedvelt énekeinknél érzékeny különbségeket jelent. Ami dallamot pedig ama előkelő egyén határozott kívánságára, a mi énekeskönyvünk-ből felvettek, azokból a kötések kihagyásával és egyéb irányu javítgatással, olyan torzalakat hoztak ki, a melyekre mi is alig ismerünk rá; úgy, hogy ránk nézve sokkal jobb volna, ha teljesen új énekes könyvet kapunk, mint azt a megfejeletet, melyből ki-kiérzik egy-egy kedves reminiscencia, hogy annál hidegebb idegenség fogjon körül.

Hogy mit csinálnak ezzel a teljesen új anyagu és főképen új modoru dallamokkal a kántorok, amíg a falusi énekeseket belehozzák, annak csak a jó isten a megmondhatója?! Én félek, hogy marad minden a régiben: lesz egy czifra énekeskönyvünk s amellettsízi mindenki a magáét, mint a perczes.

Hogy az iskolák segítenek itt?

Minden bizonnal segítenek! De meg kell gondolnunk, hogy a falusi gyermek épen akkor kerül ki

a tanító kezéből, mikor kezdené hasznát venni a templomi éneklésnél. S ha egyszer onnan kikerült, a tömeg hatása alá jut, a mely végtelenül maradi s magával ragadja nemcsak a gyermeket, de magát a kántor urat is. Hiszen nézzünk őszintén egymás szemébe: hány olyan kántora van szép Erdélyországnak, a kinek tudása, izlése és kedve e tekintetben sikerrel biztathat? S hogy teljesen igazságosak legyünk, azt is kérdezzük meg, hány olyan kántori állás van szép Erdélyországban, a mely legalább annyi biztosságot nyújt a benne lévőnek, hogy gondtól mentve tudásának, izlésének és kedvének élhessen? Félek, hogy nem kell lehuznom a czipőmet: a kezemen lévő ujjak is elégségesek az összeszámolásra. Ilyen hadsereggel és ilyen municzióval pedig mi csak veszthetünk. Mert a legbuzgóbb és legtehetségesebb kántor is óriási ellenfélre talál a nép érzésében, a mely keresi a maga kedves énekét a könyvben s ha ott megtalálja, úgy kívánja énekelni, a mint eddig énekelte. Ha ebben az akaratában — a melyhez tán, tudja isten, mintha valamelyes joga is volna — durván megbántják, azzal felel, hogy egyszerűen feléje sem megy a templomnak. S ez volna a végső célunk az új énekes könyvvel?

Valóban kénytelen vagyok kijelenteni, hogy az egyet. énekügyi bizottság teljesen elhibázott uton haladott, mikor az új énekeskönyvet összeállította. Már azt se értem, miért kellett ezen a könyvön 26 évig dolgozni. A nyitja a dolognak különben az, hogy nem dolgoztak biz' ezen 26 év óta, hanem dolgoztak 1900. óta, tehát alig három év óta. Hogy 1900. előtt mit csináltak, arra nézve roppant gyér adataink vannak. Ezért van aztán, hogy a mi előttünk van, nem 26 év meggondolt alkotása, hanem 3 év fuser munkája

De főképpen az az út elhibázott, a melyen ez a bizottság elindult.

Ahelyett, hogy egy csomó embert, értőt és nem értőt vegyessen maga köré csődített, fel kellett volna szólítania az egyes egyházkerületeket, hogy azok küldjék be énekeskönyvükből mindazokat a darabokat, a melyeket a nép kiváltképen kedvel s amelyek anélkül is a legszebbek.

Nem azt kellett volna figyelembe venni, hogy minden egyházkerület 2—3 emberének mi a kedvelt, esetleg protegált éneke, hanem az egyházkerületek egyetemének kedvelt énekeit kellett volna számbavenni. Hogy zürzavar lett volna ebből? Hát nem elég zürzavart és veszekedést okozott ez a próba-énekeskönyv így, a miként van, a melylyel egy pár frázisgyártón kívül csak azok vannak megelégedve, akik szerkesztették s még tán azok se.

Ha az énekügyi bizottság bekérte volna minden egyházkerületnek a kedvelt énekeit, három év alatt rendet csinálhatott volna a beküldött darabok között s legfennebb egy-két új, ismeretlen ének csatolván hozzá, most mindenki megkapná benne a magáét. Idegenszerűségek és hiányok — emberi munka lévén — akkor is volnának benne, de nem ilyen számosak és nem ilyen súlyosak. S a mi egyházkerületünkre nézve, amely egyebekben is a legeltérőbb életet éli, épen ez a fontos.

Mindezekért összegezett véleményem ez:

Ez a próba-énekeskönyv vallási, általános aethetikai és művészeti szempontból mindenestre jobb, mint a majdnem 100 évvel ezelőtt készült régi, de a mai kor színvonalát később zenei szempontból el nem éri. Másfelől, ha egyházkerületünk érdekeit s népünk szükségleteit nézem, ez a könyv teljes egészében egy elhibázott alkotás. Annaira új, illetőleg annyira elütő a mi régi énekeskönyvünktől, hogy elterjesztése jelen viszonyaink közt semmiféle reménnyel nem biztat. Ezek alapján elfogadásra nem ajánlom.

(Vége.)

A kolozsvári egyh. megye közgyűlése.

A kolozsvári ref. egyházmegye folyó év január hó 25-én tartotta meg további szervezkedő közgyűlését Zeyk Károly, Gál Elek, dr. Szadeczki Lajos és dr. Sárkány Lajos gondnokok, továbbá számos egyházi és világi tag érdeklődő résztvétele mellett. A közgyűlést Herepey Gergely esperes nyitotta meg egy szép, megható alkalmi imával. Majd a tagok számbavétele után tartalmas megnyitó beszédben üdvözölte e közgyűlés tagjait, felhiva őket a krisztusi szeretettől áthatott együttes munkálkodásra. Különösen nagynevű gondnokainknak, kik eddig is az egyház szolgálatában vezér szerepet vittek – kérte további soha el nem lankadó támogatásukat, hogy az ők vezéreltök és segítségök mellett ujonnan alakított és exponált egyházmegyénk, úgy vallásérkölcsei, mint magyar nemzeti irányban a fejlődés lépcsőjén biztos léptekkel haladhasson a kitűzött céljé felé — a diadalomig. Megmutatta azon irány elveket, melyek szerint mint esperes hatni és munkálkodni akar s röviden beszámol eddigi működéséről. Többek között fájdalmasan említi meg, hogy Berkenyes mezőségi községben a magyarság a tulnyomó oláhság között veszendőben van és okvetlen szükséges egy magyar állami, esetleg Emke iskolának felállítása, melynek tanulmányozása végett a helyszínére fog személyesen utazni, hogy az állapotokról személyesen meggyőződést szerezhesen.

Miután a tevékeny esperest a közgyűlés tagjai megélték, a fő és aligondnokoktól vétetett be a hivatalos eskü az ig.-tanács 4764—1901. számú körrendelete értelmében, kik megköszönve a közgyűlésnek a kitüntető bizalmat, lelkesültséggel vették magokra az ujonnan alakított egyházmegyének terhet, ígérve szellemi és anyagi támogatásukat. A közgyűlés tagjain jóleső öröm sugárzott, midőn oly négy vezér férfiut látott Zeyk Károly, Gál Elek, dr. Szadeczki Lajos és dr. Sárkány Lajos személyében, kik a munkát, az áldozatkészséget és a haza s egyház iránti szeretetet, buzgó szeretetet lobogtatják zászlójukon a hadsereg előtt.

Az egyházmegye költségvetésének ügye került azután a közgyűlés napi rendjére, mely ügy a megalkotandó egyházmegye tanácsához tétetett.

Míthogy ezen egyházmegye 3 egyházmegye u. m. kolozs-kalotai, dézsi és széki egyházmegyék egyes községeiből alakult, a három egyházmegye pénztárából átjöhethet és méltányosan megillető pénzekre nézve dr. Pap István indítványára a közgyűlés abban állapotodott meg, hogy ezen ügyben keressék meg a mélt. ig.-tanács és kéressék meg, hogy az illető egyházmegyéket kérje fel ezen ügy méltányos lebonyolítására.

Az egyházmegyei tanácsba a hivatalnokokon és gondnokokon kívül az utasítás ide vágó §-a szerint beválasztott egyhangulag két világi egyén tanácsbírákúl dr. Pap István és dr. Kolozsvári Sándor fiaii személyében.

A fegyelmi bíróságba: Dr. Pap István világi, Jonás Bálint és Tunyogi Béla egyházi részről rendes és Bella Lajos ajtoni lelkész és Muzsnai Miklós szamosfalvi lelkész pedig póttagoknak.

Az egyházmegyei értekezlet hivatalnoki kara következőleg alakult meg: tiszteletbeli elnökök lettek Zeyk Károly és Herepey Gergely esperes, elnökök: Irsay József és dr. Szadeczki Lajos, alelnökök: dr. Sárkány Lajos és Tunyogi Béla, ki egyszersmind titkár is, jegyzők: Bartók Béla és Kovács János, pénztáros: Lőrinczi Gábor m.-kályáni lelkész. A választások után dr. Pap István és Tunyogi Béla, mint jelen lévő megválasztott fegyelmi bírák, a hivatalos esküt tették le.

A képviselői választókerületek Bartók Béla eh.

megyei főjegyző előterjesztése alapján következőleg kerekítették ki:

I. Ajton, Fehérd, Györgyfalva, Kajántó, Kolozs, Pata, Szamosfalva anya- és a hozzájuk tartozó leány- és szórvány-egyházakkal együtt 4102 lélekkel. 7 anya-egyház, 2 leányegyház és 5 szórvány.

II. Bádok, Kide, K.-Borsa, M.-Macskás, Ördög-Keresztur, Választut és Bonczhida anya- és a hozzájuk tartozó társleány, fiók és szórványokkal együtt 3486 lélekkel. 7 anyaegyház, 4 leányegyház, 1 társegység, 3 fiókegyház és 7 szórvány.

III. Visa, Vajda-Kamarás, A.-Szovát, Mocs, M.-Palatka, M.-Kályán, Magyar-Fráta és Keszü anya- és a hozzájuk tartozó társ-, leány-, fiók- és szórvány-egyházakkal együtt 4003 lélekkel. 8 anyaegyház, 1 társegység, 6 leányegyház, 3 fiókegyház, 10 szórvány.

Ezekon kívül választandó a felekezeti tanítók részéről 1 kerületi képviselő.

Tunyogi Béla bádoki lelkész jelenti, hogy a dési egyházmegyéből kiszakított eházközségeknek nincs-e megyei képviselőjük; nincs, mivel azoknak mandátumuk lejárt a múlt év decemberében minélfogva ezen egyházközségek utasítatnak, hogy képviselőjüket az egyöntetűség kedvéért 1905. jan. 1-ig terjedő időre válasszák meg, mivel a többi egyházközségek képviselőinek mandátuma is ekkor jár le.

Herepey Gergely esperes ajánlatára nyomtatványkezelői állásra Modi Elek igazgatótanácsi levéltáros választott meg.

Ezek után több kisebb és nagyobb jelentőségű keblü ügyek képezték beszélgetésünk tárgyát, p. o. levéltár részére szekrény készítése, az ujonnan készített hivatalos pecsétnyomok köriratának és symbolumának megállapítása stb. stb. Nagy Károly theol. tanár bekebelezetése.

Gyűlés után azon édes reményben oszlottunk szét, hogy szép és a jövőre kiható hasznos munkát végeztünk. Vajha úgy lenne!

Bonczhidán, 1904. február 1-én.

Bartók Béla,
e. m. főjegyző.

ISKOLA.

A szünidei kirándulások érdekében.

A Budapesten székelő Idegenforgalmi és Utazási Vállalat Részvénytársaság igazgatósága, mely célba vette a szünidei tanulmány, kirándulások terjesztését, ezen kirándulások egységes szervezésének sikerét az által is óhajtja előmozdítani, hogy ezen tanulmányi kirándulásoknak nemcsak technikai rendezését, hanem azok üzleti részének célszerű és könnyű lebonyolítására is vállalkozni.

Ebbeli szándékát oly módon véli megoldani, hogy

1. Magyarországi és külföldi tanulmányutakra utazással és teljes ellátással kombinált többféle tervet készítenének, amelyek közül az illető intézet tanári kara, belátása szerint, választhatna.

2. A tanintézetekben a tanári kar által kezelendő utazási takarékpénztárakat szerveznének, amelyek lehetségessé tennék, hogy az ifjúság évközben fillérenként takaríthassa meg a szünidei utazás költségeit; ezek szerint tehát felmentené egyrészt a tanárokat a jegyvétel, elszállásolás, kalauzolás, fogadás, étkezéssel, elszámolással stb.-vel járó gondok alól, másrészt pedig felélesztené az illető intézet növendékeiben a takarékoság ösztönét s az utazás kulturális fontosságának tudatát.

Nevezett utazási vállalat az utazási költségek összegyűjtését az által kívánja megkönnyíteni, hogy e célra megfelelő számú kis könyvecskét és azok kivül postatakarékpénztári lapokat bocsátana az egyes intézetek rendelkezésére. Minden egyes könyvecske 40 szelvényt tartalmaz, melyeket egykoronánként időnként lehetne kiváltani. Az így összegyűjtött, illetőleg befizetett 40 korona fejében az illető tanuló egy-egy tanulmányi kirándulásra vehet részt, ami őt azután is apró pénzeinek gyümölcsözőleg hasonló módon leendő elhelyezésére fogja ösztönözni. Az

igazgatókra vagy az osztályfőnökökre ilykép csak a szelvény kiszakításával és a begyűlt összegnek a postatakarékpénztárba való elhelyezésével járó csekély gond járul. Kellő számú jelentkező esetében a vezető tanár ingyen utazhat.

A középiskolai tanárvizsgálatok határideje.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1903. évi 81.488. sz. a. a középiskolai tanári vizsgálatok határideje tárgyában a következő rendeletet bocsátotta ki:

Hogy a középiskolai tanárvizsgáló bizottságok teendői az iskolai év különböző hónapjaira arányosabban megoszoljanak, és hogy a tanév utolsó hónapjaiban eddig tapasztalt torlódást megszüntessem: ezentul április és május hónapokban csak azok a középiskolai tanárjelöltek bocsátatnak vizsgálattevére, akik: 1. mint rendes egyetemi, illetőleg műegyetemi hallgatók, épen a negyedik félévet végzik s középiskolaitanári alapvizsgálatra jelentkeznek; 2. akik az alapvizsgálat követelményeinek rendes időben, vagyis a szabályzat követelte negyedik félév végén megfelelően, épen a főiskolai nyolcadik félévét végzik és középiskolai tanári szakvizsgálatra jelentkeznek; végül 3. azok a tanárjelöltek, akik egyetemi vagy műegyetemi pályájuk kezdetétől számított tizedik félév végén vannak, vagy pedig a szakvizsgálat sikeres letétele óta épen 2 félévük telt el, a szabályzat megállapította rendes időben sikeres szakvizsgálatot is tettek, a Szabályzatban követelt filozófiai és pedagógiai főiskolai tanulmányokat, továbbá az egyévi tanítási gyakorlatot igazolják és középiskolai pedagógiai vizsgálatra jelentkeznek.

A tanévnek többi hónapjai vizsgálati határidőül továbbra is föntartotnak ugyan, de csak oly jelöltek számára, akik a rendes vizsgálati határidőben, amidőn ezt tenni jogukban állott, vizsgálatra nem jelentkeztek.

A tanügyi bizottság köréből.

A múlt évi egyházkerületi közgyűlésen szervezett és megalakított egyházkerületi tanügyi bizottságra igen fontos és sok oldalú feladatok várnak, melyek közelről érintik egyházi és iskolai életünk jelenét és jövőjét. E rovat alatt számot adunk koronként a bizottság működéséről *részint, hogy az érdeklődőket tájékoztassuk, részint, hogy alkalmat nyujtsunk (ugyanezen rovatban) a hozzászólásokra, a bizottság körén belül vagy kívül levők véleményeinek nyilvánítására.* A fontosabb kérdések nyilvános megvitatása bizonyára a legjobb utmutatója lesz a bizottság működésének.

A bizottság január 21-én tartotta meg első gyűlését dr. Bartók György püspök úr elnöklete alatt, Kenessey Béla, Sándor János, Gáspár János, Nagy Károly, Váró Béni, Váró Ferencz, Sárkány Lajos, Kóbori János, Balogh Károly, Budai Elek bizottsági tagok jelenlétében.

A tanügyi bizottságnak a múlt évi egyházkerületi közgyűlés mellékletei között kiadott szervezeti szabályzata szerint elnöke a püspök, titkárja a tanügyi előadó. A szervezet 3. §. alapján most, az alakuláskor választott keblí közegek: *alelnök: Váró Ferencz; szakelődök: a theologiai és tanítóképzőintézeti szakra: Sándor János; a vallásoktatási és vallásos nevelési szakra: Nagy Károly; a gimnáziumi szakra: Váró Ferencz; a népiskolai és nevelési szakra: Gáspár János.*

A szervezet 4. §. d) pontja szerint „az egyházkerület valamennyi népiskoláját nagyobb vidékek szerint megállapítandó csoportokba osztván, az egy-egy csoportba sorozott iskolákat a bizottság egy-egy szakértő tagjával oly módon tanulmányoztatja, hogy lehetőleg minden egyes iskola felekezeti és nemzeti jelentőségéről, anyagi és erkölcsi állapotáról, emelkedéséről vagy bajairól a bizottság a helyi viszonyoknak gondos megtudakozásán, esetleg szemmel látásán is alapuló tájékoztatást bármikor rövid úton nyerhessen s nyujthasson az igazgatótanácsnak. Szakértő tagoknak a következőket választotta meg a bizottság: Kolozsvármegyére Deésy Gyula, Alsó-

fehér és Kis-küküllő vármegyékre Gáspár János, Torda-Aranyos vármegyére Sándor János, Szilágyvármegyére Berényi János, Szolnok-Doboka és Naszód-Besztercze vármegyékre Budai Elek, Maros-Torda vármegyére Kóbori János, Udvarhely és Csik vármegyékre Lajos János, Fogaras, Szeben, Brassó és Nagy-Küküllő vármegyékre Váró Benő és Háromszék vármegyére Bodor János bizottsági tagokat.

Úgy a szakelődök, valamint a népiskolai szakíróiak működésének s teendőinek szabályozására utasítások készülnek, amelyeknek tervét a szakelődök készítik s a bizottság véleményes javaslata alapján a szervezet keretében az igazgatótanács állapít meg.

A bizottság alakuláskor kénytelen volt a tényleges működés körébe póttagokat is bevonni és ezért abban állapotott meg, hogy az összes póttagok teljesen ugyanakkora jog- és hatáskört élvezzenek, mint a rendes tagok.

Az elnökség a bizottsági üléseket ezután nem az egyes tagokhoz küldött meghívóval hívja össze, hanem a gyűlések idejét és tárgysorozatát az Erdélyi Protestáns Lapban adja ki; kapcsolatosan a Prot Lap szerkesztője azt az ajánlatot tette, hogy a Lapot minden bizottsági tagnak díjtalanul megküldi, amit bizottság hálás köszönettel elfogadott.

A tervezet 6. §-a azt a nevezetes jogot biztosítja a bizottság tagjainak, hogy „megnem jelenő tagok bármely kitűzött tárgyról a véleményüket írásban is beterjeszthetik, vagy véleményük szavazaterejü tolmácsolásával a megjelenő tagok egyikét, levélben, megbizhatják.“ Az alakuló gyűlésre kitűzött egyes nevezetes tárgyakról véleményeiket írásban küldötték be Berényi János, Bodor János, Deák Lajos, Zajzon János, Félegyházi Antal, Lajos János, Deésy Gyula bizottsági tagok s a beküldött véleményeket a bizottság tárgyalta is a tárgysorozat megfelelő pontjainál. A Lajos János beküldött véleménye a részlet kérdéseken kívül a munka-tervet érdeklő általános javaslatokat is tartalmaz, amelyeket a bizottság tanulmányozásra kiadott a gimnáziumi és népiskolai szakelődöknek.

Élénk vitára adott alkalmat annak a módozatnak a tárgyalása, hogy a szervezet 4. §. értelmében minő formában tegye tanulmányozás tárgyává a tanári és előljárósági gyűlések illetőleg az iskolaszéki ülések jegyzőkönyveit. Ebben a kérdésben csak később terjesztheti javaslatait az igazgatótanács elé a bizottság, mert előbb bevárja a szakelődök véleményes jelentését, akiket a kérdés tanulmányozásával megbizott. Szintugy a szakelődöknek adta ki a bizottság az igazgatótanácstól részint javaslatlételre, részint véleményezésre kiadott összes ügyeket, a melyekről nem sokára számot adunk az érdeklődőknek.

Tudósító.

Terjesszük a bibliát.

Micsoda nagy ünnepélyre készül az egész evangéliumi keresztyénység?

Kinek az üdvözlésére sietnek az összes evangéliumi keresztyén egyházak s egyletek, mint a hogy a gyermekek és unokák a tiszteletreméltó ősz, öreg apa üdvözlésére mindenfelől sereglenek?

Ki ez a tiszteletreméltó aggastyán? És micsoda nagy napja közelg?

A britt és külföldi bibliaterjesztő társaság ünnepli a jövő év elején fennállásának százéves évfordulóját. Az előkelő, hatalmas anglikán egyháztól kezdve a legszegényebb és legfiatalabb ázsiai és afrikai missiói egyházig mindenfelé tartják az összejöveleteket s írják a lelkesítő cikkeket, hogy az ünnepély méltó legyen az ügyszó! Anglia miniszterelnöke hatalmas beszédben szólította fel az egész angolul beszélő világot, hogy a britt bibliatársaság jubeliumi évére három millió forintot gyűjtsenek össze. És össze is fogják gyűjteni, hogy a munka annál erélyesebben menjen előre s kitűnjék, hogy a

britt bibliaterjesztő társaság bár száz esztendő, de ereiben ifjúi vér foly s még soká akar munkálkodni. Hiszen egy intézmény, ha isteni erő van benne, tovább élhet mint az egyén. És a britt (mert ez az igazi czime, mely nemcsak az angol, hanem más angolul beszélő nemzeteket is magában foglal) bibliaterjesztő társaságban isteni erő van, mert isteni könyvet terjeszt vagy a hogy Balfour miniszterelnök mondta, *a biblia ma is az isteni kijelentés okmányja*. Pedig Balfour Arthur nemcsak Nagy-Britania miniszterelnöke, hanem egyik legkiválóbb tudósa is.

Hát mi magyarok? Mi ne tegyünk semmit? Bizonyára nekünk is kell tennünk valamit! Nekünk is meg kell mozdulnunk s minél később s minél lassabban mozdulunk, annál nagyszerűbben kell nyilvánulnia a magyar protestáns lelkesedésnek.

A magyar biblia terjesztésnek három nevezetes tényezője van. Egyik az, hogy magyar elme a tudomány s az élő hit erejével a bibliát a mai magyar nyelven értelmezze. A másik az, hogy a bibliát magyar pénzen nyomassuk. A harmadik pedig az, hogy magyar ember, azzal a hittel és szeretettel vigye el a lelkekhez a bibliát, hogy ezeket a Krisztusnak megnyerje.

A magyar bibliaterjesztés mind a három tényezője meg van abban a munkában, a melyet a Bethánia-egylet kezdeményezett.

A Bethánia-egylet alelnöke hosszas tanulmányozás s az élő, meleg hit erejével behatolván a Szent Írás szépségeibe s igazságaiba, a Márk evangéliomát erőteljes szamatos nyelvre lefordította.

A Bethánia-egylet ezt a szép művet kinyomatta.

Es végül beállított egy egyszerű, de búzgó embert, a ki tudja, hogy a Krisztus kegyelme boldoggá tehet, hogy mint colporteur minél több lélekkel ne csak megvételtesse, de meg is kedveltesse a Szent Írást.

Vigyük előbbre a munkát! Mutassuk meg hálánkat az Isten s a britt bibliaterjesztőtársaság iránt. A Bethánia-egylet üdvözölni fogja a jövő év elején a bibliaterjesztő társaságot s egyúttal közölni fogja vele, hogy kik és mennyit adakoztak a Bethánia-egylet bibliaterjesztési munkájára, s így arra, hogy a magyar bibliaterjesztés egész erővel meginduljon.

Járuljon mindenki hozzá a Bethánia-egylet által biblia és vallásos iratterjesztési munkák támogatásához és küldje adományát alólírotthoz (Budapest, Város-major-u. 48. sz.) Kis adományokat is szívesen fogadunk, de örömmel vennők, ha a magyarok közt is lennének, a kik ily tisztán szellemi evangéliumi munkára is mernének nagyobb adományokat adni. Hiszen templomépítésre, orgonaépítésre s arany vagy ezüst kehelyre sokan százakat, sőt ezreket adnak. Mily szép alkalom lenne most, hogy a lelkek közvetlen építésére adakoznánk. Ez az Istennek tetsző munka lenne, és legyen mindenki meggyőződve, hogy ha a bibliaterjesztés egész erővel megindul, nagyban hozzájárul az önkéntes munkásság erősítéséhez, a miből nemcsak az következik, hogy az egyházak az igazi erőforráshoz jutnak el, hanem az is, hogy a nemzeti és társadalmi élet a tespedést elhagyva, megbecsülhetetlen erőket vesz magába.

Egyúttal ajánljuk, hogy a már megjelent Márk evangéliomából kiki rendeljen 10—20—50 példányt (egy pld. ára szép nyomásban 20 fill.). Szébb és alkalmasabb karácsonyi ajándékot nem adhat szereteteinek.

Kérem egyúttal, hogy e cikket mindazok a szerkesztők kiadni sziveskedjenek, a kik a bibliaterjesztés ügyét előbbre vinni óhajtják.

Szabó Aladár.

TÁRCZA.

Az eset.*

(I. Móz. III. 1—7.)

(Zittel K. nyom 'n írta: ifj. Péter Károly.)

(Folytatás.)

A Mózes I. könyve III. fejezetében olvasható elbeszélés, mely a megelőző fejezet tartalmával szoros összefüggésben van, a második teremtésmonda folytatása. Ez az elbeszélés — az eset története — világosan bizonyítja az egész monda izráelita eredetét. A pogány természetvallásokban ugyanis hiányzik az erkölcsi rossz és a bűn fogalma. A pogányság Istent azonosítja a természettel, mely nem ismer különbsé-

* Felolvasatott (némi változtatással) a marosvásárhelyi ref. estélyen 1901. márczius 29-én.

get a jó és a rossz között s nem lép fel az emberrel szemben semmi erkölcsi követelménnyel; már pedig ahol nincs erkölcsi törvény, ott annak megtöréséről (bűnről) sem lehet szó. S ha a pogányok mégis fel tudják ismerni a jót és a rosszat, ennek alapja a lelkiismeretben rejlik, melylyel a teremtő őket is felruházta, „A pogányok — mondja Pál apostol — a kiknek nincs (írott) törvényük, természet szerint a törvényhez illő dolgokat cselekesznek; ők, noha törvényük nincsen, magok magoknak törvény, mint akik megmutatják, hogy a törvény dolga be van írva szívökbe.“ (Róm. 2, 14, 15.) A zsidó vallásban a jó és a rossz közötti különbség nem a lelkiismeret nyilatkozatán, hanem Isten parancsán alapszik (ami nem zárja ki azt, hogy Isten e parancsot a lelkiismeretben adja tudunkra); a jó azért jó, mivel Isten akarja és a rossz azért rossz, mert Isten nem akarja. Aki tehát rosszat tesz, az nem csupán a lelkiismeret ellen cselekszik, hanem magától Istentől szakad el: — ez a *bűn*. Tisztán látható ebből, hogy az ember bűnbeeséséről szóló monda csak a zsidó vallásos képzetek talajában fejlődhetett ki.

Az eddigi fejtegetések után felesleges bizonyítgatnunk, hogy a kezünk alatti elbeszélés nem historiai tudósítás, nem egy évezredekkel ezelőtt történt esemény előadása, hanem egy szép és tartalmas képbeszéd, mely lélektani alapon, naiv költői formában a *bűn eredetét, lényegét és következményeit* mutatja fel.

Lássuk először: *miként jött létre az első bűn?*

Az Úr Isten — így beszél az írás — mindenféle fát növelt az édenben, többek között az élet fáját a kert közepén s a jó és gonosz tudásának fáját. Az élet fája nem tiltatott el az embertől, de a másoknak gyümölcséből nem volt szabad ennie, mert azt mondá neki Isten: „Valamely napon arról eendel, halálnak halálával halsz meg.“ Az embernek eszeágában sincs egyik vagy másik fáról enni, míg a kígyó fel nem ébreszti benne a gondolatot s el nem csábítja őt. „A kígyó pedig ravaszabb vala minden mezei vadnál, melyet az Úr Isten teremtett vala és monda az asszonynak: Csakugyan mondotta Isten, hogy a kert egy fájáról se egyetek? És monda az asszony a kígyónak: „A kert fának gyümölcséből ehetünk, de ama fának gyümölcséből, mely a kertnek közepette vagy, azt mondá Isten: Ne egyetek abból, meg se illessétek, hogy meg ne haljatok! És monda a kígyó az asszonynak: Bizony nem haltok meg, hanem tudja az Isten, hogy a mely napon eendetek abból, megnyílnak a ti szemeitek és olyanok lesztek, mint az Isten: jónak és gonosznak tudói.“ És látá az asszony, hogy jó az a fa az eledelre s hogy kedves a szemnek és kívánatos az a fa a bölcsességért: szakasztá azért annak gyümölcséből és evék, és ada vele levő férjének is és az is evék. És megnyilatkozának mindkettőjüknek szemei s észrevehék, hogy mezítelenek.“

Ez az egyszerű elbeszélés, s általában a bűn eredetének kérdése, kezdet óta sok fejtörést okozott a hittudósoknak. Az ember — így okoskodtak — jónak, *tökéletesnek* teremtett, akiben semmi rossz nem volt: hogyan lett mégis rosszá? Önmagától nem lehetett azzá, mert az eset előtt nála, az Istenhez való hasonlóságnál fogva, a tisztátalan, önző kívánság (mely minden bűnnek a kutfeje) nem létezett; ez csak az eset következtében ébredt föl az emberben. El kell hát fogadnunk a másik lehetőséget, t. i. hogy a bűn kívülről plántáltatott az emberbe. De ki által? Isten által nem, mert még csak gondolni sem lehet, hogy Isten, aki az embert jónak teremtette, később maga csábította volna rosszra. Azért egy más bűnrecsábító személyiséget kell keresnünk és ez — a régi theologusok szerint — nem lehet más, mint az *ördög*, mely a szentírásban hazugnak, csalónak és pusztítónak is nevezetik. Hogy a dolog így áll, világosan kitünik az eset történetéből is — mondják

a régi magyarázók. Az ember jónak teremtett, mert amint 1. Móz. I. 31. v.-ben olvassuk: „... látá Isten, hogy mindaz, amit teremtett vala, ime igen jó.“ Ha minden igen jó volt, az embernek is igen jónak kellett lennie. Azonban a kigyó a paradicsomba megy és elcsábítja az embert. Ez a csábító természetesen nem valódi kigyó volt, mert a kigyók nem képesek beszélni, s aztán egy oktalan állatnak, amely semmit sem tud a jóról és a rosszról, minő oka lehet arra, hogy az embert bűnbe sodorja? A kigyó alatt eszerint a gonoszság képviselőjét, az ördögöt kell értenünk, mely mindig csak arra törekszik, hogy a bűn országát növelje, szélesbitse.

Ime, az esetről szóló elbeszélés hagyományos magyarázata.

Ez ellen a magyarázat ellen számtalan kifogást lehet emelni, melyek közül egy párt legyen szabad fölemlítenem.

Mindenekelőtt az a kérdés merül fel: mikép lehetett az embert elcsábítani, ha a rosszra semmi hajlam és fogékonyság nem volt benne? Hogy egy közönséges példával éljek: aki természeténél fogva legyőzhetetlen undort érez a bor iránt, hogyan vehető rá a mértéktelen borivásra? Vagyis: ha az ember teljesen uralkodik érzéki természete felett, ha ellenszenvvel fordul el a bűntől s a jónak szeretete, Isten akaratának teljesítése, úgyszólván életföltétel ránézve: miként állhat elő még csak a gondolata is a rossz cselekedetnek? hol találhat a kigyó támaszpontot arra, hogy e gondolatot az emberben fölébressze? Az olyan ember, aki megtántorítható, rossz utra vezethető, még nem tökéletes; ennél fogva az első ember sem lehetett az, s így a hagyományos magyarázat téves felfogásból indul ki.

Egy másik kérdés: honnan ered az ördög? Ezt is, ha személyes valóság, Isten kellett hogy létre hozza, mert ha nem Isten teremtette, ha önmagától állott elő, akkor egy második istenség, mint a régi persák vallásában a rossznak istene, Ahriman. Mivel e föltevést nem fogadhatjuk el, az ördögöt is Isten teremtményének kell tartanunk, amely (1. Móz. I. 31. szerint) szintén jónak teremtett. De hát mikép lett rosszá az ördög? Önmagától — valamint az ember — nem válhatott azzá, mivel kezdetben ő is „igen jó“ volt; kénytelenek vagyunk tehát ismét ahoz a lehetőséghez folyamodni, hogy az ördögöt is más valaki csábította a rosszra. De vajjon kicsoda?.. Látni való, hogy az egyházi theologia utmutatása nyomán zsák-utczába jutunk s a bűn eredetét sohasem tudjuk tisztán és lélektanilag helyesen megmagyarázni.

Legfőbb kifogásunk azonban a hagyományos magyarázat ellen az, hogy a kezünk alatti elbeszélésből olyasmit olvas ki, aminek abban nyoma sincs. Avagy hol van megírva az, hogy az első ember az eset előtt tökéletes jó volt? A jelzett hely (1. Móz. I. 31.) csak annyit mond: „És látá Isten, hogy mindaz, amit teremtett vala, ime igen jó,“ azaz: *bölcs céljainak megfelelő*. Az ember is igen jó, Isten akaratának és örök céljainak megfelelő volt, de nem tökéletes. Mert jónak, erkölcsileg tökéletesnek csak az nevezhető, aki Istennek szabad önelhatározásból engedelmeskedik, aki a jót azért akarja, mert jó és a rossztól azért irtózik mert rossz. Ehez pedig okvetlenül megkívánatik, hogy az ember különbséget tudjon tenni a jó és a rossz között, mert amíg erre nem képes — épúgy, mint az újszülött gyermek — nem lehet sem jó, sem rossz, azaz: nem lehet erkölcsi valóság. Már pedig az eset történetéből világosan kitűnik, hogy az ember a jónak és a rossznak ismeretére csak a bűn által jutott el, ami kizárja azt, hogy már kezdetben tökéletes lett volna. Büntelen lehetett s az is volt kétségkívül az eset előtt; de jónak és tökéletesnek

senki sem mondható addig, amíg nem tudja, mi a jó és mi a rossz.

Még csak egy kérdést: Hol van följegyezve az, hogy a kigyó csakugyan az ördög volt? Az eset történetében erről szó sincs, de nem is lehet, mert abban az időben, amikor ez a monda keletkezett, Izráel népe még semmit sem tudott az ördögről. Az ördögben való hit a zsidóknál csak a babyloni fogás után honosodott meg. Az új-szövetségben van ugyan egy-két hely, amely azt látszik bizonyítani, hogy a paradicsomi kigyó alatt az ördögöt kell értenünk, de ebből még nem következik, hogy az ó-szövetségi monda is az ördögöt érti. A szentírás, midőn az ördög látható megjelenéséről beszél, azt mindig emberi — és sohasem állati alakban gondolja. A zsidó daemonológia sem tesz említést arról, hogy az ördögök állatokká változhatnak.

(Folytatása köv.)

Nekrolog!

O. W'cress Sándor sárdi ev. ref. lelkészt, akit esztendőig tartott súlyos szenvedés döntött, — életének 59-ik, boldog házasságának 31-ik, lelkésztségének 32-ik évében, — sirjába, f. hó 20-án helyeztük örök nyugalomra egy nagy vidék mély és igaz részvéte mellett. Alsófehérvármegye küldöttsége, Szász József népszerű alispán vezetése mellett jelent meg, ott láttuk továbbá a nagy számu rokonságon kívül a gy.-fehérvári egyházmegye papságát, világi képviselőit, tanítókarát; ott láttuk egy nagy vidék, közöttük az erdélyrészi hegyalja birtokos osztályát, hivatalnoki karát, ott láttuk Sárd és szomszédos községeinek népét nyelv és felekezeti különbség nélkül. Koporsóját szebbnél-szebb koszoruk borították, mely körül midőn felhangzott a dalkar meghatóan szép gyászéneke, e különben is könnyeket kicsaló gyászdallal mintegy versenyre kelt velőkgig megrázóan a porig sujtott özvegynek, 9 árva gyermeknek, 2 testvérnek, nagyszámu rokonságnak szivettépő zokogása. Könnyekig megindultan, alig tudá elmondani mélyen megható szép imáját dr. *Elek* Viktor esperes. A háztól a templomba hullámozott a nagy gyászközönség, holott a gyászének elhangzása után, az elhunyt fölött dr. *Elek* V esperes mondott emelkedett szellemű szép gyászimát, *Benedek* Károly egyházmegyei főjegyző pedig *Malakiás* II. r. 6—7. alapján, gyászbeszédben méltatta az elhunytat mint családfőt, mint papot, akinek ajkai — a prófétával szólva — őrizik vala a tudományt, akitől kérdenek vala törvényt, akinek az igazság törvénye volt szájában, aki járt vala békeségben és egyenességben és sokat megtérített az álnokságból, mert az Urnak követe vala ő. Weres Sándor nemcsak példás családi életet élő, önfeláldozó férj és édesapa, aki házat bölcsességgel és jósággal, szigorral és szeretettel kormányzá, úgyhogy a népes család a szükös papi jövedelem daczára sem láta szükséget sem nevelésben, sem anyagiakban sohasem. Mint a Bethlenfőiskola egykor kitünő növendéke, tanulóársai között első, sárdi lelkészi hivatalát nemes ambícióval foglalta el 1872-ben, s mint jópaphoz illik, folyton tanult, olvasott, míg a súlyos betegség a mult év végén ágyba nem döntötte. Esperessé jelölése mellett ezeltől pár évtizeddel maga br. Kemény István, a buzgó főkurátor tört leghevesebben lándzsát. Egyhm. tanácsnak, házassági és fegyelmi törvényszéknek szinte állandólag tagja volt és pedig a legmunkásabb; mint a legkényesebb ügyek referensse, tiszta tudásával, világos ítélőképességével, ismereteinek gazdagságával tünt ki mindig. Sokszor kérdésnek vala tőle törvényt! A közügyek, különösen egyházi ügyek iránt mindig meleg érdeklődést mutatott. A kötelesség szent vala előtte. Mig súlyos

betegsége ágyhoz nem szögezte, el nem maradt volna egyetlen egyházmegyei, vagy egyházkerületi gyűlésről sem, hiszen neki élete sem vala drága, csak elvégezhesse a szolgálatot, melyet vett vala az Ur Jézustól!

A falusi parochia csöndjébe nem felejteni . . . temetkezni . . . vonult, mint oly sokan, hanem mint hivatása magaslatán álló protestáns pap, megőrizni, növelni a tudományt, hiven elvégezni a szolgálatot, melyet vett az Ur Jézustól! A mit egyszer igaznak ismert, amellet hajlithatatlanul megállott; attól sem kegy, sem érdek, sem nyereség, sem bántalmazás el nem tántorithatta. Nem emberektől ítéltem meg! az Ur az aki engem megítél — mondá ő is és főfő törekvése volt, hogy az Urral járjon békességben és egyenességben.

Szívettépő zokogás szakította meg ismételt az elhunyt egyéniségét, munkásságát, érdemeit, méltató gyászbeszédét és bucsuztatót. Majd megható gyászszal mellett, négylovas gyázkocsira helyezték a nehéz tölgykoporsót, melyben egy népes család boldogságának összeomlott világa vala zárva és hosszú kocsisorból kísérve megindult a gyászmenet a temető-kertbe, hol Waller József zalatnai lelkész bucsuztatta el igen szép beszédben az elhunytat, a kinek legyen nyugalma csendes, emlékezete áldott mindörökké! Az özvegynek és kilencz árváknak pedig jőjjön igaz vigasztalás az egek Urától. *Benedek K.*

KÜLÖNFÉLÉK.

Antal Gábor püspök főrendiházi tag. A nyugalomba vonult Szász Károly püspök helyére ő Fel-sége a törvények értelmében Antal Gábor dunántúli kerületi püspököt hívta be a főrendiházba. Kívánjuk, hogy e minőségében való működése is legyen javára egyházunknak hazánknak!

Gróf Degenfeld József az amerikai magyar ref. egyházak szervezése ügyében — mint a „Debr. Prot. Lap” írja — e hó második felében az Egyesült-Államokba utazik az egyet. konvent elnöksége megbízásából, hol befogja járnai a nagyobb magyar kivándorolt református központokat, tanulmányozza viszonyait különösen egyházszerkezési és iskolaügyi szempontból, valamint ottani egyházközseink helyzetét az őket eddig támogatott egyházi hatóságokhoz s hogy hazai ref. egyházunkkal való közelebbi kapcsolat ügyében megnyugtató megoldás legyen eszközölhető. A gróf e hó 19-én indul nagy útjára. Isten oltalmát és segedelmét kívánjuk a fáradhatatlan buzgalmu főgondnoknak e nagyjelentőségű útjára!

A debreczeniek felelete Wolaffkának. Megemlékeztünk volt arról a raffinirozott sakkhuzásról, melyet a „makáriai püspök” a debreczeni reformátusokkal szemben megcselekedett, midőn csaknem kivétel nélkül előkelő református férfiakkal vegyesházasságban élő nők vezetése alatt alkotott Debreczenben „róm. kath. nőegyletet” Két oldalról is megkapta rá a feleletet. Először a tisztikarba választott nők részéről, kik közül többen *nem fogadták el* a „megtiszteltetést”, a társadalmi békebontás munkájában. Így első sorban *Bernáth Elemérné*, ki igenis megmutatta, hogy tudja, mivel tartozik férje előkelő egyházi állása iránt s ebben szép példát mutatott sokaknak, aminek követését mi is melegen ajánljuk a harczoló körülmények közt levőknek. De megkapta a feleletet másrészt Debreczen női társadalmára részéről is. A „Debreczeni jótékony nőegylet” ugyanis, mely eddig nem volt felekezeti színezetű, közelebbi közgyűlésén kimondta, hogy átalakul „Debreczeni református jótékony nőegyletté”, bár segítő munkáját ezután is felekezeti különbség nélkül fogja gyakorolni minden reászorulttal szemben. Hogy akadt egy pár Wolaffka asszony, ki e határozatot megfélebbezte, az a dolgon mit sem változtat. Jó lesz ezt az eljárást nálunk is tudni.

A két protestáns egyház közös bizottsága f. hó 27-én báró *Bánffy Dezső* elnökle alatt Budapesten ülést tartott az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában. A bizottság előadója *Zsigmond Sándor* volt. A

bizottság a reformátusok konventjétől és az ág. h. evangélikusok egyetemes gyűlésétől nyert megbízásból kifolyólag elhatározta, hogy a két konvent által e tárgyban elfogadott munkálatot (melyet Lapunk mult évi 52. és folyó évi 1—2. számaiban részletesen ismertettünk) fölterjesztés alakjában szövegezve fölterjeszti a kormányelnökhöz és a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz. A képviselőházhoz való benyújtás későbbre halasztatott.

Tüdős István dr.-t, a sárospataki főiskola jeles theol. tanárát a *miskolci* előkelő gyülekezet m. hó 31-én egyhangu meghívással rendes lelkészévé választotta. A tudós tanár elfogadta a meghívást s így a theol. tanári kathedrát a tempomival cseréli fel, hol bizonyára ép' oly buzgó hirdetője lesz az igének, mint volt eddig a tanári széken: Isten áldása kísérelje új munkaterén.

A „Közhasznú Szövetkezet” e hó 2-án, d. u. 3 órakor tartotta meg, a tagok élénk érdeklődése mellett, második évi rendes közgyűlését. A gyűlésen *Deésy Gyula* kalotaszegi esperes, mint igazgatósági elnök elnökölt. Örömmel vette tudomásul a közgyűlés, hogy az intézet már e második évben 5286 kor 15 fillér nyereséget ért el, melyből alapszabályainak megfelelően 1500 koronát oszt ki közczélokra. Az igazgatósági és felügyelőbizottsági jelentések meghallgatása után újból választattak az igazgatóság tagjai és pedig egyhangulag: *Deésy Gyula*, *Somkerek Miklós*, *Csiszár Gyula*, *Nagy Károly*, *Rónay Elemér*, *Fekete Nagy Béla*, *Szalántzy Jenő* és *dr. Kádár János*. A felügyelő-bizottság tagjai lettek: *Hadházi Sándor*, *Bárán Lajos*, *Cséber Lajos*, *Almay Károly* és *Pünkösti Pál*. Elfogadta a közgyűlés a közczélokra rendelt 1500 kor. szétosztására vonatkozó igazgatósági javaslatot is és ennek megfelelően a következő segélyek útaltattak ki: 1. A „Vasárnap” című néplap terjesztésére 60 K. 2. A brassói magyar jótékony nőegyletnek 100 kor. 3. A hosszafalusi magyar missió javára 50 kor. 4. A Szent-Ferencz rendiek kolozsvári zárdaépületének renov. költségeire 50 kor. 5. A magyarköblösi ifjusági egyesület otthonára 100 kor. 6. A M.-Nádason építendő templom alapjára 50 kor. 7. A kolozsvári ref. felsőbb leánynevelő intézetnek 100 kor. 8. A sz.-udvarhelyi kollegiumnak, szegény székely tanulók segélyezésére 200 kor. 9. A kolozsvári „Bethlen Gábor” körnek 50 kor. 10. A pókai ev. ref. egyháznak 100 kor. 11. Kisebb jótékony adományokra 60 kor. 12. A szászvárosi kollégiumnak, egy szegény tanuló jutalmára 50 kor. 13. A dicsőszenmártoni egyháznak 50 kor. 14. A bethlenszentmiklósi egyháznak 50 kor. 15. A mikóújfalusi egyháznak 50 kor. 16. A csombordi egyháznak 50 kor. 17. A balászfalvi egyháznak 50 kor. 18. A szászlúdvégi egyháznak 50 kor. 19. A magyarpéterlaki egyháznak 50 kor. 20. A jódi leány egyháznak 50 kor. 21. A györgényi egyházmegye közpénztárának, irodai felszerelésre 50 kor. 22. A nagyilondai templom belső berendezésére 40 kor. 23. A kolozsmegyei t: nitók segélyegyletének 40 kor. Együtt: 1500 korona.

Egyházi értekezlet az udvarhelyi ehmegyében. Az *udvarhelyi ref. egyházmegye értekezletének* igazgató választmánya január 26-án az udvarhelyi kollegium nagytermében, *Ményhárl András* elnökle alatt látogatott gyűlést tartott. Az etédi gyűlés jegyzőkönyve hitelesítése után, az új választmányi tagok osztattak be a bizottságokba. *Jakab Dénes*, *Szász Béla*, *dr. Damokos Andor*, *Máté Pál* az egyháztársadalom-ügyibe, jegyzőkönyveket vizsgáló bizottságba *Kádár Dénes*, közgyűlés előkészítőbe *dr. Bodola Gábor*, *Szakács Zoltán*, irodalom és sajtóügyi bizottságba, *dr. Pál Ernő*, *Nagy Elemér*. A központi választmányba ideiglenes kiküldettek *Péter Károly* esperes és *Ráczkövi Sámuel* gondnok. Tudomásul vétettek a titkár által ellátott nagy szamu ügyek. Valamint az egyházmegye ama határozata is, hogy a papokat kötelezte az értekezleti tagsága. Reményt keltett a missio ügyben elfoglalt álláspontja is. Az egyházmegyéből eltávozott *Ravasz Árpád* világi titkár helyét *Nagy Elemér* tanárral töltötte be ideiglenesen. Tudomásul vette, hogy a pénztári dolgok átadattak *Kállai Ferencz* új pénztárosnak. — Titkár javaslatára a *pénzügyi bizottság* ismételt felkérést: „tegyen előterjesztést azon modokról, melyek által úgy az általános, mint a fiokkörü és egyházközsegi értekezletek közgyűlései oda munkálhatnának, hogy anyagilag is erősödjének értekezletünk különböző szervei.” A *jegyzőkönyveket vizsgáló* bizottság feladata, az alapszabályban jelzettéken kívül, a lapok egyháztársadalmi tudosításait is figyelemmel kísérni. Az *irodalom és sajtóügyi bi-*

zottság a múlt évi nagy munkát igénylő, vallásos iratok osztályozására vonatkozó feladata befejezésére kéretett fel, s a vallásoserkölcsi elbeszélések gyűjteménye előterjesztésére. Az egyháztársadalomügyi bizottság missio tevékenysége tovább folytatására s arra hivatott fel: tegye tanulmány tárgyává a sepsi egyházmegyei értekezlet által elhatározott azon tervet, mely 4—4 egyházközség csatlakozását célozza, honaponkénti felolvasások tartása végett. A közgyűlést előkészítő bizottság felhivatott, tegye tanulmány tárgyává, hogy az ezen évi közgyűlést hol lenne célzesebb megtartani, a helyi érdekeltség meghallgatásával terjesszen be részletes programot. Hosszas eszmecsere, az ellenkező vélemények meghallgatása után is választmányunk a világi tagok tagsági díjainak beszédetését, a papok erkölcsi feladatává kellett tegye. Ezen irányban az Esperes segítségét is kikérte. Végül a titkárt és pénztárost sok munkájukban segítő, egy olcsószerű másoló gép beszerzése mondatott ki.

A parókiális könyvtárak ügyében az öt református egyházkerület egy 15 tagú bizottságot küldött ki, a mely a konventi elnökség, Kun Bertalan püspök és báró Bánffy Dezső főgondnok elnöklete alatt f. hó 26-án ülésezett Budapesten. Jelen voltak Antal Gábor, Hegedűs Sándor és Czike Lajos a dunántúli, Bartók György és Nagy Károly az erdélyi, Fejes István és Radácsi György a tiszáninneni, gróf Dégenfeld József, Márk Endre és Széll Kálmán a tiszántúli, Vécsey Tamás és Szóts Farkas a dunamelléki egyházkerületből. A bizottság előadója, Antal Gábor püspök behatóan ismertette az ügy ismeretes előzményeit; hogy a tiszáninneni és az erdélyi egyházkerületek az ügy fontosságától áthatva, immár határozatilag kimondták, hogy minden gyülekezet köteles parókiális könyvtárt állítani; hogy a M. P. I. Társaság alapszabályszerűleg előmozdítja a parókiális könyvtárak felállítását; hogy a László A. és Társa debreczeni könyvkiadó cég dr. Antal Géza szerkesztésében „Egyházi Könyvtár” cím alatt kész egy 24 kötetes és 12 év alatt előállítandó theologiai-könyvkészlettel a parókiális könyvtárakat ellátni, ha az egyházkerületek mind a kétezer református gyülekezetben felállítják a parókiális könyvtárt és kötelezőleg kimondják, hogy a gyülekezetek 12 évig az „Egyházi Könyvtár” köteteit kötelesek megvenni parókiális könyvtáraik számára évi 12 kor. összegért; végül ismertette az előadó a Kiss József indítványát, mely szerint a par. könyvtár könyveinek megírása a M. P. I. Társaságra bizassék. — A bizottság majdnem minden tagjának nyilatkozata után a következő javaslatban állapodott meg, hogy ajánlani fogja a kerületeknek 1. Parókiális könyvtár felállítására kötelezőleg kimondandó minden gyülekezetre nézve (ha a gyülekezet nem bírja az évi 10—12 kor. költséget, fizesse helyette az egyházkerület). 2. A par. könyvtárak számára iratandó tudományos theol. munkákat egyelőre egyetemes feladatá kell tenni és megvásárlásukat bizonyos évi díj fejében kötelezővé tenni e könyvtáraknak. 3. Ennek egyöntetű intézése végett az egyházkerületek bízzák meg a konventet, mely szakférfiak közreműködésének igénybe vételével is, eszközölje a megvalósítást, hogy ez egy irodalmi szakbizottságot szervezzen. — A bizottság a maga határozati javaslatát jegyzőkönyvileg közli az egyházkerületekkel.

Hálás köszönet. A szászrégeni evang. reform. egyházközség előljárósága özv. Putnoky Domokosné 6 nagyságának hálás szívvel köszöni azt a saját kezével megfestett szép és értékes „Úr-asztalterítőt”, amelylyel egyházközségünket megajándékozni kegyeskedett és ez által b. e. férje emlékét felújítva, megtisztelte! Isten áldja — és óvja drága életét! Szászrégen, 1904. jan. 16.

Nyilvános köszönet: Aranyos-Gyéres lelkes, buzgó főura gróf Bethlen Bálint és neje a templomos nagyszony, gróf Beldi Berta vallásos buzgóságuk magasztos jelével léptek meg egyházközségemet a közelmúlt karácsonyi szent ünnep alkalmából, midőn házasságuk 20 éves évfordulójára történő emlékezésnek okáért az urasztalára gyönyörűséges kivitelű, értékes urvacsorapoharat ajándékoztak. Hálával és nagy lelki örömmel fogadtuk a Bethlenpoharat, mert drága ajándéka azoknak, kik buzgó lelkesedéssel áldoznak sokat, egyházunk és vallásoshitünk istápolására. Csillag a nemeslelkűek adománya, a nemesérczpohár és az adományozók felé vissza csillag a nép lelkes szeretete. Emlékezzél meg róluk, én Istenem, e dologban és ne engedjed, hogy eltöröltessenek az ők jótéteményeik, melyeket cselekedtek az én istenemnek házával és annak rendtartásával. (Nehem. XIII. 14.) Fogadják e helyen is, magam és egyházam köszönetét. Aranyos-Gyéres 1904. január 7-én. Bartha Lajos evang. ref. lelképásztor.

Köszönetnyilvánítás. A kisenyedi ev. ref. egyház temploma javítási költségeinek fedezésére befolyt 1903. év nyarán, a szerdahelyi sósfürdőn, Gönczy Ödön és Komjátszegi Sándor aa. buzgó segédkezeikkel rendezett mulatság (iszta jövedelme 54 kor. Az 1903. szept. 6-án kiadott adakozási felhívásra adakoztak: Máchikne Bornemisza bárónő 100 kor. Balázs József 5 K. Balázs Gergely 5 K. Virágh József 8 K. Bitai Lőrincz 8 K. Lázár Alber 1 K. Székely Györgyné 10 K. Baló Kálmán 5 K. Demény J. 20 fill. Hantert Rezső 1 K. Binder György 20 f. Székely György 5 K. Juhász János 20 f. Nagy Károly 50 f. Hlavaty J. 1 K. 10 f. Nagy József 4 K. Kulcsár Vilmos 50 f. S. B. 20 f. D. J. 20 f. dr. Szócs Géza 1 K. Végh Lajos 50 f. Toth István 1 K. Szarka Endre 40 f. Melczér József 40 f. dr. Dan 40 f. Lengyel J. 20 f. Bonfert J. 5 K. Budovszky P. 50 f. Török J. 60 f. Boga Lajos 1 K. 40 f. Boga Anna 1 K. 04 f. Boga János 40 f. Nagy Dénes 1 K. Rimner János 5 K. Martin Vazul 4 K. Rátoni Elek 2 K. Iván Demeter 14 K. Nemes Gyula 4 K. Márk Vilma 2 K. Daian János 2 K. Longi 5 K. Benke Károly 2 K. Benke Károlyné 3 K. Kunert Imre 2 K. összesen 213 kor. 94 fill. Az 1903. decz. 27-én e célra rendezett mulatság tiszta jövedelme 33 kor. Templomjavításra így összesen 300 korona 94 fillér gyűlt össze Fogadják úgy a nemesszívű adakozók, mint a mulatságok rendezésében közreműködők, egyházam nevében hálás köszönetet. Kis-Enyed, 1904. január. Virágh József ev. ref. lelkész.

Kimutatás a hidvégi ev. ref. egyház orgonájának kijavítására, a torony fedelének felemelésére és bádogozására tett önkéntes adományokról.

Ngos. Weiss Berthold orsz. képv. 200 kor. Kövesdi Boér Olivér 10 k. N. N. 60 k. Béres Pál 50 k. Kolumbán Ferencz 20 k. Györbíró Samu 10 k. Béres János 6 k. Derzsi István 10 k. Péter Anna 4 k. Mózes Márton (gáti) 2 k. özv. Komsa Ferenczné 1 k. id. Dávid István, Bernád János, Jakab András, Székely M. György 4—4 kor. Székely T. György, Béres bai András 5—5 kor. ifj. Halász Márton 4 k. Nagy Mihály 5 k. id. Demeter János 4 k. id. Erdő István, Bölöni Pál 5—5 k. Dávid György, Péter István 2—2 k. Mózes István, Barabás György 4—4 k. Székely I. Mihály 2 k. Székely Márton 5 k. Fröhlich Vilmos 4 k. Bölöni István, id. Ungvári István, ifj. Ungvári István, Halász bai István, Székely György 2—2 kor. Dávid János 5 k. Székely tob. Márton, Székely tob. István 2—2 kor. Székely bor. Márton 1 k. ifj. Bölöni Márton, Bölöni István 5—5 k. özv. Tóbiás Mártonné 4 k. özv. Székely Jánosné 5 k. Székely József, Béres Márton 2—2 k. Péter János 4 k. ifj. Gergely György 2 k. Tóbiás István 5 k. Székely István gáti 4 k. ifj. Szabó György 5 k. Béres M. György, Román Mihály 3—3 k. Dávid György ifj. 6 k. Dávid Szabó György 2 k. Mózes János, Székely bai György, Demeter István kertész, Péter György, Béres bai Ferencz, ifj. Dávid István, Mózes Márton 4—4 kor. özv. Mózes Mártonné, id. Bernád Mihály 1—1 k. Id. Radusz György, id. Bernád György, id. Béres György 2—2 kor. Bernád István 5 kor. Székely P. György, id. Székely bor. István 2—2 k. Vida Sándor 4 kor. Péter Márton tinás 2 k. Ifj. Bernád János 4 k. Barabás András 1 k. Váncsa Sándor 2 k. özv. Krizbai Istvánné 1 k. Kovács József 2 k. Kuna Márton gáti 1 k. Ferencz Samu 2 k. Dráncza Mária, özv. Mózes Istvánné 1—1 k. Tálás Samu 2 k. Perczi István 1 k. Demeter András, Gróza János, Székely Márton párti 2—2 kor. Béres István gáti 5 k. Péter János gáti 2 k. Id. Halász István 6 k. Gáspor Simon, Tök György 3—3 k. Béres György gáti, Béres András gáti, Buksa Koszti 2—2 k. Kovács János gáti 4 k. Székely I. Miklós 2 kor. Kovács András 3 kor. Demeter János, Dánér Istvánné, Bernát L. István, Tök János, Mózes István 2—2 kor. özv. Demeter Istvánné 1 kor. özv. Göllner Jánosné 4 kor. Bakk Attila 10 kor. Radusz Mihály 4 kor. Péter Dénes 5 kor. Péter tob. György 6 kor. Gergely Mihály 2 kor. Barabás Pál 2 kor. Béres István 4 kor. Béres János 3 kor. Halász István 5 kor. Péter J. István 4 kor. Zakariás Miklós 2 kor. Bernád J. György 2 kor. Bernád Márton 3 kor. Székely István 5 kor. id. Halász István 2 kor. Székely Mária 1 kor. Lőrincz János, Bernád K. István, id. Mózes Mártonné 2—2 kor. özv. Papovits Istvánné 4 kor. Derzsi Márton 3 kor. Demeter János 4 kor. özv. Erdő Istvánné 4 kor. Dávid Mihály 2 kor. Bölöni István 4 kor. özv. Szász Istvánné 1 kor. Szász István 2 kor. Márton István 1 kor. Nagy Imre 2 kor. Barabás István, ifj. Barabás György 4—4 kor. K. Sztán János 2 kor. Tompa István 1 kor. Benkő János 2 kor. Katona István 1 kor. Benek József, Prázmári Sándor, Kis József, Hencs András 2—2 kor. Gáspár Miklós, Gáspár János 1—1 kor. Szócs András 6 kor. id. Gergely György 2 kor. Dávid József 5 kor. Molnár Ferencz, id. Berecz Márton, Berecz Márton ifj. 2—2 kor. özv. Péter Istvánné 3 kor. (Vége köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

373—1904. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nt. Esperes aához.

Hivatkozással a lelkészek gyámintézeti hátraléka és járulékai befizetése tárgyában 1903. szeptember 11-én

3938—903. szám alatt összes esperes aaihoz kibocsátott körlevelünkre, felhívjuk valamennyi nagytiszteletű Esperes aait, hogy az említett hátralékok és járulékok pontos befizetéséről, illetve levonásról gondoskodjanak s vonatkozó jelentésüket minden év február hó 15-ig multhatatlanul terjesszék fel igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárott, 1904. januárius hó 25-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 109—1904.

Az Északamerikába készülő ref. lelkészek és lelkészjelöltek figyelmébe!

Hivatkozással az 1903. decz. havában tartott ev. ref. egyetemes konvent 27. jkvi számú határozatára, mely Eszakamerikában élő magyar ref. hitsorsosaink ügyeinek egyházi szempontokból leendő figyelemmel kísérésével s a szükséges intézkedéseknek az illetékes tényezőkkel való érintkezések rendén, *kizárólagos hatáskörben*, de mindenkor a dunamelléki ref. egyházkerület elnöksége útján való foganatosításával egyetemes konventi elnökségünket bizza meg, figyelmeztetjük az északamerikai lelkészi állomásokra pályázó magyarországi ref. lelkészeket és lelkészjelölteket, hogy (további intézkedésig) kellőleg felszerelt pályázati kérvényüket minden felmerülő esetben egyetemes konventünk egyházi elnökéhez, *Kun Bertalan* püspök urhoz Miskolcra nyujtsák be. Egyszersmind jelezzük, hogy az általunk az északamerikai reformált egyház valamelyik gyülekezetébe kellő alakszerűségek mellett, ref. lelkészek számára Egyetemes konventünknel 800 azaz nyolcszáz korona útiköltség folyósítását szándékozunk javaslatba hozni.

Kelt Miskolczon és Budapesten, 1904. jan. 24.

Az ev. ref. Egyetemes Konvent elnöksége,

Báró Bánffy Dezső,
főgondnok,
mint a konv. vil. elnöke.

Kun Bertalan,
püspök.
a konv. egyh. elnöke.

102—1904. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a Hunyadm. ref. e. megyébe kebelezett *körösbányai* egyhközség papi állására pályázat nyittatik.

Díjlevéllileg biztosított papi javadalom: 1. Az e. k. pénztárából 971 kor. 53 fill. 2. Palást díj czimen 15 kor. 3. Állami fizetés kiegészítés 1600 K.-ig 613 kor. 47 fillér. 4. Természetben lakás, a hozzátartozó kerttel és gazdasági épületekkel.

Kötelessége: a törvényben előirt mindennemű papi teendők teljesítése. Az állami iskolában vallástanítás, miért az iskola pénztárából külön 100 K. tiszteletdíjat élvez.

Kellően felszerelt folyamodványok 1904. évi március hó 10-ig Bartha Lajos esperes ahoz (Tordos u. p. Szászváros küldendők.

Kolozsvárt, 1904. jan. 30.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 98—1904.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a szilágyszolnoki egyházmegyébe kebelezett *sz.-sámsoni* egyházközség lelkészi állomására pályázat nyittatik.

Javadalom tisztességes szállás, 3 lakszoba, konyha és kamrával; a szükséges melléképületek, szép nagy kerttel; 6 hold 967 □ öl szántó, 6 hold 240 □ öl kaszáló és 1232 □ öl szőlőterület teljesen beplántálva.

Ezeknek tiszta jövedelme a hívektől befolyó képevel együtt 1164 korona 73 fillér. És így 1600 koronáig 435 korona 27 fillér az állami kiegészítés (krongrua).

Pályázati határidő Február 29.

A minősítvény, szolgálati bizonyítvány s egyéb lehető mellékletekkel fölszerelt pályázati kérvények Viski Pál espereshez küldendők be Zoványra; posta helyben.

Kolozsvár, 1904. jan.

Dr. Bartók György, püspök.

120- 1904. sz.

MEGHIVÓ

a nagysajói ev. ref. egyházmegye a folyó 1904. február hó 11. napján (csütörtökön) Beszterczén, a Magyar Olvasókör dísztermében tartandó közgyűlésére.

Tárgyak: 1. Az egyházmegyének kikerekítés folytán történt megnagyobbítása következtében teljes tisztujítás és az összes egyházmegyei bizottságok újból leendő megválasztása. 2. Az egyházmegye 1904. évi költségvetésének jóváhagyása. 3. Esetleges indítványok. Délután az egyházmegyei egyházi értekezlet újból való megalakulásának közgyűlését megtartja.

Atyafiságos tisztelettel kérem meg tiszteletes lelkész aait, hogy a világi képviselő aait a közgyűlés idejéről értesíteni és az ezen való megjelenésre fölkérni sziveskedjenek.

Szászszegő, 1904. január 27.

Musnai Károly,
ref. esperes.

Sz. 111—1904.

MEGHIVÓ.

Kézdí egyházmegyénk rendkívüli közgyűlését van szerencsém folyó hó 25-én d. e. 10 órára, Kézdívásárhelyre, a takarékpénztár termébe, tisztelettel összehívni.

Tárgy: 1. Az egyházi énekeskönyvünk megújításán 1878 óta munkáló egyetemes énekügyi bizottság által szerkesztett és a Magyarországi ev. ref. Anyaszentegyház hiveinek használatára szánt Énekeskönyv próbakiadására egyházmegyénk énekügyi bizottsága által összeállított véleményes javaslat tárgyalása. 2. A lévíták, kántorok és kántortanítók leányainak a „Szeretetház“-ba kedvezményes felvételése tárgyában határozathozatal. (4472—1903. sz. ig. tan. Körlevél.)

Alsócsernátonban, 1904. február hava 1-én.

Bodor Géza, esperes.

Szám: 51—1904.

MEGHIVÓ.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye folyó 1904. év február hava 22-én, délelőtt 9 órán kezdődőleg Baróthon, a szokott helyen rendkívüli közgyűlést tart, melyre a közgyűlési tagokat tisztelettel meghívom.

Tárgyai lesznek a közgyűlésnek: 1. a próba énekeskönyv tanulmányozására kiküldött bizottság előterjesztése és vélemény megállapítás. 2. A készitendő könyv — és levéltár-helyiség ügye. 3. Az egyházmegye és egyházközségek számadásainak központi felülvizsgálása tárgyában kinyomatott ürlap mellett kiadott 5484—1903. számú ig. tan. rendelet kihirdetése s ezek feletti véleménynyilvánítás. 4. Előterjesztések, indítványok stb.

Paptársaimat szivesen kérem, hogy az egyházközségekben lakó közgyűlési tagokat e gyűlésre kellő időben meghívni sziveskedjenek.

Közéapajta, 1904. febr. 2.

Kövér András, ref. esperes.

FELHIVÁS.

A kolozsvári egyházmegye lelkészeit tisztelettel kérem, sziveskedjenek egyház községek részéről az országos közalapi bevallási iveit 3—3 példányban f. évi február hava 15-ig hozzám megküldeni, hogy a kezelési szabályok II. rész 16. §-sa értelmében a közalappbizottság februári ülésére tárgyalhatók legyenek. Melléklendő minden egyház részéről a január havi presbiteri gyűlés jegyzőkönyve hiteles másolatban. A mennyiben bármely egyház község részére a közalapi kirovás előbbi egyházi hatósága által egy összegben lett volna megállapítva, s azon változtatni nem kíván, úgy kérem azon egyház részéről az előbbi egyházi hatósága által megállapított összeget tudatni, illetőleg az előbbi egyházi hatóság ez ügyben való leiratot és az erre vonatkozó presbiteri ülés jegyzőkönyvét, valamint a januári ülés jegyzőkönyvét hiteles másolatban a fent irt határnapra megküldeni sziveskedjék.

M.-Kályán, 1904. január hó 31-én.

Lőrinczy Gábor,
ehm. pénzt. és közalap kezelő.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

KOVÁCS ALBERT

ref. theol. tanár.
1838 — 1904.

Székelykereszturi Kovács Albert, a budapesti ref. theol. akadémia kiváló tanára, az elsőrangú theologus, munkás egyházi férfi, politikus stb. a magyar protestantizmus és általában a közélet nagy veszteségére folyó hó 4-én elhunyt.

Egyénisége és munkássága egyaránt méltó arra, hogy most, mikor még alig domborult fel sirja felett a hant, visszaidézzük életét, munkásságát, mely a közönséges mértéket jóval meghaladta. S aztán minket erdélyieket érzelmi szálak is kötnek hozzá. Nem csak az, hogy tőlünk való volt, hogy a református székelységnek tipikus képviselőjét láthattuk benne, ki fájának dicséretére vált, de sokkal inkább az, hogy a mi elsőrangú büszkeségünket, Kovács Ödönt a theologust annyiban neki köszönhattuk, hogy ő fordította öcsse figyelmét és érdeklődését a theol. tudományok felé. Nála nélkül lehet, hogy Kovács Ödön egy kiváló klasszika filologus vagy bölcész lett volna, de aligha theologus.

Azt a nehéz, de jellemképző és akarata-célzó tanulói útát járta, melyet a nagyszámu családból való székely fiúk mindannyian a legutóbbi időkig. Legnagyobb részét önerején tanult s másokat tanítva végezte iskoláit. Az iskola élete az élet iskolája is volt neki. Úgy ment át egyikből a másikba. Azért nem riadt vissza a külföldi tanulmányúttól, mely aztán végleg a tanügy szolgálatára jegyezte el a kiváló tehetségű ifjút és a Gondviselés intézéséből épen a theologiaéra. Hollandiai tanulmányai ez irányban elég vértézett harczossá tették, de budapesti helyzete s a Török Pál, Ballagi stb. társasága annál buzditóbban hatottak reá.

Mint theologus annak a kised, de lelkes, munkás tábornak volt tagja s hosszú időn ke-

resztül zászlótartója, mely a „modern theologia“ liberalis elvei alapján igyekezett új, pezsgő életre kelteni a hazai elernyedtt protestántizmust, mely több mint egy század óta hol a supranaturális racionalizmus, hol a racionális supranaturálizmus sekélyes vizein evezett. Ballagival karöltve előbb tudományos értekezések és folyóiratok („Tudományos Szemle“, „Reform“) által készítették elé a talajt. Majd hazánk akkori legkiválóbb prot. papjai és tanárai közreműködésével megalkották a „Protestáns Egylet“-et, mely felolvasásaival, melyeket mindenfelé tartott, de főleg tudományos theol. munkákkal termékenyítették a lelkeket. A XIX. sz. magyar prot. theol. irodalma java részében ennek a mozgalomnak köszönhető. A 60-as évek lelkesedésével dolgoztak, amikor a tudományos és politikai szabadelvűség karöltve oly vérmes reményeket táplált, mely nemcsak a hazai prot. egyházak egyesítésében bizott, hanem egy liberalis katholicizmus megteremtése által a keresztyénség e két ellentétes irányzatának egymáshoz közelebb hozásában és kölcsönös megteremtésében is bizott. Annak a rengeteg munkának, melyet ez irányban kifejtettek, a külső, gyakorlati eredmények nem voltak megfelelők. A szélesebb körű érdeklődés alább hanyatlott. Jelentkezett újra az az indifferens nembánomság, a melynek alapján Kovács Albert az ő paradox módján sokszor ismételte, hogy „a magyar, ez a turáni tatár-faj nem a vallás népe, hanem a politikáé.“ A Prot. Egylet lassanként elernyedtt, megszűnt; theol. iránya visszavonult a theol. tanintézetek falai közé s hatása az egyh. közéletre lassan-lassan veszett.

Kovács Albert tevékeny egyénisége akkor új munkatért keresett. Az egyház szervezetének kiépítése a konventben és zsinatban s az egyházi közalap megteremtése s ezáltal az anyagi megerősödés munkáján dolgozott. Mindezekben törekvéseinek meg is lett sikere, habár nem egészen az ő intenciói szerint öltöttek is testet. Az egyházi élet lassan-lassan az

adminisztráló egyház alakját öltötte fel, melyben a lelkiekkel bizony kevés kivétel törődött.

Kovács Albert az eszmeharczokra volt teremtve, szelleme inkább kritikai éllel fejlődve. Politikussá lévén, helyét természetesen a reformokat sürgető ellenzéken találta meg, hol Apponyi pártjában újra szemben találta magát azzal a Tisza Kálmánnal, kivel az egyházi életben is eltérő nézetten volt. Kiváló tehetségei a politikai pályán is tekintélyes szerephez juttatták. A volt nemzeti pártnak kulturális ügyekben ő volt az irányítója s különösen a néptanítói nyugdíjintézet fokozottabb áldásos tevékenysége az ő útmutatása alapján vált lehetővé. Az egyházpolitikai törvényekkel szemben, a törvényt uraló radikális szellemmel szemben csak a szükségszerű reform alakját pártolta, mely bizonyára kevesebb megrázkodtatást okozott volna egyházunknak.

A következő választáson kimaradt a nemzet képviselőtéből. Egymásután érték a súlyos családi csapások: Ödön, Gyula öccsei s nagyreménységű fia elhalálása. Egészsége is megrendült, a különben hatalmas fizikum összeesett. Azóta az utóbbi években már csak legszűkebb theol. tanári hivatásának és családjának élt, míg most súlyos vesebaja végre sirba döntötte.

Márkásn egyénisége mindenkire megtette hatását. Dacos, erős gerinczű ember volt, szívsós kitartással. A megalkuvásnak soh' sem barátja. Ellenfelei előtt soha meg nem hátrált: letörhették, de magát meg nem adta. Az ütközet elől ki nem tért, sőt inkább kereste azt. Fegyverei a küzdelemben az argumentumok sulya első sorban, de nem kimélte a maró gunyt sem. Meggyőződése igazságát védte s ezeket sokszor paradox formákban nyomta hallgatói lelkébe.

Ödön öccsét nem theológiája mélységében, sem magatartása fenséges nemességében nem érte utol. Inkább járt a végletek útján, mint az önfegyelmelés szelid ösvényein. De joggal s büszkén mondhatá, hogy „én mindig én vagyok.“ Semper idem. S ez a karakter, mely tiszteletet érdemel még akkor is, ha nincs minden fogyatkozás nélkül s ha természetes korlátjait, sokszor sikerei bukásának tragikai magvát hordozza is magában. S a Kovács Albert élete ebben sem szűkölködik, sem egyházi sem politikai munkálkodása mezején.

A harcros pihen immár. Munkáját megpróbálja a tűz, a történelem folyamata; a munkást az Isten, kitől Pál apostol szerint nem kívántatik más, mint hogy „hű“-nek találtsák a reábizottakban. A ki hív volt mindhalálig: annak megadatik az életnek koronája. Mi hisszük, hogy neki megadatik, mert a sok keskeny ösvény közül, mely a mennyországba vezet, ő hív volt azon, a melyre az Ur küldötte az ő munkásaként.

N. K.

Mihályi Károly

„Bár dördül ég és föld remeg“ éneke.

E lapokban már két ízben emelkedett szó a fent czimzett ének érdekében. Az egyik író azt mondja: átmodernizáltatott az egész ének az első versszaktól az utolsóig. Állítja továbbá, hogy egy olyan nagynevű embernek művét még csak egyetlen szavában sem szabad megváltoztatni. A másik író azt mondja, hogy ellágyította, szürkév, szintelenné tette az átdolgozó.

Mindenekelőtt álljon hát itt az ének régi és új alakjában, hogy az olvasó kellően tájékozhasssa magát.

Régi.	Új.
Bár dördül ég és föld remeg, Hitünk nem rendül tőle meg; A fellegek tömött homálya Istenhez útunk el nem állja. Bár villám szórja szertesztét Életvesztő sebes tüzét: Mi állunk és nem reszketünk, Isten kezében életünk!	Bár dörg az ég s a föld remeg Nem rendülünk akkor se meg; A fellegek sűrű homálya Az Istenhez útunk nem állja; Bár rémitő sebes tüzét A villám is hadd szórja szét, Mi állunk és nem reszketünk, Isten kezében életünk!
Dicső az égnek temploma, A szélvész benne orgona; Hegyek, völgyek felelnek reája, Middön magasztal ég királya! Zápornak árja zúg vele A szomjazó mezőkre le, És mondja: „Isten most is áld, Emberszeresd! ember csudáld!“	Fenséges az ég temploma, Benne a vihar orgona; Ez is neked zeng, ég királya! S a föld viszhangot ad szavára; Majd a zápor zuhog vele A szomjazó mezőkre le És szól: „az Úr, nézd, most is áld, Ember szeresd, ember csodáld!“
Majd csendesül a háboru, Lassanként ritkul a boru; Elalszik villámok fáklyája, Elnémul dörgések lármája; A tiszta kék boltról megint A földre vidám nap tekint, S fénylő tányérán irva van: „Imádd Istent munkáiban!“	Ha csendesül a háboru S elvonul a sötét boru, Ha elalszik a villám lángja S lezajlik a vihar csatája: A fényes nap alátekint A kiderült égről megint; Az Ige itt is irva van: „Istent imádd munkáiban!“
Új élet a mezőkre száll, Emelkedik minden fűszál, Erdőkben zendül vig karének, És minden örvend életének, Kövér esőnek gyöngyei, Természet örömköneyei, A napsugár bennök ragyog, És mondja: „Istentől vagyok!“	Az új élet a földre száll, Emelkedik minden fűszál, Az erdőben zeng a vig ének, Minden örvend új életének; Az esőcseppek gyöngyei, Fák, füvek örömköneyei, A napsugár bennök ragyog, Hirdetve: „Istentől vagyok!“
A szenvedés és zivatar, De vele Isten jót akar, Könyeknek néha kell esője, Hogy legyen erkölcs éltetője; Olykor balsors szélvésze kel, Hadd muljék gőze bűnnek el; Mert szenvedés közt nagyra nő Az észvilág, a sziverő.	A szenvedés és zivatar, Isten azzal is jót akar, Könyeknek hull néha esője, De ez jó sziv éltetője; Ha a balsors vihara kel, A bűn ködét az űzi el S a szenvedés közt nagyra nő A hit és a lelki erő.
Hát lelkünk, oh ne csüggedezz, Ha bú, baj felhővel fedez; E felhőből még áldás árad, E könyeső naptól felszárad. Neked mindig, ha ég borul, E hit szolgáljon gyámolúl: „Istentől jön a zivatar És Isten mindig jót akar.“	Lelkünk hát te se csüggedezz, Ha bánat ér s felhő fedez; A felhőből majd áldás árad, S a napfénytől a köny felszárad. Eged azért ha elborul, E hit legyen vigaszodul; Istentől jön a zivatar S jó az, a mit Isten akar!

Most már hasonlítsa össze elfogulatlan szem a két szöveget és lehetetlennek tartom, hogy lényegi különbséget találjon a kettő közt. Az igazítások mérőn külsők, alakiak. Elsőben is a 48 sort tartalmazó énekből 30 sor volt olyan, a melyben nincs meg a sormetszet, nincs meg tehát a rithmus. Az új átdol-

gozásban egy pár sor maradt sormetszet nélkül, az is inkább azért, hogy a lényegét megmentsük. Kiküszöbölni igyekeztünk továbbá az erősebb nyelvi és nyelvtani hibákat. *Bár dördüil ég és föld remeg.* Így sem nem beszélünk, sem nem irunk. Nem mondjuk: bár szabad ló s kutya ugat. Nem mondjuk azt sem: elalszik gyertyák lángja, elnémul részegek lármája. Köz Énekeskönyvben, gyermekek iskolai könyvében, nem tarthatunk meg olyan kifejezéseket, a melyek nyelvtanilag nem helyesek. Ezen az alapon módosultak az ilyen sorok: bár villám szórja szertesztét. Zápornak árja zúg vele. Új élet a mezőkre száll. Hogy legyen erkölcs éltetője. E könyveső naptól felszáradsat. Hogy ezenfelül egy pár kifejezés, mint *életvesztő, észvilág, szíverő*, egyszerűbb kifejezéssel cseréltetett fel, az talán érthető lesz mindenki előtt.

Ennek az énekek sorsa különben az én javaslatomra dől el ekképen. Elsőben is kifogásolták az egész, mint deistikus darabot, mely pusztá természetű bölcsélet szüleménye. Kifogásolták aztán szokatlan darabos nyelvét, a mely a jelzők mellőzésével nemcsak hogy zordonnak, de furcsának is tünt fel a bizottság több költő tagjának. Én mindamellett kívántam a darab fölvetését, mert dús eszmei tartalmát megmentendőnek véltem, ha nem közénklés, de legalább becses olvasmány gyanánt. A nyelvi hibáktól megtisztított alakban így maradt meg a Mihályi szép költeménye.

A mi most már azt a kérdést illeti: szabad-e egy Mihályinak művén csak egy szót is változtatni? Erre azt felelem: ha valaki Mihályinak verseit közre akarja bocsátani, hát nem szabad. De ha valaki templomi Énekeskönyvbe akar fölvetetni Mihályinak vagy bárkinek műveiből valamit, hát akkor szabad, sőt kell. Mi most élő és író emberek mindnyájan alávettük darabjainkat az igazításoknak, átalakításoknak. Elhalt költők énekeit vagy verseit is idomítottuk, mert a templomban nem Tompát vagy Aranyt énekeljük, hanem az isteni tiszteletre minden szavában alkalmas éneket. Egy Énekeskönyv azért csinálódik mindenütt és mindenkor. Így állt elő most használatban levő Énekesünk is, amelynek darabjainál fel van jegyezve: igazította, javította, kevésbé igazította sat. ez s ez, írta ez s ez. Nos hát természetesen, az írók névjegyzékében is ott lesz Mihályi neve mellett, hogy ő utána átírta N. N. Az eredeti szöveg, irodalmilag, marad tehát mindig úgy, a hogy azt Mihályi megírta, de az Énekeskönyvben változás alá esik, mert az Énekeskönyv nem irodalomtörténeti emlékek gyűjteménye.

Részemről nem szeretném, ha a darabot az új Énekeskönyvből kihagynák; azonban, ha a követelés az volna, hogy egy szó változtatás nélkül vegyük fel, akkor én sem fogadnám el.

Sátoralja-Ujhely, febr. 4. 1904.

Fejes István.

Az új ev. ref. Énekeskönyv.

(Hozzászólás.)

Az egyetemes énekügyi bizottság nagyérdemű elnöke Fejes István aa. az Egyetemes Konvent által elrendelt „Próbakiadást” nagy örömmel immár közrebocsátotta.

Azóta, mint minden arravaló kántor, úgy jómagam is kimerítő tanulmányozás tárgyává tettem az új Énekeskönyvet. Az e közben támadt gondolataimat bátorodom az alábbiakban közreadni.

Előre kijelentem, hogy az új Énekeskönyv tartalmának csak zenei részével kívánok foglalkozni. . . Minden zeneértő embernek feltűnhetett, hogy tévesen vannak jelezve a hangnemek a 3., 6., 22., 33., 52., 54., 61., 65., 82., 123., 138., 146., 213. sz. énekek elején.

Ugyanis ezek előjegyzése A-mollt mutat. S csakugyan ebben intónál egészen a végső feléig, de végső ütemeiben D-mollá vedlik a dallam. Fából vaskarika.

Ezen a régi bajon segíteni kellene. Még pedig úgy, hogy az egész dallamot v. A. vagy (a mi legczélszerűbb lenne) egészen D-mollra redukáljuk oly módon, hogy egy b-t teszünk előjegyzéséül, hogy föltétlenül alaphangon végződjék a dallam.

A 12., 17., 45., 83. sz. énekek dallamai meg határozottan tiszta G-mollban intónálnak. Nem értem, miért van hát csak 1 b az előjegyzésben, holott *kettő kell?*

Továbbá nem helyes, és nem esik jól a fülnek, ha egy melódia csalzárattal, v. is az alaphang helyett: a dominans (quint) hangon végződik. Ezen is segíteni kell! Az ódon és maradi szláv egyh. zenében tapasztalhatni a legtöbb csalzárattal az énekek végén.

A próbakiadásban csalzárattal végződnek a 10. 15. 16., 59., 60., 73., 173. sz. énekek.

Még rosszabb, ha valamely dallam meg épen a skála 2-ik (secund.) hangján végződik; mint pl. a 25. ének, mely D-dúrban van, s E-n, s a 263. ének, mely E-mollban van, s Fisen végződik. Ez már nem is csalzárattal, hanem: *hiba*. Ez is javításra szorúl.

Megjegyzem még, hogy egyes dallamok egyszerűsítésénél tulságba mentek. Többek közt csak a Nagy Isten téged imád kezdetű éneket hozom fel, melynek dallamára most alig ismerek reá, úgy meg van csonkítva.

Legjobb lenne meghagyni régi melódiájában. Úgy sokkal szebb. Fine finale: örömmel konstátalom, hogy ebbeli ügyünk már eddig is szépen halad, melyben, kétségtelenül Fejes István elnök aa.-nak van a legtöbb érdeme. Nemes és buzgó fáradozásait az elismerés koszoruzzza.

Tárca Bertalan,
ev. ref. k.-tanító.

Véleményem az énekeskönyvről.

Az emberi szellem alkotását bíráló tárgyává tenni, nem csak többféle szempontból lehet, de a dolog természetéből kifolyólag, kell is. Nem kalandozva el messze a céltól, vegyünk például bírálat alá egy könyvet, melyet azzá, verses alkotások kisebb-nagyobb számának egybefoglalása alkot. És szolhatunk: gondolat világról, eszmekörről; a nyelv erejéről, magyarosságáról; kül- és belakról; a gondolat, érzés, valódi hangján, találó kifejezésén szólal-e meg? vagyis: a kül- és belak harmoniájáról. Ha vannak benne fordítások, átdolgozások: hű kifejezői-e azok az eredetinek? És a bíráló csak akkor teljes, ha mindezeket felöleli, ha minden, a dolog természetéből kifolyólag oda tartozóról szól.

.. Előttünk fekszik egy könyv, az énekeskönyv, azzá alkotja több, eléneklésre szánt verses alkotás egybefoglalása. Vajjon a szó szoros értelmében vett bírálat bonczkésével kell-e hozzányúlnunk? Vajjon, mind ama bírálói tiszt körébe tartozó szempontok tekintetbe veendő-e?

Nem zsörtölődöm, hogy semmi utasítás nem adott, hanem kimondom egyenesen: nem! Nem szószoros értelemben vett bírálatra vagyunk felhiva! Mire? Vélemény adásra. Itt az utasítás. Bírálat és vélemény rokon, de *nem* egymást fedező fogalmak.

Egyik paptársam pár évvel ezelőtt átadta nekem kéziratban heverő verskötetét azon felhívással: olvassam el, mondjak véleményt róla.

— Mi tekintetben? kérdezém.

— Kiadhatók? Megérdemlik a nyomdafestéket?

Kíváncsiságtól sarkalva hamarosan átolvasám a kéziratot, s találkozásunk alkalmával átnyújtám neki, véleményem ezen rövid mondatba foglalva: nem adható ki!

Nagyot nézett rám s szól: hát ugyan miért nem?

— Mert, világosítam fel: egyetlen versed sem felel meg azon követelményeknek, várakozásnak, melyet a vershez ízünk!

— Na, pattant fel sértődve, csak ennyit tud mondani kritikusi uram!?

— Áhá! te bírálatot követelsz. Nó hát halljad: verseid szintelenek, *csintalanok*, érzés, gondolatnél-

küliek; nem tudsz hangulatot költeni, felmelegedni és felmelegíteni, felemelkedni és felemelni a nyelv nincs kezded ügyében, magyarul irsz, de nem magyarul, metrumos-lábas-verseid lábatlanok, a legtöbbje rythmusos lenne, csak hogy rythmus *nincsen* benne. rimeid borzasztó szépek. Punktum.

.. Előttünk az énekeskönyv, hogy mondjunk róla véleményét.

A tulajdonképeni bírálói tisztelet az énekügyi bizottság elvégezte. Kiválogatta, megrostálta a két énekeskönyv használhatóit. Azokat, melyek szerinte egy vagy más tekintetben hiányosak valának: javította, szépítette, átdolgoztatta. Iratott, avagy a más iratok közül felvett, magáévá tett több új éneket. Aztán a teljes anyagot, még egyszer — megelőzőleg mások nézetét is kérve — bírálói bonczkés alá véte: rányomta minden egyes darabra helyeslésének bélyegét napvilágra hozta a próbakiadást.

Itt ugyan már szó tárgyává lehetne tenni: helyesen válogatta-e ki az énekügyi bizottság az énekeket? Nem hagyott-e ki olyanokat a régiékből, melyekről azt mondhatjuk: kár volt kihagyni! Nem vett-e fel olyan új énekeket, melyek bátran elmaradhattak volna? Sikerültek-e a fordítások? Nem voltak-e a figyelmen kívül hagyott fordítások között, szebbek, jobbak a felvetteknél? A javítások, átdolgozások által nyert-e kül- és bel-becsben az ének? Külső forma kiállja-e a kritikát? Elég terjedelmes-e az énekek gondolatvilága, érzelmköre?

Mondom, mind erről lehetne szólni. Ez lenne a bizottság bírálatának, eljárásának a bírálata. Felülbírálat. Lesz, ki tán megteszi. Tegye is — ha jónak, célhoz közelebb vezetőnek véli. Mert nem osztom ama paptársam nézetét, ki csak azért vonul vissza a kritikától, mert az énekügyi bizottság élén nagy nevű ember, a költő-pap Fejes István áll, s az egyes énekeken az ő oroszlán körmének, akarom mondani arany tollának nyomai vannak. Furcsa nézet. Kelle metlen látvány: tekintélyhit alatt görnyedő protestáns. Lám, hová vezette paptársam is. Mig az egyik oldalra, mert ismert, hízog dicsériádat zeng, addig, az ismeretlen oldalt, a többi ének-szerzőket, átdolgozókat fitymálja, pedig közöttük — úgy tudom — nem egy van olyan híres-neves, olyan agyas-fejes, mint maga Fejes. Felteszem: Endrődi, Pósa, Szabolcska.

Előttünk az énekeskönyv, hogy mondjunk róla *véleményt*. És én, úgy vagyok meggyőződve, hogy a vélemény adásnak a körül kell forognia: az énekeskönyv jelen alakjában használható-e? Bir-e azon kellékekkel, tulajdonokkal, melyek közkedvelté teszik, a hívek lelkiületéhez juttatják? Kielégíti-e a valóságos kedélyt, az énekelni ohajtó szív vágyát? Képes-e növelni a hitbuzgóságot, fölbreszteni az ihletettséget perczét? Lesz-e szülő anyja istenes gondolatoknak, nemesi érzelmeknek? Föltudja-e rázni a közönyt s tudja-e bűnbánatba kergetni a megátalkodottat? Bir-e könnyet fakasztani hideg szemben, könnyet törölni a szenvedésben? s mind ezt az által, hogy magával ragad a magasba, az Istenhez, a szerető atyához, hogy benne, általa nyugalmat, békét, enyhét, vigasztalódást, megszentelődést találjon az ember? Szóval: lehet-e a szent népnek, királyi papságnak Istenhez emelő szárnya? Az igehirdetőnek az igehirdetésben hű segítő társa?

Ezek után véleményem — figyelmen kívül hagyva a zenei részt, mert nem értek hozzá — a következőbe foglalom:

Az énekeskönyv, jelen alakjában — átadható a közhasználatnak.

Tartalma gazdag, változatos, beosztása helyes, az egyes énekek a kétféle tartalom jegyzék segítségével könnyen feltalálhatók, különösen népünkre nézve, a római számok kiküszöbölése, az arabiai szá-

mok használata által. Külső kiállítása kellőleg alkalmazkodik beltartalmához; nyomása tiszta.

Belbecsét tekintve, véleményem ez: az énekek, külalakjokat tekintve, csaknem mindannyian ünnepi köntösben jelennek meg s gazdag változatos gondolat- és érzelmvilágot tár fel tartalmuk. Az átdolgozás, kisebb, nagyobb javítás sokának nagy előnyére vált. Kielégítő a hívő léleknek, táplálói a gondolkozó elmének. Javarészt hangulat keltők, buzgóság ébresztők, Istenhez emelő szárnyak, Isten dicsőségében fűrösztő tiszta patakok, Isten jóságában megnyugtató üdülő helyek.

Mind ezzel nem azt akarom mondani: teljes, fogyatkozás nélküli, tökéletes mű. Nem is mondhatom, ha egyébért nem is, de azért igen, hogy — emberi alkotás. Igen, mutathatnék rá fogyatkozásaira is. . . . említhetném, hogy a zsoltárok után nem az új évi, hanem az adventi, az egyházi új évi énekeknek kellett volna jöni; említhetném, hogy némely énekek az átdolgozás alakilag, tartalmilag ártott; az eredeti szöveg egyes szavainak, kifejezéseinek mással való felcserélése, néhol halványította az éneket, sőt értelem változást idézett elő; említhetném, hogy sok, lényegtelen javítás el is maradhatott volna; a felvett énekek némelyike darabos, döcögős, s nem egy kihagyható lett volna; említhetném, hogy kár volt az erdélyi énekeskönyv több érdekes, nagyon ismert darabját mellőzni; említhetném. . . de mert azon összenyomást, melyet rám ez énekeskönyv egészében tett, nagyon kismértékben csökkentik azok: nem is hozakodom elé velök.

Véleményem gyanánt ismétlem: az énekeskönyv jelen alakjában átadható a közhasználatnak.

Staudner Mátyás,
tompai ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Egyházi beszédek. Második kötet. Irta Kupai Dénes, vályi ev. ref. lelkész, Miskolcz. Kiadja Lővy József fia. 1904. Ára 2.80 kor. VI + 254 l.

Kupai papi dolgozatainak e második kötete két beszéd kivételével mind ünnepi és alkalmi egyházi beszédeket tartalmaz, összesen 26-ot s függelékül 8 ágendát és alkalmi imát.

Kupai a mi papi íróink közt a jobb hangzású nevek viselői közé tartozik. Predikációi a mi irodalmunk termékei közt ha nem is a legelső rangúak sorában vannak, de az átlagosok java. S most már hasonlitsa össze ezeket bárki a Bersieréivel, jóllehet ezek *megcsonkított fordítások* s be fogja látni, mily igazuk van azoknak, akik predikáció irodalmunk szánalmas tartalmi szegénysége fölül panaszkodnak s kárhoztatják a tartalmi hiány pótlására szánt — de azt még élesebb világításba helyező — csengő-bongó szólásokat, pátétikus kitéréseket. Nyilvánvaló bizonyossága ez annak, hogy papságunknak, nekünk a predikáció terén is több tanulásra, mélyebb tanulmányozásra volna égető szükségünk. A kinek nincs módjában külföldi remekekben fejleszteni ízlését, gondolkodását: az tanulmányozza főleg a bibliát és az életet. De nyitott szemmel s meleg szívvel mindkettőt, hogy ne csak szókat lásson és idézzon, hanem a *vallásos lelket* a maga gyötrődéseivel, kételyeivel, hitével; az életet a maga *specializált* örömeivel, fájdalmaival, ellenmondásaival, megalkuvásával, hányattatásaival stb. Mindenik predikáció hadd legyen a vallás és élet egy-egy nagy problémájának megfejtése, egy-egy diadalmas hitvallomás, egy-egy kétségbeesett megszabadítása, egy-egy alvó lelkiismeret felébresztése stb. szóval: egy darab az életből, melyben érezze mindenki, hogy leke, a szive, gondolkozása történetének része, hogy személy szerint róla szól a lecke, neki szól az Ige, akár ha itéletet dörg, akár ha a váltás és szabadság örömhire zeng. Enélkül lehetetlen építő predikációkat írni. Ebben a kötetben pedig úgy kevés van mindebből. Az pedig épen furcsa világot vet úgy a papi gyakorlatra, mint a sajtó alá rendezés gondosságára, hogy a 139. és 150. lapon kezdődő két templomszentelési beszéd csaknem szóról-szóra azonos. Itt nagy tévedés történt bizonyára. A beszédek különben használhatók.

„Egyházi Beszédék Bersiertől.“ Jogositott magyar kiadás. A francia eredetiből szabadon fordította s részben átdolgozta Szalóczy Pál tiszavalki ev. ref. lelkész. I. kötet. Ára 4 kor. Budapest, Kókai Lajos könyvkereskedése 1904. VII+182 l.

Idegen egyházi szónokok mesterműveinek nyelvünkre való átültetése sokszoros nyereség. Nyereség nemcsak az átültetőre, de egész irodalmunkra is. Amit tőlük kapunk: a gondolatgazdagság, a mélyebb, erőteljesebb, mert előbb hit, az egyetemes ker. valláserkölcsei világnézet, amely a legkisebbtől a legnagyobbig, a legközelebbtől a legtávolabbiig mindent a ker. hit megszentelő hatása alatt tud felfogni s ezzel az igehirdetést kiemeli a sablonos „paposkodás“ sekélyes vizeiről s az egyetemes és általános emberi művelődés leghatalmasabb eszközévé teszi; minderre magyar prot. predikáció-irodalmunknak felette nagy szüksége van. S a tartalmi mélység mellett formai előkelőségre is. Nem a nyelv csengő-bongó zengésére, nem szónoki cziczomára, hanem előkelő egyszerűsége és nemessége. A francia egyh. szónokok kétségkívül elsőrangú mesterek ezekben s köztük Bersier igen előkelő helyet foglal el. Szelid orthodoxiája bántóan sehol sem tűnik elő, bizonyosságul annak, hogy aki az evangéliumot, mint élet-hatalmat predikálja, ott a dogmák élettelen ruháinak nem jut hely, csak élő tartalmuknak, a melyek nem tanban, hanem élő személyiségek jellemében mutatkoznak. Bersier ez utóbbi felkutatásában és felmutatásában mester. A vallásos élet lélektani rajzában, jellemben nyilatkozó formájának felmutatásában. Az átdolgozást egészben sikerültnek kell mondanunk. Szerettük volna ugyan, hogy a beszéd eredeti formájukban, minden változtatás nélkül jöttek volna, mert így elmékedésre gazdagabb anyagot nyertünk volna; de — tudjuk — az átdolgozó ismerte kartársai legnagyobb részét, kiknek „elmondani való prédikáció“ kell. Nős, e tekintetben most teljesen megfelelnek a kívánalomnak. Minden változtatás nélkül elmondhatók bárhol. A legelőkelőbb gyülekezetekben ép' úgy, mint bármely falun. Nem tulzunk, ha azt mondjuk, miszerint ez évi prédikáció irodalmunknak ez a kötet lesz egyik legértékesebb gyöngye. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe s kész örömmel buzdítjuk az átdolgozó munkája folytatására. De a mi már magyarul régen megjelent, azt ne adja újra (pl. a IX és XVI. számúak). Az árát pedig jutányosabban kellene megszabni Persze, a mi jó, soh'sem drága — ha ugyan telik rá az erszényből.

Bölcsészettörténet. Irta dr. Horváth József. Első kötet. Az ókori filozófia története. Első rész: Bevezetés. Thalestől a Sokratikusokig. Pápa 1904. Ára 4 korona.

A pápai főiskola kiváló tanárának, a nemrég közölt Előfizetési-felhívásban jelzett bölcsészettörténetének első része — az első kötet első fele — már megjelent a könyvpiacpon. A XII+246 oldalos munka a pápai főiskola nyomdájában Kiss Tivadar könyvkereskedésében jelent meg, finom kiállításban, szép és könnyen olvasható nyomtatásban, mely a nyomda versenyképességét fényesen bizonyítja. Egyedül a sajtóhibák sokasága élen panaszkodhatunk, melyek közt igen sok komoly értelemzavaró is akad. Az efélék iránt pedig az olvasóközönség ma már nem nagyon elnéző.

Ami a munka tartalmát illeti, arról a tudós tanár komoly munkájához méltó bírálatos ismertetést az egész mű befejezése után fogunk adni. De már a kezünk közt levő rész feljogosít arra, hogy egyfelől *hézagpótlónak* s másfelől a magyar irodalom *nyereségének* állíthassuk e munkát. Hézagpótlónak azért, mert az akadémiai oktatás színvonalát, igényeit és kívánalmait lelkiismeretesen szemelött tartva, készült s így teljesen alkalmas egyfelől kézikönyvvül és tankönyvvül az akadémiai hallgatók számára s e mellett arra is, hogy az érdeklődő művelt közönséget tájékoztassa az emberi szellem bölcsészeti munkálkodásának mezején. Számolva ez igényekkel, hangsúlyozza, hogy munkájában csak azokra a bölcsészekre fog kiterjedni, akik e tudomány fejlődését tényleg előmozdították s akiknek tanai főleg elég fontosak és értékesek ahhoz, hogy azokat a jövő nemzedék számára is megőrizzük. Emellett irodalmunk nyereségének kell mondanunk főleg azért, mert közérthetőbb és népszerűbb nyelven írott bölcsészettörténetet hazai nyelvünkön ennél nem találhatunk, ami pedig nagyfontosságú dolog e tudomány tárgyalásánál és megkedveltetésénél. A bölcsészettörténet ilyen irányu és terjedelmű — s tán még rövidebb — előadására van szüksége különösen theol. ifjúságunknak, a systemathica-theologia előiskolájaként, melyből theol. tanulmányaikra sokkal több nyereség hármlik, mint az egyetemi részletkérdésekben elvesző s csak egyik-másik korszakra, vagy tán épen egy-két nagy filozofusnak ismertetésében kimerülő előadásokból. E munkát, midőn a legmelegebben ajánljuk olvasóink s különösen papságunk és theol. ifjúságunk figyelmébe állandó tanulmányozásra, a kiváló szerzőnek teljes elismerésünkkel adózva — gratulálunk.

N. K.

TÁRCZA.

Az eset.

(I. Mész. III. 1—7.)

(Zittel K. nyomán írta: ifj. Péter Károly.)

(Folytatás.)

Azért, ha az esetről szóló elbeszélést valódi értelméből kiforgatni nem akarjuk, el kell térnünk a hagyományos magyarázattól s a kigyót ama hatalom *jelképének* kell tekintenünk, mely az emberben szunynyadó vágyat felébresztette és Isten parancsának megszegésére sarkalta. Nem maga a vágy tehát a kigyó; a vágy ott volt az emberben, csakhogy a kigyó irányította a tiltott dologra és ösztönözte a tilalom áthágására. „Az asszony látá, hogy jó az a fa az eledelre s hogy kedves a szemnek...szakaszta hát annak gyümölcséből és evék.“ A vágy, mihelyt fölébredt, tusára kél a lelkiismerettel, de egymagára nem boldogul, nem megy semmire; — csak akkor tud erőre kapni, amikor szövetségeséül szegődik az ész, az Isten iránt való gyermeki engedelmisség kigyója. Hogyan? — kérdezhetik sokan — az embernek eme fenséges tulajdona, mely magasán felül emeli őt a többi teremtményeken, ez lenne, ez lett volna a roszra csábító, a gonoszság ősforrása? Az ész magában véve sem jó, sem rosz, de készséges szolgája az önző szívnek. Ha a szív valami után sovárog, az ész rögtön védelmébe veszi, mentegeti, igazolja azt, és ki ne tudná saját tapasztalatából, hogy ez a kigyó miként ámitja el a rábeszélés mindenféle eszközeivel a könnyen hívő szívet s miként csillapítja le és némitja el a nyugtalan lelkiismeret szavát?! A kigyó a régi költészetben gyakran jelenik meg úgy, mint az okosság, az Istentől elforduló észnek jelképe s valóban ennél találóbb szimbolumot képzelni sem lehet! Lássuk csak, mit művel a kigyó a paradicsomban? Először is méltánytalannak tünteti föl Isten tilalmát: „Mindezeket megtiltotta nektek az Isten?“ Aztán meggyanusítja a tilalom célját: „Fél Isten, hogy hozzá hasonlók lesztek!“ Majd elmondja, mekkora nyereségük lesz az isteni parancs megszegéséből: „Tudni fogjátok, mi a jó és mi a rosz és olyanok lesztek, mint maga Isten!“ s beszéde közben igyekszik eloszlatni a szív aggódo félelmét: „Ne féljete, nem haltok meg:“ ...Hát nem így beszél-e a kigyó a gonosz kívánságok szolgálatában ma is? Nem ekkép biztatja-e az embert Isten akaratának megszegésére? S nem ily módon csendesíti-e le a büntetéstől reszkető szívet és a meg-megszólaló lelkiismeret?

Az eset története az emberi nem örök története, mely a gyermekkorban napról-napra ismétlődik. A gyermek is a paradicsomban él mindaddig, a mig semmi egyébről nem tud, csak amit atyja akar s vele szemben nincs önakarata. Ekkor még nem gondol sem jót, sem roszat; megnyugszik atyja akaratán s vidáman teljesíti azt. Egyszer azt mondja neki az apa: „Fiam! amit itt az asztalon látsz, mindenből ehétel is ihatol, de a borból, mely az asztal közepén van, ne igyál, mert beteg léssz“ — és ezzel tovább megy. A gyermek egyedül marad — s most jön a kigyó a paradicsomba. Miért ne igyam a borból? Hogy beteg ne legyek? Lám, apám is iszik belőle s még se lesz beteg! Miért lennék hát én beteg? Oh, apám bizonyosan ijesztget engem, hogy ne igyam s a bor mind neki maradjon. Ez nem méltányos, nem igazságos dolog tőle! Miért ne tudhatnám meg én is, hogyan izlik a bor, avagy nem vagyok-e az ő gyermeke? — Így beszél a kigyó s a gyermek látja, hogy jó a borból inni és iszik. S aztán... a paradicsom oda van, a lelkiismeret fölébred, a gyermek

félelmében elrejtőzik s nem mer atyja szemébe nézni. Ime, az eset, melyet (ha más változatban is) gyermekkorunkban mindnyájan átéltünk.

Megragadó szép az eset történetében a *lelkiismeret* és az ébredő vágy ügyvédje, az *ész* közötti párbeszéd. A vágy ott van a szivben, csak hogy egyideig még szunnyad, mert az ember a maga gyermeki ártatlanságában meg se gondolja, hogy másképp is cselekedhetnék, mint a hogy Isten parancsolta. Egyszer azonban kezd a tilalom felett gondolkozni: Miért ne együnk? Most szegődik az ébredő váagnak szövetségesévé az okoskodó ész s rögtön bonczkés alá veszi Isten tilalmát: „Csakugyan mondotta az Úr, hogy a kert egy fájáról se egyetek?” Mikor egy asztal áll az ember előtt, tele különféle pompás gyümölcsöcsel s a közepére van téve a legszebb és azt mondják, mindenikből szabad ennie, csupán a legszebből nem: szeme és kívánsága csak ezen csüng s úgy tetszik neki, mintha az egésztől el volna tiltva! A lelkiismeret összeszedi magát és megszólal: „Nem; a kert fáinak gyümölcséből ehetünk, de ama fának gyümölcséből, mely a kertnek közepette van, azt mondá Isten: „Ne egyetek abból, meg se illessétek, hogy meg ne haljatok!”... De a vágy már fölédre s tovább tépelődik a parancs felett. Hát igazán komoly ez a fenyegetés? „Ne féljete, nem haltok meg!”... Egyáltalán miért is tiltja tőlünk az Úr e fának gyümölcsét? Miért foszt meg minket ennek élvezetétől? Valami nagy oka van e tilalomnak, a mit nem szabad megtudnunk s így vaktában kell Isten parancsát teljesítenünk. Ekkor a kigyó a szeg fejére üt: „Ha eendetek abból, olyanok lesztek, mint az Isten; nem kell többé az ő akarata szerint igazodnotok, hanem megnyilatkoznak szemeitek és tudni fogjátok, mi a jó és mi a rossz!” Az ember most már a bűnnek küszöbén áll: Isten nélkül kíván valami lenni, fel akar szabadulni az isteni rend alól, hogy a saját akaratára támaszkodjék. Nem akar maga felett magasabb akaratot elismerni; úgy szólván: önmagát, a maga személyét teszi istenné. S a bűn épen abban áll, hogy a makacs emberi szív az isteni világrendtől, mely a lelkiismeretben nyilatkozik, elszakad s a maga önző kívánságát érvényesíti. A kigyó nyert, az ember eszik és megvan a bűn.

Azonban az ember még nem tudja, mit cselekszik. A maga akaratát követi ugyan, szemben Istennek intő és figyelmeztető szavával; de a kigyó elhittette vele, hogy a mit tesz, helyesen van téve s lelkiismerete tiltakozását elhallgattatta. Csak miután az isteni világrenddel szakított, akkor nyilnak ki szemei, akkor ismeri föl magát egész meztelenségében, akkor jön tudatára annak, hogy bűnt követett el. Most már tisztában van azzal, hogy mi jó és mi rossz: evett a jó és a gonosz tudásának fájáról.

Az eset története egy nagy és komoly igazságot foglal magában, t. i. hogy az ember az ő méltóságának és erkölcsi rendeltetésének tudatára a bűn által jutott el. Amíg az erkölcsi világrendtől el nem szakadt, e világban élt anélkül, hogy tudott volna valamit róla, a mint hogy a többi teremtmények a természeti világrendben élnek s nem is sejtik, hogy másképp is lehetne. De miután az erkölcsi világrendtől eltávolozott, érezte, hogy ezzel ellentétbe helyezkedett a maga valódi mivoltával; felismerte a rosszat, mely — mint bűn — ólomsúlylyal nehezedett rá s lelki életén fájdalmas sebet ejtett. Csak a rossznak tapasztalása folytán ismerte meg a jót s a bűnnek elkövetése után az erényt. És ez nem is lehet másként, mert a jó csupán a rosszal ellentétben ismerhető meg. Avagy ki tudna valamit a szeretetről, hogyha nem volna hazugság; az alázatosságról, hogyha nem volna felfúvokodás? Bármily nehezünkre essék is, kénytelenek vagyunk a bibliai mondának igazat adni:

az embernek bűnt kellett elkövetnie, hogy a jót megismerhesse; el kellett esnie, hogy erkölcsi rendeltetésének tudatára jusson.

Az eset eszerint egy az erkölcsi tudat felébredésével, amikor az eddig csak természeti lény erkölcsi valósággá lesz, vagy jobban mondva: az erkölcsi fejlődés ösvényére lép. Mert az az eredeti állapot, az az öntudatlan jóság, melyben az ember az eset előtt élt, még nem valódi erkölcsi élet. Erkölcsiség a rossznak tapasztalata s a jónak keresése és akarása nélkül nem is képzelhető. Megengedem, hogy az ember a maga eredeti állapotában jó volt, de e jóságról — épúgy, mint a kis gyermek — mitsem tudott s így nem volt az ő elidegeníthetetlen birtoka. Azért rosszat kellett cselekednie, hogy megismerje a jót és a jónak értékét; éreznie kellett azt a kínzó nyugtalanságot és lelki gyötrelmet, mely a bűnt követni szokta, hogy öntudatosan törekedjék az erkölcsi tökély és üdvösség után, mely az ember örök rendeltetése s melyre hosszú fejlődés küzdelmei árán, a bűntudat, váltság utáni vágy, megigazulás és megszentelődés útján lehet és kell eljutni minden egyesnek.

Végezetül egy kérdésre hívom fel szives figyelmüket, mely szorosán egybefügg a fentebbi fejtegetésekkel, t. i. vajjon a rosszat, illetőleg a bűnt Isten rendelte-e? E kérdésre igennel is, nemmel is felelhetünk. Mondhatjuk: ha Isten azt akarta volna, hogy bűn ne legyen a világon, akkor nem lenne; kétségtelen tehát, hogy a bűn benne foglaltatik az isteni világrendben, mert még csak gondolni sem lehet, hogy egy teremtmény képes lett volna Isten örök tervét, az ő akarata ellenére, megváltoztatni. Mindazáltal a bűn ellenkezik Isten lényegével és az ember magas hivatásával; azért mondja az Úr az első embereknek: ha eendetek a tiltott fáról, ha bűnt követtek el, halál, végromlás vár reátok! De hát összeegyeztethető-e ez János apostol ama nyilatkozatával: *Isten szeretet?* Avagy szeretet-e az az Isten, aki megengedi, hogy legnemesebb teremtménye romlásba sodorja magát? Bizonyára szeretet, hogyha az a teremtmény csak ezen az uton juthat erkölcsi rendeltetésének és az örökéletnek tudatára. Mert Istennek szeretete nyilatkozik abban, hogy a bűnnek nyomában jár a gyöttrő bűntudat s ebből szükségképen következik a váltság és a békesség után való vágy és törekvés. Isten szeretete sugárik ki abból is, hogy ő a bűnt és a bűnnel együtt az emberiség megváltását öröktől fogva elvégezte, hogy az első Ádám esetével a második Ádám szabadítását is előre elhátározta. Az embernek el kellett buknie, hogy megtudja, miszerint az Istentől való elszakadás romlását okozza és Isten *átokkal* sujtotta a bűnt, hogy az ember keresse a kibékülést s a szerető istennek feléje nyújtott kezét megragadjja. Hogy mi ez az átok, arról majd a jövő alkalommal fogunk szólni.

(Folytatása köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kovács Albert bpesti theol. tanár temetése

az egyházi és politikai élet kiválóságai élénk részvétele mellett e hó 6-án volt. A temetési szertartást a gyászháznál Baksay Sándor a dunamelléki egyh. ker. újonnan választott püspöke végezte, a temetőben pedig Hamar István theol. tanár bucsuzott tőle a kartársak és ifjusága nevében. Az erdélyi theol. fakultást dr. Kecskeméthy István egykori tanítványa képviselte. Nyugodjék csendesen!

A dunamelléki egyházkerület rendkívüli közgyűlését, a melynek főtárgya Baksay Sándor megválasztott püspök beiktatása lesz, márczius 19-én d. e. 10 órára tűzte ki az egyházkerületi elnökség. Az új püspök ünnepélyes beiktatása márczius 20-án d. e. 10 órakor a Kálvin-téri templomban tartandó istentisztelettel kapcsolatosan fog megtörténni. A közgyűlés a sürgősebb ügyek

elintézése végett márczius 21-én d. e. 9 órakor folytatja tanácskozásait a Lónyay-utcai főgimnázium tanácstermében.

Köszönetnyilvánítás. A kolozsvári ev. ref. Szeretetház részére újabban alapítványt tettek: A dési egyházmegye keblí gyámintézetének felosztása alkalmából 1000 koronát Közhazsnú szövetkezeti üzletrészekben, a dési egyház „Dr. Bartók György püspök látogatása emlékére” 200 koronát. Adományokat küldtek: a szilágyszentkirályi egyház 1 koronát, a Kolozsvármegyei Takarékpénztár r.-t. 40 koronát, a Kolozsvári Koronabank r.-t. 25 koronát, a Mezőgazdaságibank és takarékpénztár r.-t. 40 koronát; az árvák külön rendeltetésű alapjára az Erdővidéki takarékpénztár r.-t. 40 koronát. Fogadják a nem-szivű adományozók nagybecsű adományaik és alapítványaikért a Szeretetház keblí tanácsának hálás köszönetét.

Kimutatás a hidvégi ev. ref. egyház orgonájának kijavítására, a torony fedelének felemelésére és bádogzására tett önkéntes adományokról.

(Folytatás). Ifj. Demeter János 2 kor. Szaniszló János 1 kor. Berecz István 3 kor. Id. Bölöni István 2 kor. Bacsoni Imre 5 kor. Ifj. Bölöni István 3 kor. Ifj. Berecz István, Csiki János 2-2 kor. Bokor Dávid 5 kor. Ungvári János, Demeter Miklós, Kertész János 2-2 kor. Sala Márton, Hencs József 5-5 kor. Orosz György, Miklós István 2-2 k. Rác György, id. Halász Márton, Szántai György 4-4 kor. Komsa Ferenc 2 kor. Szántai Elek, Szántai Mária 1-1 kor. Sala Györgyné 4 kor. Szabó György, ifj. Radusz György 3-3 kor. Székely János, Bernád András 4-4 kor. Id. Halász bai István 5 kor. Id. Bernád L. János, Derzsi György, Bernád György 4-4 k. Derzsi András 6 kor. Henter Gyula, Nagy István 5-5 kor. Id. Szabó M. György 2 kor. Péter István 4 kor. Ifj. Halász István 5 kor. Kozma György, Radusz István 2-2 k. Radusz János 3 k. Székely Márton 4 k. Béres I. György 2 k. Béres I. Márton 3 k. öz. Péter Jánosné 1 kor. Id. Sala János, ifj. Sala János, Béres P. Györgyné, Erdő Jánosné, Matkonik Ádám, öz. Olajos Jánosné, Gergely János 2-2 k. Ungvári András, Sala Ilona 1-1 k. Tóbiás János, Bajka Gyuláné 2-2 k. Béres bai János 4 k. Székely György 3 k. Bedő István 2 k. Tóbiás Györgyné 1 k. Ábrahám Józsi, Péter István 2-2 kor. Borkovány István 1 k. Rác József 4 k. Albert Lajos 2 kor. Székely János 4 k. Gergely Márton 2 k. Id. Kuna Mártonné 3 k. Béres Gy. András, ifj. Béres Gy. András 2-2 k. Barabás Mihály 5 k. Id. Kuna Márton 1 k. Béres Márton György, Péter János 2-2 k. Tóbiás Márton 4 k. Bernád K. Györgyné 2 k. Péter János 3 k. Dunai Károlina, Nagy Gyuláné 2-2 k. Id. Béres Miklós 4 kor. Béres Márton 5 kor. Ifj. Székely bor István 4 k. Székely bor György, ifj. Erdő Márton 3-3 kor. Székely I. Márton 2 k. Székely I. István, Péter J. János 4-4 kor. öz. Halász Istvánné 3 k. Marosi György 4 k. öz. Béres Jánosné 2 k. Legifj. Sala János, öz. Halász bai Jánosné 4-4 kor. öz. Raducz Jánosné 2 k. Rác István 5 k. Ifj. Mózes János, id. Dávid János 2-2 k. Kozma János 4 k. Bálint János 3 k. Hencs János 2 k. Id. Béres Miklós 4 k. öz. Bernád Mihályné 1 k. Sala János 6 k. Orbán József 2 k. Bora József 4 k. Deblán György 2 k. öz. id. Halász Jánosné 1 k. Becsek Ádám 2 k. Raucanu Illés 5 k. Bába Julia 4 kor. Boldizsár Ádám, öz. Péter Á. Mária 2-2 k. öz. Bruz Jánosné 1 kor. Farkas István 2 k. Székely István Mihályé 4 k. Béres Miklós 2 kor.; összesen 1012 korona.

A fenti kegyes adományokból a torony régi s alig 6 méter magas fedele még 7 méterrel magasabbra emeltetett s bádoggal befedetett. Ezzel a hiveknek egy igen régi óhajításuk teljesült. A toronyra fordított összeg 860 kor. A fenmaradt 152 kor. a kijavított és két változattal meg bővített orgona költségeire lett fordítva. Az orgona költsége 460 kor. Megjegyzem, hogy ezen építkezésekkel egyidejűleg az egyházközség régi nagy templomát (1674-ben épült) is teljesen renováltatta 1869 kor. költséggel. Most már az Urnak kívül-belül felékesített hajléka gyönyörűsége az egyháznak, dísz a községnek. A gyűjtést a sz. gondnok és egy presbyter aa-val házról-házra járva személyesen eszközöltem s mindennél arról győződtem meg, hogy a hivekben él az egyház iránti ragaszkodás, buzgóság és áldozatkészség. Szegény és gazdag készséggel járult hozzá a nemes cél megvalósításához. Az adományokon kívül a hivek a szükséges közmunkát is a legnagyobb készséggel teljesítették. Fogadják a kegyes adakozók úgy a magam, mint egyházam nevében leghálásabb köszönetemét. Hidvég, 1903. decz. 29. Kolumbán Ferenc ev. ref. lelkész.

A szászsebesi magyar kálvinista templomra, a nemzetiségek közé ékelt magyarság emez épülő bástyájára, kegyes adományokat küldöttek, melyeket hálás köszönettel nyugtáz az ottani magyarság nevében: Benedek Károly ev. ref. lelkész, egyilm. főjegyző.

Bartók Margit, dr. Bartók György erdélyi püspök leánya ivén, Kolozsvár: Dr. Bartók György erdélyi püspök 15 kor. Dr. Bartók Györgyné, Nagy Károly theol. tanár 10-10 kor. Bodrogi János tanárné, Bodrogi János, ifj. Bartók György, Bartók Margit, Bartók Gábor 5-5 kor. Kilyén Sándor 2 kor. Czirmay Zoltán 1 kor. (összesen 63 kor.) Egy lutheránus

urnő Nyiregyháza 10 kor. Besztercze szab. kir. város polgármesterének gyűjtése Beszterczén 6 kor. 30 fill. Tiszaföldvári járás főszolgabírójának ivén 5 kor. Borisz János ivén, Halmay, Borisz János 1 kor. Együd József 50 fillér (összesen 1 kor. 50 fillér). (Folyt. köv.)

Szerkesztői üzenetek.

„Közérdekű üzenetek” című rovatunkban több beküldött kérdésre jövő számunkban felelünk.

Cs. Zs. Erősd. Nagyon derék és fontos közérdekű kérdésről szóló cikkét már jövő számunkban megkezdjük közölni.

T. Gy., P. L., T. L. A lelkési fizetések kiegészítése, szétküldése ügyében küldött cikkeket sorrendben leadjuk, de nem szeretnők e kérdést elposványosítani.

P. K. A. Söfalva. A különlenyomat készül, de a hátralevő kéziratokat is kérjük. Levél megy.

HIVATALOS RÉSZ.

358- 1904. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi nagytiszteletű esperes aához, az egyházmegyei műszaki előadói állások szervezése tárgyában.

Az építkezési ügyek eddigi ellátása körül kisebb-nagyobb nehézségeket okozott az a körülmény, hogy a központi műszaki előadó igazgatótanácsos a halmozott teendői között nem rendelkezett annyi idővel, hogy eme teljesen tisztelheteli állásának teendőit oly gyorsan láthassa el, mint azt az építkező egyházak érdekei sokszor megkövetelik, de ettől eltekintve is, a helyszíni viszonyok alapos ismerete nélkül nem is lehetett abban a helyzetben, hogy az építkezések fogantatása körül követendő eljárásra nézve mindig határozott és pontos utasításokat adhatott volna.

Eme nehézségek elkerülése céljából szükségesnek látja igazgatótanácsunk az egyházmegyei műszaki előadói állások szervezése iránt intézkedni, mely állások betöltésére minden egyházmegye területén található lesz, a vármegyei államépítészeti hivatalok mérnöki személyzetében, esetleg az önálló építész-mérnökök között, az egyházi ügyek iránt érdeklődő oly egyén, ki főként ügybuzgóságából, részint pedig az építkezések költségvetéséhez mérten egyezőségileg előre megállapítandó honoráriumért hajlandó lesz e tiszt elvállalására.

Felhívjuk tehát a nagytiszteletű esperes atyánkfiait, hogy ily műszaki előadói állások elfogadására hajlandó személyek iránt tudakozódjanak, tőlük az ajánlatokat vegyék be és egyházmegyéjük legközelebbi közgyűlésében válasszák is meg az egyházmegyei műszaki előadót, kihez azután minden építkezési ügy átteendő lesz, véleményezés végett.

Az eljárási módozat és emez új egyházmegyei hivatali jogköre tekintetében a következő irányelveket jelöljük ki:

1. A megválasztandó műszaki előadó állása ideiglenes és külön szerződés mellett, 5 évről 5 évre alkalmaztatik. Az általa végzendő irodai munkák és helyszíni kiszállások díjai a szerződésben pontosan megállapítandók.

2. A munkadíjakat mindenkor az építkező egyházközség fizeti, esperesi uton, a műszaki vélemények beérkezése után.

3. Az egyházmegyei műszaki előadó szerződésileg kötelezendő arra, hogy esperesi felhívásra az eházmegyei tanács üléseiben mindannyiszor jelenjék meg, valahányszor valamely fontosabb építkezési ügyben szóbeli referádája is szükségesnek látszik.

4. A 6000 koronát meg nem haladó építkezések, az egyházmegyei előadó véleménye alapján egyházmegyei hatáskörben végre is hajthatók, de a 6000 koronát elérő, vagy ezt meghaladó építkezések ügyei a műszaki véleménynyel és egyházmegyei határozattal együtt felterjesztendők jövőre is igazgatótanácsunkhoz, közigazgatási és pénzügyi szempontból való felülvizsgálás, illetve engedélyezés végett.

5. Felterjesztendő továbbá minden építkezési ügy, tekintet nélkül az építési összeg nagyságára akkor, ha az építkezést csakis 1000 koronát meghaladó kölcsönösszeg felvételével tudja az egyházközség végrehajtani, mert az ily jelentékenyebb összegű kölcsönök felvételeinek engedélyezését jövőre is határozottan fentartjuk jogkörünkben.

Jelen intézkedésünk teljesítéséről, a műszaki előadóval megkötött szerződésnek, jóváhagyás végett, leendő be-terjesztésével kapcsolatosan 90 nap alatt jelentést várunk.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának. Kolozsvárt, 1904. január hó 22-én tartott üléséből.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Sz. 13—1904.

FELHÍVÁS

az egyházmegyei Egyházi Értekezletek nagytiszt. elnökeihez és pénztárnokaihoz.

Az egyházkerületi Egyházi Értekezlet központi ügyvezetősége mai szervezetében sokkal szegényebb eszközökkel rendelkezik, semhogy a közgyűlés határozatait tudomásvétel és a végrehajtás eszközlése céljából külön-külön közzététné az egyes egyházmegyék Értekezletének elnökeivel, de meg felesleges munkát is végezve ezzel, minthogy az évenként megjelenő Évkönyv egész terjedelmében közli a közgyűlés jegyzőkönyvét s benne a határozatokat. Külön értesítés helyett tehát ez úton kérjük fel az egyházmegyei Egyházi Értekezletek elnökeit, sziveskedjenek a közeledő tavaszi egyhm. Ért. közgyűlésén a mult 1903. évi egyházkerületi Egyházi Értekezlet közgyűlésének határozatait tájékozás, esetleg végrehajtás, továbbá véleményezés és javaslatétel végett ismertetni, hogy ne csak papiron legyen nyoma ezeknek a határozatoknak. (Az 1903. évi jul. 1-én tartott tárgyalás ülés ilyen pontjai a 14. 15. és 17. jkvi pontok.) A jul. 3-án tartott ülés 3-ik jkvi pontját illetőleg az e pont alatt jelzett határozati javaslatot véleményezés végett kérjük a tanácskozás rendjén kitűzni s a véleményt velünk ez évi közgyűlés előtt közölni.

Az egyházmegyei pénztárnokokokat pedig kérjük, sziveskedjenek a központi pénztárt a taggyűjtés eredményéről értesíteni s a begyűlt tagsági díjakat lehető rövid idő alatt beszolgáltatni. Szíves üdvözléssel

Kolozsvárt, 1904. febr. 9-én.

Nagy Károly,
alelnök.

Tárkányi György,
titkár.

Sz. 120—1904.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *berei* lévitantitói állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: díjlevél szerint, tisztességes lakás, kerttel, gazdasági épületekkel. 1. Szántó, kaszáló, kert és temetőhely használata (6 hold 1022 □öl), melynek tiszta jövedelme 30 kor. 2. Buza és törökbuza kepe, három öl tűzifa, az egyházpénztárából tandíj czímen 20 kor., melyeknek értéke: 266 kor. 3. Állami kiegészítés 504 kor., összes javadalom értéke: 800 korona.

Kötelességek: énekvezéri, orgonistai és tanítói teendők s a lévitasággal járó templomi szolgálatok.

Pályázati határidő: 1904. márcz. 5. Oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyárádszerezdába.

Kolozsvár, 1904. febr.

Dr. Bartók György püspök.

117—1904. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *bedei* ev. ref. egyházközség énekvezér-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: díjlevél szerint, tisztességes lakás, gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel. 1. 25 kalangya (kereszt) ősz buza és 25 kalangya zab, értéke 65 korona. 2. 7 hectoliter törökbuza, értéke: 35 korona. 3. Tandíj 40 tanulóól 32 korona. 4. 300 □öl szőlő haszna 4 kor. Államsegély 666 korona. Az összes javadalom értéke 802 korona.

Kötelességek: énekvezéri, orgonistai és tanítói teendők, s a lelkész otthon nem létekor templomi szolgálatok teljesítése.

Pályázati határidő 1904. márcz. 5. Oklevéllel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Ravasz János esperes atyánkfiahoz küldendők Nyárádszerezdába. Kolozsvárt, 1904. febr.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 160—1904.

MEGHÍVÓ.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye f. évi február hó 23-án d. e. 9 órán kezdődőleg Székelyudvarhelyen a ref. kollégium nagytermében rendkívüli közgyűlést tart, melyre a közgyűlési tagokat tisztelettel meghívom.

A közgyűlés tárgyai: 1. Elnöki megnyitó. 2. Egy új lelkész bekebelezése. 3. Véleményadás a léviták, kántorok és kántortanítók leányainak a „Szeretetház“-ba kedvezményes fölvehetése tárgyában, 4472—1903. sz. alatt kelt igazgatói leiratra. 4. Véleményadás a próbaénekeskönyvről. 5. Vélemény az egyházmegyei és egyházközségi számadások eredményéről, felterjesztés végett, összeállítandó „ki-mutatás“-ról (ig.-tan. 5484—1903. sz.) 6. A közgyűlés tanácskozási szabályainak megállapítása. 7. Udvarhelymegye alispánjának 8803—1903. sz. átírata a tenetők rendezése ügyében. 8. Előterjesztések. 9. Kérelmek.

Tiszt. Paptársaimat felkérem, hogy a világi és tanítói képviselőket e gyűlésre írásban meghívni sziveskedjenek, mert külön meghívókat nem fogok szétküldeni.

Alsósófalva, 1904. február 6.

Ifj. Péter Károly, esperes.

Sz. 249—1904.

MEGHÍVÓ.

Nagyenyedi egyházmegyénk a folyó 1904. év február hava 25-én délelőtt 9 órán kezdődőleg Nagyenyeden a Városház gyűléstermében közgyűlést tart, melyre a közgyűlési tagokat tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat: 1. A 4201—1903. ig.-tanácsi rendelet értelmében átvett egyházközségek egyházmegyénkbe kebelezése. Ezen egyházközségek lelképásztorainak és egyházmegyei képviselőinek számbavétele; ezzel összeköttetésben Esperes javaslata az egyházmegyei tanácsban képviseltetésük tárgyában. Esperesi hivatalhoz az átvett egyházközségek egyhm. képviselői febr. 20-ig bejelentendők. 2. A mélt. igazgatótanács 5770—1903. sz. körlevelének megfelelően az egyházi énekeskönyv próbakiadására vonatkozó véleményes javaslat tárgyalása. (Előadó Ferencz Sámuel számvevő). 3. A mélt. ig.-tanács 4472—1903. sz. felhívása alapján, a léviták, kántorok és kántortanítók leányainak a „Szeretetházba“ kedvezményes felvehetése tárgyában határozathozatal. (Előadó Szécsi Ferencz főjegyző.) 4. Esetleg felmerülő más ügyek, melyeknek elintézése szükségesnek mutatkozik, a nélkül, hogy az előre nem tudás hátrányos volna. 5. Végül az egym. tanács és egym. orsz. közalapi bizottság tart ülést.

Egyhm. tanácsunk határozatából kifolyóan — ez alkalommal névre szóló meghívókat nem bocsátok ki; de paptársaimat szívesen kérem, hogy egyházközségeik képviselőit és az egyházközségükbe lakó közgyűlési tagokat — egyhm. képviselőket, egyhm. fő- és aligondnokokat — e gyűlésre kellő időben meghívják.

M.-Ujvár, 1904. február 8-án.

Jancsó Lajos, esperes.

20—1904. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi ref. egyhm. tiszt. lelkészeihez.

Hivatkozással a mélt. igazg. tanácsnak mult évi 3956. és ez évben kiadott 5889—1903. számú körleveleire, szívesen felkérem, hogy a folyó évi márcz. 6-ára eső vasárnapon „a biblia vasárnapját“, a megelőző vasárnapon előre meghirdetve s a hiveiket adakozásra felhiva, templomi istentisztelettel minél szebben megünnepelni sziveskedjenek. A hivekkel értessék meg, hogy anyaszentegyházunknak nagy oka van ünnepet ülni s emlékezni e naphoz kötött jelentőségteljes dolgokról s arra is tanítsák meg hiveinket, hogy filléreiket összeadva most van ideje, bár a jó szándékkal, háladatosnak lenni az angol biblia terjesztő társulattal szemben, honnan egyházmegyénk már évek óta 5—5 font sterlinget kap hiveink között ingyen szétosztandó biblia vásárlás céljára.

Felfalu, 1904. febr. 5-én.

Az egym. tanács megbízásából

ifj. Kiss Lajos, em. jegyző.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az igehirdetés liberalis alapon.

Szomoruan érezzük mi lelkészek, hogy igehirdetésünknek nincs elég nagy eredménye. Mintha letűnő félben volna az a hit, a mely őseinket hatalmas tettekre ragadta, nagy áldozatokra ébresztette s a legszebb élet örömeiket alkotta.

Ma ezren mennek el érzéketlenül a hit kérdései mellett. Teljesen érintetlenül hagyja lelküket az, a mi hajdan milliók szívét hozta szent hevületbe. Legfennebb egy gunyos mosolyra érdemesítik csak s azt a megjegyzést fűzik hozzá, hogy a hit csak a beteges lelkek érzék csalódása.

A műveltek, a tudósok közt folytonosan lehet hallani a panaszt: „Azt nem kívánhatják tőlünk, hogy feláldozzuk az értelemnek, a tudományok vívmányait a vallás érdekében?”

Hogyan segítsünk a bajon? Mit tegyünk? Mert az nem elég, ha naponként sáпитozunk s jajgatunk az emberek istentelensége felett. Sirás és panaszkodás által még soha semmi se javult meg itt a földön. Munkálkodnunk kell, még pedig a liberalis, a korrallal haladó teológiai felfogás zászlaja alatt, mert csak így lehet a lelkeket foglyul ejteni. Az egyháznak az igazi szabadság, türelmesség és nagylelkűség hatalmával kell ma hódítania.

Annyi bizonyos, hogy hitünknek alapja mindig a biblia léssen. Ebben nincs semmi változás. De az más kérdés, hogy nem kellene a bibliát több őszinteséggel, tisztasággal és szabadsággal a magyar nép elé vinni? Az a kérdés, hogy nincs-e új tömlő, a melyben az isteni igazságok ó borát tölteni lehetne? Nem arról van szó, hogy mi a bibliát a kor divatja szerint alkalmazzuk s a divatos eszmék légkörébe vonjuk, — hisz ezzel árulást követnénk el a biblia ellen. Nem arról van szó, hogy nagy dobbal, reklámmal, piaczi beszéddel s érzéki izgatással mesterséges úton térítsük meg az embereket. — Hiszen akkor új törvényt állítanánk a biblia helyébe s a

régi farizeizmust újjal pótolnók. Nem, — egy pontocskának sem szabad elvesznie a régi szellemből, — de azt sem engedjük, hogy olyan dolgokat tegyenek hozzá, a mi a biblia szellemével ellenkezzék.

Akkor mégis miféle változást óhajt a liberalis szellem? Mit küszöböljünk ki az egyházból? Megmondom nyíltan. *Vessük el azt a rideg, unalmas szószéki hangot, azt a mesterkelt, természetellenes műlelkedést s adjunk helyet az életnek s az igazságnak.* Szóban és írásban fejezzük ki magunkat természetes egyszerűséggel, mint a hogy ezt az élet és az igazság megköveteli. Távolítsuk el a szószékről a száraz dogmatikus fejtegetést, a mely csak tévútra s hitetlenségre vezet a népet. Beszéljünk már egyszer Jézus nyelvéen! Küszöböljünk ki a felekezeti és egyházi hivatkozásokat! Eleget gyötörték már évszázadokon keresztül az ilyenekkel Jézus Krisztus nevét. Mutassuk meg a népnek, hogy mi mindnyájan testvérek vagyunk, ha közösen szolgálunk az Úr Jézus Krisztusnak.

Engedjük, hogy maga a biblia beszéljen helyettünk. Törekedjünk egyszerű, természetes, szívélyes beszédmódra, — olyan nyelvre, a melyet mindenki a legkönnyebben megérthet. Merüljünk el, mélyedjünk el gondolatban a magyar népeletbe, hogy megtanulhassuk, mire van szüksége a népnek. Hiszen meg kell adni, hogy sokan a legnemesebb szándékkal vannak eltelve. Mi az oka, hogy még sem mutatkozik a kellő siker, a várva várt eredmény? Az a baj, hogy nem ismerik az életet. Szűk látkörrel fognak hozzá az igehirdetéshez. Nem ismerik az élet ezerféle gondját, fájdalmát, örömet, reményét és kísérleteit. A ki az emberi életre hatással akar közreműködni, ismernie kell az emberi életet a maga teljességében. Például a visszatartó dolgot nem szabad mindjárt az első pillanatban elkarhóztatni, hanem a szeretet önmérséklésével kell vizsgálni. Talán ha közelebbről nézzük s ha részletesebben vizsgáljuk, jobban megért-

hetjük s nem leszünk oly szigorúak a dolog megítélésében.

A bibliát pedig úgy kell tárgyalnunk, mint egy világító szövétneket, amelynek az a célja, hogy az életnek mindenféle helyzetét megvilágosítsa, megmagyarázza s így elfogadhatóvá tegye, mint Isten működésének nyilvánulását.

Az az egészséges tanítás, a mely az emberi életet mindenféle körülményeiben teljesen egészségessé teszi.

A legtöbb embernek téves felfogása van a hitről s a vallás céljáról.

Azt hiszik, hogy a hit nincs összefüggésben a mindennapi élet működésével, tevékenységével, fájdalmával s örömeivel. Mintha a vallás csak a titokzatos jövő felé irányulna kizárólag és semmi más célja nem volna, mint a jövő élet boldogságát megszerezni számunkra. Valami emberfeletti s a természetén kívül álló dolognak szeretnék feltüntetni a vallást. Legszembetűnőbben látszik ez a római egyháznál, a hol a vallás supranaturalisztikus felfogása élő gyakorlatba ment át.

Pedig semmi sem oly emberi, mint a hit, a vallás. A ki hívő lesz, az nem emelkedik reá nézve természetellenes légkörbe. Épen a hitben, az ő hívésében nyilvánul legtökéletesebben a véges emberi természetnek hajlama s vágyakozása. Különben is a hit teszi az életet eredményessé, gyümölcsözővé és így boldoggá.

Ezt magyarázzuk meg a mi hiveinknek. Ha ezt sikerrel s kellő meggyőződéssel tudjuk hiveink lelkébe vésni, akkor legalább az őszinte és igazságszerető embereket biztosan megnyertük az evangéliom számára.

Még van egy kérdés, a melyet nem szabad figyelmen kívül hagynunk az igehirdetésnél. A külső nyelv szépsége és zengzetessége az, a mire igehirdetőink nagy része rendkívüli súlyt helyez. Vizsgáljuk csak e törekvésnek jogosultságát tárgyilagossá szempontból.

A díszes megjelenés, a szép külső máz esztétikai szempontból is helyeselhető, de csak akkor, ha kellő tartalom is van a ragyogó és csillogó szófüzésben. Sőt menjünk tovább egy lépéssel. Nekünk magyar református lelkészeknek egyenesen kötelességünk a magyar nyelv művelői közé állanunk s azt fordulatossá, gazdaggá és emelkedetté tennünk. Ezért boldog a székely nép, ha a szószékről valami más, nem közönséges szavu beszédet hall s lelke gyönyörködik a fordulatos, költői kifejezésekben.

De meg kell jegyeznünk mind a mellett azt is, hogy Pál apostol örök igazságu szava ide vonatkozik: Ha angyalok nyelvén beszélnék is és szeretet nincs bennem, olyan vagyok, mint a zengő ércz és pengő czimbalom.

Az ékes és szóvirágos beszéd jó lelki csemegének, de ott, a hol erős lelki táplálékra, az élet kenyerére van szükség, le kell szálla-

nunk a szószék pathetikusabb magaslatáról s a biblia egyszerű és mégis gazdag nyelvén kell hirdetni az élet és igazság igéit.

Ha meg akarjuk győzni hiveinket az Istenel való közösség feltétlen szükségéről, a természetes hang, az igaz érzésből s őszinte meggyőződésből fakadó beszéd hamarabb meghódítja a szívet, mint a fellengős s gyakran értelmetlen és erőltetett beszédmód.

Király Béla.

Tűzbiztosítás.

Adriatica de sicurata, Reunione, Generale, Gresham, Mutual, Foncière, New-York, Phönix, Viktoria. Minémü sok idegen név, melynek legnagyobb részével a legteljesebb kis falucska kapufélfáján is találkozunk. Vajjon miről nevezetesek ezek? Egyéb nevezetességek nincs, csak az, hogy biztosítóintézetek. Különben a sok idegen néven nincs mit csodálkoznunk, mert mi poliglott ország vagyunk.

Ki az, ki kincses Kolozsvár városában megfordult, hogy ne hallotta volna a „Nyhó“ elnevezést? A kik nem tudják, mivel még nem voltak Kolozsváron, azoknak megmondom, hogy a Nyhó a legfényesebb, a leglátogatottabb kávéház és szálloda, valódi néven: New-York. „El ne feledd, okvetlen megnézd a magyar fő- és székváros egyik nevezetességét a „New-York“ kávéházat“, kötötte a lelkemre egyik barátom, mikor az ezredéves kiállítás alkalmával Budapestre mentem. És az én barátom nem tultzott — legalább is az ítéletem szerint nem — mert az új országház és az igazságügyi palota után a nevezett kávéház volt, mely kolossális nagy épületével, pazar fényével, dus aranyozásával, remek menyezeti festészetével, a színházakkal diadalmason vette fel a versenyt, messze túlhaladva minden magánépületet. Az Andrassy-út és a Váci-körút sarkán a Foncière-palota szintén egyike a legszebb palotáknak. Ezek után jönnek a többi más, már említettem idegen, biztosító intézetek palotái. Talán nincs egyetlen egy biztosító intézet, mely ne lenne a saját palotájában elhelyezve.

Egyiké szebb, mint a másiké. Minden nagyobb valamire való városban a tengeren innen és túl, a hatalmas nagy bérházak a fényes paloták egész sora a biztosító-intézeteké. Vajjon miből és miért építettek annyit? A két kérdésre egy a felelet, azért, mert volt pénzök. Van most is bőven, pedig mindegyik intézet vagy társaság egy sereg ugyancsak gazdagon fizetett vezérügynököt, tisztviselőt és más hivatalnokot tart állandóan. Honnan van az a sok pénzök? Onnan, hogy fizetnek az emberek. Tartjuk őket mi magyarok is. S mi, folyton a szegénységünkről panaszkodó, erdélyi ev. ref. egyházak is meghozzuk a mi nem kevés évi adónkat. Mint az állam háztartására a legtöbbször panaszos adónkat, úgy hozzuk meg önként az ők fényüzésük és gazdagságuk emelésére a mi biztosítási adónkat. Eltekintve — most egyelőre — minden statisztikai adattól, csupán a külső látszat nem azt igazolja-e, hogy ezen intézetek szép anyagi haszonnal dolgoznak? Ha pedig a hirlapokból az évi mérlegöket is nyeremény számlájukat olvassuk, csaknem elszédülünk bele, oly sok millióval találkozunk.

Más országokról nem szólhatok, mert nem ismerem, de ez a mi kedves Magyarországunk, mintha eldorádója volna minden idegen biztosító társaságnak, versenyre kél itt a francia az angollal, a német az olaszszal, a szász az oláhval és mindegyik a másikkal is, míg magyar intézet alig van egy-kettő. És ez a sok idegen intézet minket akar biztosítani,

boldogítani vagy is a mi pénzünkön akar még jobban meggazdagodni. El lehet-e azokat itélni? Nem. De igen is el lehet minket itélni, kik a régi magyar nemesi elvnek vagyunk a megtestesülései: „Haj rá érünk még.“

A tüzbiztosítás eszméje, hogy t. i. az egyházkerület vagy az egyetemes egyház szervezzen kölcsönös vagy szövetkezeti biztosítást, mint biztos hasznót, jövedelmet nyújtó intézményt: többször volt már meghányva-vetve. De fájdalom, eddig még nem öltött testet. E soroknak a célja, hogy azt megvalósítani segítsék. E végett feltüntettem idő sorban az egyházkerületünk és a konvent e tárgyban tett intézkedéseit, illetve határozatait; bemutatók egy alapszabálytervezetet és végül felvilágosítást óhajtok adni a tervezett alapszabályra vonatkozólag.

Az 1878. évi egyházkerületi jegyzőkönyv 103. sz. határozata szerint: a n.-enyedi eházmegye közgyűlésének azon indítványára, hogy egyházkerületünk egyházi és iskolai épületeinek tűzkár elleni biztosítása központilag eszközöltessék, a benyújtott alapszabálytervezet tekintetbe vételével, a közgyűlés kimondja, hogy az indítványt és alapszabálytervezetet átteszi az igazgatótanácshoz, tegyen e tárgyban indokolt előterjesztést a jövő egyházkerületi közgyűléshez. Mily szépen indult meg ez ügy ezelőtt 26 évvel Az 1879. évi egyházkerületi jk. 37. sz. alatt számol be az igazgatótanács megbízásáról. Jelentése ez: a megkérdezett egyházmegyék közül nem fogadja el 8, elvileg és gyakorlatilag elfogadja 5, további előmunkálattal kíván 4, nem nyilatkozott egy. „Igazgatótanácsunk meg van afelől győződve — mondja tovább a jelentés — *hogy ha az egyházkerület javára lehet megtakarítani a biztosító intézetek által hozott hasznót az intézmény életbe léptetendő*“ és egyuttal ajánlja, hogy részletesebb statisztikai adatok szerzendők be és szakértő kérendő felvéleményadásra és esetleg terv készítésre. Valóban szép reményekre jogosító ügybuzgalom, a legjobb és legőszintébb akarat nyilvánul ez intézmény megvalósításában. Az igazgatótanács meg is jelöli az irányelveket, a melyek megállapítandók, névleg ezek: „kimondandó-e az általános kötelező biztosítás vagy sem? Előleges vagy csak a tüzesetekre kiterjedő becslés szükséges-e? Csak az egyházi épületek vagy pedig a papi és tanítói magán vagyonok is biztosíthatók-e? Csupán tartalék tőke alakítása vagy pedig valamely mérsékelt nyeresémény is számítandó-e a rovatok kiszabásánál? Központi külön hivatal felállítására vagy csak igazgatótanácsai kezelés czélszerű? Az első forgó tőke miből alakítandó? Az előre láthatólag előfordulandó hátrálékok mily uton lesznek felhasználhatók?“ Mivel sem külföldön, sem hazánkban — érvel egy helyen a jelentés — nem tétetett még kísérlet egyetlen egyházkerület részéről is kölcsönös tüzbiztosítás létesítésére, ezen előmunkálatok nélkül az igazgatótanács nem tartja megvalósíthatónak ez intézményt. Ezen előterjesztésre határozatilag kimondja a közgyűlés: „Az előmunkálatok megtételét és annak alapján a véleményes előterjesztést az igazgatótanácstól elvárja.“ Ilyen előterjesztés, ilyen határozat után ki ne remélhette volna, hogy egy-két vagy legfennebb három év múlva fel lesz állítva és működni fog az egyházi kölcsönös tüzbiztosítás. Azonban, fájdalom, az 1880. évi ehker. jkv. 50. sz. határozatával „a közgyűlés az egyházi kölcsönös tüzbiztosítás eszméjét nem látván eléggé megérettnek, az ügyet a tárgyalás rendjéről leveszi.“ Leveszi még pedig azért, mert az igazgatótanács előterjesztése szerint, több szakkérdés oldandó meg és az illetékes szakférfiak véleményének kihallgatása pénzbe kerül, valamint pénzbe kerül a szabálytervezetnek elkészítése, pénz pedig nincs. Utasítást kér, honnan adható pénz és arra is utasítást kér, minémű statisztikai adatok gyűjtendők be. (Folytatása köv.)

A fizetések levonása kérdéséhez.

A Prot. Lapban már több ízben felvetett azon kérdéshez, egyházi életünkben az egyházmegyei pénzkezelék ellen, daczára a fennálló egyházmegyei szabályrendeletnek, gyakori panaszok, sőt feljelentések tárgyához a lelkész, főleg a kongrua levonások kérdéséhez óhajtok hozzászólni. Elismerem, nem népszerű, sőt odiosus ez ügy, a mely sok kellemetlenség gyakori okozója; de éppen ezért feltétlenül szükségesnek tartom ennek végleges tisztázását azok előtt, a kik ezen eljárás törvényes és jogos voltát kétségbe vonják.

A nt. Szerkesztő úr becses engedelmével élve, bátor leszek a Csulak Zsigmond indítványaihoz is hozzászólni, nem azért, mintha annak valamelyik egyházmegye által leendő elfogadásától tartanék, de felelni óhajtok azon két paptársamnak, a kik most kongrua nyugtájokat beküldve, figyelmeztettek Csulak Zs. kollega cikkére és arra hívnak fel, hogy az ők most érkező kongruájokból 10%-ot és más járulékot le ne vonjak; pedig jól tudom, az egyházmegyei közgyűlésen annak idején az ezen tárgyban hozott egyhangú határozathoz ők is hozzájárultak volt. Azt hiszem ezzel a nem számításon alapuló indítvánnyal és nem annyira érvekkel, mint inkább hangulatot keltő cikkel hasonló az eset most minden más egyházmegyében.

Általánosan szólva a lelkészi fizetésekből — dézma és más központi járandóságokból — a lelkészi tartozások levonása állandóan gyakorlatban volt; a kongrua folyósításával pedig egyéb nem történt, mint, a hol más központi járandóság nem volt, a levonásokat illetőleg az egyházmegyék ezeket a rendelkezéseket, daczára azon félreértett ministeri rendeletnek, mely a kongrua birói lefoglalását tiltja, a kongruas lelkészekre is alkalmazták.

Az az örömmel olvasott és szóban forgó ministeri rendelet, igaz, tiltja a kongrua birói lefoglalását, tiltja a kongruának más célra fordítását, de távol sem czélja az anyaszentegyházat az önadóztatás törvényes jogaiban korlátozni, még kevésbé annak az általa szabadon meghatározott módon és időben beszédese körül akadályokat gördíteni; mert elképzelhetetlen az az állam, a mely alapelvei között olyat is felvegyen és ennek megfelelő rendelkezéseket tegyen, a melylyel államporgáinak polgári vagy egyházi adó, vagy bármilyen járulék pontos be nem fizetésére segédkezést nyujtana. Nagy tévedésnek tartom a ministeri rendeletnek ellenkező felfogását. Gondoljunk itt inkább arra az állami törvényre, a mely a létminimumot biztosítja. Állami törvényünk van, hogy 1600 koronán aluli fizetést nem lehet biróilag lefoglalni. Itt van az egészen hasonló eset. De vajjon azért a nyugdíj és egyéb járulékok nem vonják-e le az 1600 koronán aluli fizetésekből is. Vagy még közelebb jöve, vajjon főleg városban, a hol sok kishivatalnok van, ki akadályozza meg az egyházi hatóságot abban, hogy az arányosan kivetett egyházi adót az 1600 koronán aluli fizetéses hivatalnokokon felvétesse. Hiszen, ha ezt a törvényt is úgy fognák fel, mint igen sokan ezt a ministeri rendeletet, azonnal csődöt mondana egész adózási rendszerünk és önadóztatási autonómiánk. Ez pedig nem lehet célja, sem a törvénynek, sem a szóban forgó ministeri rendeletnek.

A fentiekől eltekintve, azt tartom, hogy a lelkészi járulékok levonása sokkal inkább jogosult az előleges kongruából, mint az utólagos dézma és más járulékokból. Mert a kongrua mindenütt aként van megállapítva, hogy a kiegészítendő összegből levonásba hozattak a lelkész rendes évi járulékait. Egészen természetes tehát ezeknek a levonása és az illető alapoknál elszámolása mint olyan összegnek, a melynek követeléséhez senki másnak semmi jogcíme nincs.

Nem szívesen hozom fel azokat az eseteket, a mikor az egyházmegye évenként 8—10 be nem folyt évi járulékot volt kénytelen felhajtás végett áttenni a politikai hatóságokhoz. Elszomorítóan sajnálatos esetek voltak ezek, mikor az egyszerű falusi biró szőlította fel saját lelkészét gyámintézeti és más járulékait haladéktalan befizetésére. Ha egyéb nem, de ezen egy indok elég annak bebizonyítására, hogy mennyire szükséges volt mindenütt ezen adiosus intézkedések megtételére már csak ezen igazán szegényletes eseteknek egyházi életünkben való kiküszöbölése céljából is. Ezt pedig távolról sem érjük el akkor, ha a kongruát nebántság virágként ültetjük be egyházi életünkbe.

A kongrua elküldése című cikkekre térve, méltatlannak tartom az esperesek ellen az 10% kezelési költség le-

vonásáért felhozott vádat. A kongrua kezelése nemcsak abból áll, hogy a levonásokat eszközölve a pénzt tovább küldjük, hanem azokat nehéz munkával elő is kell készíteni, a levonásokat pedig elszámolni úgy az egyesekkel, mint az egyházmegyei vizsgálóbizottsággal szemben. Különben is ezeket a határozatokat csak az egyházmegyei közgyűlések hozhatják. Sokkal férfiasabb tehát az ellen ott — az egyedüli helyén — önértetesen felszólalni, megváltoztatni, mint az espereseket ferde világításban a nyilvánosság elé állítani. Az egyházmegyei közgyűlési határozatoknak sohasem lehet az a célja, azok nem azért hozatnak, hogy az annak megfelelően eljáró esperesről — cikkíró szavai szerint — a papok kicsinyesen és elitelőleg nyilatkozzanak.

Mielőtt a felvetett két indítványhoz szólanék, szükségesnek tartom előbb cikkírónak az abban levő számítási tévedését kiigazítani. Cikkíró a mai eljárás szerint 3—4 napi késésről beszél. Könyveimből bárkivel szemben is beigazolom, hogy a görgényi egyházmegyének most a januári járandóságait decz. 28-án adta fel a postára a leszámítoló bank, hozzám 29-én érkezett meg és én a pénzt az egyes czimekre kiállított utalvánnyal készen várva, a levonásokat belőle kivettem és a pénzt még aznap postára adtam úgy, hogy a közvetlen postával rendelkező lelkészek már 30-án kézhez kapták azokat. Magam részéről tehát a mai rendszer mellett csak 1 napi késést fogadok el. Ez pedig komolyan szóba sem jöhet, mikor tudvalevőleg a későn beküldött, vagy rossz nyugták 1—2 heti késedelmet is okoznak.

A ki az egyházkerület mai pénzkezelési módját ismeri, az tudja, hogy minden fizetést a szerződéses viszonyban levő leszámítoló és pénzváltóbank teljesíti a kerületi pénztár utalványozására. A mai rendszer szerint, a mi leggyorsabb eljárás, az utalványozás egyházmegyénként történik; cikkíró első indítványa szerint, hogy minden lelkész külön utalványra közvetlen a leszámítoló banktól kaphassa fizetését, 3—400 utalványozásra és az illető bank — könyvelői és pénzosztály — 2 osztályában ugyanannyi leszámítolásra lenne szükség az eddigi 17 helyett; a mely eljárásnak munkatöbblete 2—3 napot venne igénybe.

A leszámítoló bank a kerületi pénztár utalványozására a pénzt egyenesen a postára adja. Csulak Zs. kollega második indítványa szerint a pénzt nem közvetlenül a postára adnák, hanem ő venné magához és hogy a mostani rendszer szerinti 1 napi késést behozza, ő előbb azok elrendezésével 5—6 napi munkát végezne. Itt az összes espereseket, illetve pénztárnokokat hívom fel tanulságul, mint ehhez egyedül értőket, hogy az, a mit Csulak Zs. kollega magára vállal, ámbár az eljárás legkönnyebb részét választotta magának, egyházmegyénként egy félnapi munka. Most már ebből a laikus is kiszámíthatja, hogy az a félnapi munka, a mit most 17 ember nagy odaadással végez, 1 ember megfeszített szorgalma mellett 5—6 napnál előbb el nem végezheti.

Bármelyik indítvány életbe léptetésével az eredmény tehát az lenne, hogy a kongruás lelkészek 2—3 nappal még később kapnák meg kongruájukat; a leszámítoló bank pedig bizonyosan nem menne bele ilyen patialchalis eljárásba, miáltal az egyházkerület a vele kötött szerződés folytán évi 3—4000 korona megtakarított összegétől esne el.

Ennyit erről, úgy is tudom, visszaéltem a nt. szerkesztő úr becses türelmével.

Papp Lajos, ehm. pénzt.

Adatok a próba énekes könyvhöz.

A mily reményteljes örömmel vártam s fogadtam a megjelent próba énekes könyvet, ép oly mértékben fogott el a lehangoltság, midőn Seprődi János tanár úrnak, a kolozsvári ev. ref. kollegium tudós ének- és zenekar vezetőjének e lap 4. és 5. számában megjelent cikkét elolvastam. Nagyon lehangolt mindjárt a közlemény eleje, ahol egy hivatott férfiú konok és szeretetteljes útbaigazítás helyett, sajátos cinizmussal azt feleli a jóakaratu kérdezőnek: „Nyugodjék meg, mi se tudjuk, mit csináljunk a próba énekes könyvvel. S éppen ez a szomorú!”

Ez az én lehangoltságom azonban megdöbbenéssé fokozódott, mire a közleményt végig olvastam.

Hiszen a legszomorúbb, reánk nézve legkeserűbb dolgok sorolhatnának ott elő és a legsúlyosabb vádak, sötét elfogultság, makacs, ellenséges indulat, eszélytelenség, sőt ennél is több, csalás, ámitás vádjai emeltetnek abban az egyetemes énekügyi bizottság tagjai ellen, azon férfiak ellen, a kikben a konvent megbízott s a kikre eddig az őket ismerők őszinte tisztelettel tekintettek; és pedig emelhetnek-e súlyos vádat a nélkül, hogy ha semmi egyéb nem, legalább a jószándék feltételeztetnék rólok.

Nagyon nehezemre esett a kemény beszédek olvasása, de azután eszembe jutott a mai reklám világ s önkénytelenül is kérdés támadt lelkemben, vajjon nem a „Néhány szó” írója esett-e abba a hibába, melyekkel másokat vádol, nem ő akarja-e saját szavai szerint „a fűrésztő vízzel együtt a gyermeket is kiönteni” s ráadásul még az apát és anyát is?

Különösen két pont emelkedik ki Seprődi tanár úr bírálatában, két nagyon figyelemre méltó panasz, sőt egyenes vád, egyik, hogy „ennél az énekeskönyv-nél kevés tekintettel voltak reánk, erdélyiekre, sőt egyáltalában számba se vették a mi szükségleteinket” és a másik, hogy „alig van a könyvben egyellen dallam, mely a mi népünk előtt ismerős volna”

A mi az elsőt illeti, arra minden helyesen gondolkozni tudó ember képes megfelelni, ha figyelembe veszi s mérlegeli azon kérdést: vajjon különbözők-e a mi szükségleteink Erdélyben és Magyarországon? Én azt hiszem, hogy nem különbözők, sőt azonosak, egyek, az, hogy legyen jó énekes könyvünk, olyan, a melyet nyugodtan, szégyenkezés nélkül adhatunk bárkinek is kezébe. Ne mondjuk tehát, hogy szükségleteinket számba se vették.

A másik panaszra már bajosabb a felelet, de nem lehetetlen, ha nem sajnálunk egy kis időt, fáradságot a számtani adatok összeállításától. Ezek a számok pedig következőkről tesznek bizonyosságot

I. A magyarországi énekes könyvben	
van	162 dallam.
Ebből felvétellett a próba énekes könyvbe	74
Kihagyatott	88
II. Van az erdélyi énekes könyvben összesen	57
A melyek közül felvétellett a próba-énekes könyvbe	43
Kihagyatott	14
III. A próba énekes könyvben van Zsoltár dallam	
a) Az erdélyi és magyarországi énekes könyvekből közösen átvéve	25
b) Csak magyarországi	26
c) Csak erdélyi	1
Összesen	52
Van továbbá <i>vegyes dallam</i> :	
a) Mindkettőből közösen	10
b) Csak magyarországi	13
c) Csak erdélyi	7
d) Teljesen új	14
Összesen	44

Vagy csoportosítva:

IV. A próba énekeskönyvben lévő dallamok közül feltalálható:	
a) Úgy a magyarországi, mint az erdélyi énekes könyvekben	35 dallam.
b) Csak magyarországi	39
c) Csak az edélyiben	8
d) Egyikben sem ment egészen új	14
Összesen	96 dallam.

Hogy a IV. pont szerint miért van a magyarországi énekes könyvből 39 dallam fölveve a próba énekes könyvbe? ennek azaz egyszerű magyarázata, hogy az 1837-ben kibocsátott „Erdélyi énekes könyv”-ből — valljuk meg, hogy annak végtelen fogyatko-

zására — a szerkesztők kihagyták a régi öröksépségű zsolnárokat, azon megokolással, „mint sok válogatás után is kevés értelművel énekelhetőket“ s azzal vigasztalván az e miatt bizonyosan elégedetlenkedőket: „*hogy ha valaki hiában keresendű ezek között némely kedves zsolnárait, nyugtassa meg magát annak meggondolásában, hogy mindennek kedvét sem tudni, sem teljesíteni nem lehet.*”

Ezen, még az indokolást tekintve is, igazán szomorú ténynyel szemben, a magyarországi énekes könyv szerkesztői, kétségkívül azon czélból, hogy kedves zsolnárait mindenki megtalálhassa: meghagyták, mint ősi örökséget, az apáiktól vett zsolnárdallamokat.

A próba énekes könyvbe csak a magyarországi-ból felvett 26 zsolnárdallam tehát csak a történeti tényekkel ismeretlenek és csak a mai nemzedék előtt idegenek. Nagy s igazi buzgósággal énekeltek azokat a zsolnárokat nem olyan nagyon régen, erdélyi bércezes hazánkban is elődeink, s kétség kívül sokkal méltóbb volt fájdalunk és panaszuk, hogy régi kedves zsolnáraikat többé nem énekelhették, mint nekünk a miatt, hogy a próba énekes könyvben nem található fel 14 dallamunk. Mert talán Seprődi tanár úr sem állíthatja, hogy ezen kimaradt 14 dallam (Erdélyi énekeskönyv: 5., 7., 8., 10., 35., 51., 64., 70., 80., 81., 91., 214. ének és az I. és CXLI. zsolnárdallama) értékesebb volna, mint akár a tekintélyét ismét visszanyert 26 régi zsolnárdallam, akár a magyarországi énekes könyvből felvett, s itt csakugyan idegen 13 énekdallam, nem is említve a mindenütt új 14 ének dallamot.

Mindezeket figyelembe véve, a valóság tehát az, hogy a próba énekeskönyvben foglalt dallamok közül:

a) Közös dallam	35.
b) Felújított	26.
c) Csak magyarországi	13.
d) Csak erdélyi	8.
e) Teljesen új	14.
Összesen . . .	96.

Ezekből a tényekből kiindulva, azonnal szembe fog tűnni Seprődi tanár úr ama szomorú panaszának érdeme: *Számba se vették szükségleteinket! alig van e könyvben egyetlen dallam, a mely a mi népünk előtt ismerős volna.* Mert bár igaz, hogy a 26 zsolnárdallam ma ismeretlen, de ennek talán nem a mostani énekügyi bizottság az oka, hanem igenis azok, a kik ezen értékes énekeket kihagyva, népünkkel elfeledtették.

Van még a tanár urnak egy kifogása vagy vádja: a mit záró szavaiban ekként összegez: a próba énekes könyv „*a mai kor színvonalát később zenei szempontból el nem éri.*” Ha ennek az az értelme, hogy olyant kell ma alkotnunk, a minőt csak később, évtizedek múlva fognak a zene terén felfedezni, törvényerőre emelni, és méltányolni s ha az igen tisztelt tanár úr is ilyeneknek megvalósítására és alkotására törekszik: ez esetben fogadja el s ne essék nehezére azon kívánság: vigyázzon, nehogy szegény József császár szomorú sorsára jutva, kalapos király legyen belőle!

De hadd legyen itt az is előismerve, hogy a tanár úr közleményében, komoly figyelmet érdemlő megjegyzések is vannak. Első ezek közt a halotti énekeknek kihagyása. A konvent s a kerületek már foglalkoznak az egyetemes halotti énekes könyv létesítésének kérdésével. Szerintem nagyon könnyen lehetne ezt oly módon megoldani s már a legközelebbi időben, hogy 10—12 drb igazán értékes, halotti ének mint lüggelék hozzácsatoltatnék a leendő énekes könyvhöz. Ismétlem, hogy csak 10 vagy 12 darab s nem minden állású, idejű és rangú ember felett mondandó, isten tudja hány ének és rigmus; hanem csupán annyi, a mennyit rövid idő alatt mindenki teljesen megtanulhat. Miért tenni különbséget ott, a hol mindenki egyenlő?!

A másik teljes érdemű megjegyzés a mi mostani könyvünk XXX-ik énekét, s ennek önmagából lett kivetkőztetését illeti. Itt egyenesen követelnünk kell a kiküszöbölt kötések teljes visszaállítását.

Végül szabad legyen feleletet adni azon felvetett kérdésre is: „Mit csináljunk a próba énekes könyvvel?” Mindenek előtt fogadjuk jó szívvvel, elfogultság s gyanúsítás nélkül vessük össze mostani énekes könyvünkkel, tárjuk föl mind előnyeit, mind fogyatkozásait, de nem feledvén azon egyetemes emberi gyarlóságot, hogy a mit megszoktunk, s a mi a szokás által mintegy vérünkkelé vált, azt mindig többre szeretjük becsülni, szebbnek, jobbnak gondolva, mint a mi annál, nem teljesen, hanem csak emberileg szólva tökéletesebb. Es ha majd megjelenik az új énekes könyv, ne annak fogyatkozásait — mert hiszen az is csak emberi mű lesz — állítsuk előtérbe, ne azt hirdessük nagyhangú s a valósággal is ellenkező szavakkal az ilyen dolgokban túlságosan konzervatív népünk előtt: nem ér ez semmit!! itt is megcsaltak, elárultak, kijátszottak bennünket!! hanem csendesesen, lassan munkálkodva, tanuljuk meg s tanítsuk meg népünket az új dallamokra, énekeinknek helyes éneklésére, éneklés közben az egymásra való figyelmezésre, szóval az éneklésnek mint egyetemes szükségnek megkedvelésére s bizonyos áldásosabb munkát fogunk végezni, mint a kik olyan tüzet szítanak, a melyet eloltani nem tudnak.

Igaz, hogy ehez hosszú idő, néha egy egész élet kívánatik, de meg vagyunk irva: a ki az ő életét én érettem elvesziti: megnyeri azt!

Sófalyv Károly.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldött, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

Lelkésztársaimhoz. Több oldalról nyilvánult felszólításra elhatároztam, hogy márczius 6-ára, az akkor tartandó „Bibliai Vasárnap“ ünnepéjére megirt alkalmi beszédemet, megfelelő elő- és utóimádsággal egy füzetben kiadom, ha kellő számu előfizető jelentkezik. A kinyomatást ezek számától teszem függővé s a szétküldést legkésőbb e hó végéig eszközölni fogom. A füzet ára 50 fillér lesz, melynek előleges beküldése ellenében a munkát portómentesen küldöm meg. Körmen (Vas m.) Fülöp József, ev. ref. lelkész.

Igen hasznos és értékes műre hívják fel lelkészeink és néptanítóink figyelmét. Epen most hagyta el a sajtót Tormay Béla, földmívelési miniszteri tanácsos ily című művének harmadik kiadása: *»Nádudvari uram vasárnapi beszélgetései mezőgazdasági dolgokról.* Budapest, Franklirtársulat. 1904. A 111 ábrával ellátott és 30 ív terjedelmű munka ára 5 korona. — Tormay Béla, aki nemcsak a hivatalos szobában, de otthon, iróasztala mellett is a nép anyagi jólétének emelésén munkálkodik, művét *»a magyar papoknak és tanítóknak* ajánlja. Mi is őszintén és jó lélekkel ajánljuk. Oly munka, mely egészen a népélet gondolatvilágában mozog és a melyet gazdasággal foglalkozó hiveink nemcsak haszonnal, hanem élvezettel is fognak olvasni. Minden kis gazda megtalálja benne azt, a mivel ő legszívesebben foglalkozik.

Az „Érdekes Könyvtár“ szépirodalmi havi folyóirat, mely már első januári füzetével is magára vonta a közfigyelmet, közölvén Mikszáth Kálmán „A batus zsidó lánya“ és „Pletyka“ című gyönyörű elbeszéléseit, — most megjelent februári füzetében újból, nagy lépéssel haladt előre kitűzött célja felé. — Minden betűje — elsőtől az utolsóig — magyar író munkája, számúzve vannak belőle a külföldi selejtes regény- és elbeszélés-fordítások, s a legkiválóbb magyar írók legjobb munkáit adja a közönség kezébe. A füzet páratlanul gazdag tartalmából kiemeljük Eötvös Károly „Két bíró kutja“ című remek elbeszélését, mely egyike a legkiválóbb, legzamatosabb, tősgyökeres magyar nyelvezettel megirt novelláknak. Magyar a levegője, magyarok az alakjai Gárdonyi Géza „Kétféle nóta“ című noveillájának is. A nagynevű szerző ebben is csillogtatja hasonlíthatatlan magyaros irályát, páratlanul kedves humorát. Belső értékre nézve méltán sorakozik az előbbi kettőhöz Jakab Ödön „Vulkántulajdonos“ című elbeszélése, kedves, derűs milieujével, és elsőrendű munka Szabó Endre „Vándorló uraság“ című életképe is; köztünk él, s rendkívül éles megfigyelőképességgel megrajzolt alakjait a jóízű magyaros humor derűje aranyozza be. A köité-

szetet Dalmady Győző, a Kisfaludy-társaság kiváló tagja képviseli. Ezeknek kívül nagyon érdekes az ismeretterjesztő apróságok rovata, ugyanzintén az „Érdekes Könyvtár” speciálitása, a rejtvény tablázati rovat is. Speciálitásnak nevezzük, mert csak ez a lap nyújtja olvasóinak azt a kedvezményt, hogy kivétel nélkül, minden egyes rejtmenyemfejtőnek egy szépirodalmi művet ad jutalomképpen. A dús, gazdag tartalom és rendkívüli előnyök mellett a folyóirat előfizetési ára példátlanul olcsó: negyedévre csak egy korona, mely összeg az „Érdekes Könyvtár” kiadóhivatalába (Budapest, V., Kálmán-utca 2.) küldendő. Nagyon ajánljuk a pártolásra méltó, elsőkelő színvonalu, hazafiás vállalatot olvasóink figyelmébe.

TÁRCZA.

A bün átka.

(I. Mózes III. 7—24.)

(Zittel K. nyomán írta: ifj. Péter Károly.)

(Folytatás.)

Az első embereket még az édenben hagytuk ugyan, de már elestek, a bünt megismerték, bűnségüknek tudatára ébredtek s a benső paradicsom, mint egy szép álom, örökre tovatűnt. Eddig tart az eset történetének első része. Jelen alkalommal ennek a gyönyörű és gazdag tartalmu elbeszélésnek a második részét, mely a bün következményeit rajzolja, tesszük fejtegetésünk tárgyává.

A szentírás következőleg folytatja a szóban levő történetet:

„Akkor (t. i. miután ettek a jó és gonosz tudásának fájáról) megnyilatkoznak mindkettőjüknek szemei s észrevehék, hogy mezitelenek; figyelmüket aggatának azért össze és körülköltöket csinálnak maguknak. És meghallák az Úr Isten lépteinek nesztét, aki hűvös alkonyatkor a kertben jár, vala és elrejtőzék az ember és az ő felesége az Úr Isten elől a kert fáinak között. Szólitá tehát az Úr Isten az embert és monda néki: Hol vagy? És monda az ember: Lépteid nesztét hallám a kertben és megfélemlém, mivelhogy mezitelen vagyok; s elrejtézém. És monda Ó: ki monda néked, hogy mezitelen vagy? Avagy talán ettél a fáról, melytől tiltottalak, hogy arról ne egyél? És monda az ember: Az asszony, a kit mellém adtál vala, ő ada nekem arról a fáról, úgy evém. És monda az Úr Isten az asszonynak: Mit cselekedtél? Az asszony pedig monda: A kígyó ámitott el engem, úgy evém. És monda az Úr Isten a kígyónak: Mivelhogy ezt cselekedted, átkozott légy minden barom és minden mezei vad között; hasadon jársz és port egyél életed minden napjaiban. És ellenkezést szerzek közötted és az asszony között, a te magod és az ő magva között; az neked fejed töri meg, te annak sarkát mardosod. Az asszonynak monda: Felette igen megsokasítom viselődésed fájdalmait; fájdalommal szülsz magzatokat és epekedel a te férjed után, ő pedig uralkodik te rajtad. Az embernek pedig monda: Mivelhogy hallgattál a te feleséged szavára és ettél a fáról, melytől eltiltottalak vala, mondván: ne egyél arról! Átkozott legyen a föld te miattad, fáradságos munkával élj belőle életednek minden napjaiban; töviset és bogáncskórót teremjen tenéked s egyed a mezőnek fűvét. Orczád verejtékével egyed a te kenyeredet, miglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy te és ismét porrá leszel. (Nevezte vala pedig Ádám az ő feleségét Évának, mivelhogy ő lett anyja minden élőnek, és szerze az Úr Isten Ádámnak és az ő feleségének bőr ruhákat és felöltözteté őket.) És monda az Úr Isten: imé, az ember olyanná lett, mint mi közülünk egy, jót és gonoszt tudván. Most tehát, hogy ki ne nyujtsa kezét, hogy szakasszon az élet fájáról is, hogy egyék s örökké éljen: kiküldé őt az

Úr Isten az éden kertjéből, hogy mivelje a földet, a melyből vétettél vala. És kiüzé az embert és helyezteté az éden kertjének keleti oldala felől a kerubimokat és a villogó pallos lángját, hogy őrizzék az élet fájához vezető utat.”

Ha ezt az elbeszélést figyelmesen átolvassuk s a monda első részével összehasonlítjuk, arra az eredményre jutunk, hogy a második rész idő folytán, a mint szájról-szájra szállott, lényeges változást szenvedett, mondhatni: népies átdolgozáson ment keresztül. A monda második felében az eredeti értelem mindinkább háttérbe szorul; az a mély vallásos tartalom, melyet magában foglal, jobban el van rejtve, mint az első részben. Az eredeti monda, mely költői köntösben egy nagyszerű igazságot tár szemünk elé, a nép ajkán lassanként csodatörténetté válik, melyben a kép, a külső forma, többé nem mint kép, hanem mint valóság áll előttünk. A kígyó pl. az elbeszélés első felében minden kétséget kizárólag csak jelkép, szimbolum; míg a második részben valódi kígyóval van dolgunk, anélkül, hogy ez szimbolikus jelentését teljesen elveszítette volna.

Mindamellett a monda igazi, eredeti értelmét nem nehéz földeríteni, hogyha a lényegest a lényegtelenről elválasztjuk s azokat az apróbb részleteket vagy vonásokat, melyeket a későbbi népies átdolgozás toldott hozzá, figyelmen kívül hagyjuk. A hűvös alkonyatkor sétára induló Isten tudakozódása az ember holléte felől, akit rendszeren a kertben szokott találni; a nyugtalan lelkiismeretű Ádám mentegőzése, miközben hamar elárulja magát; az első emberpár igyekezete, hogy a bünért való felelősséget magáról lerázza és másra háritsa: mindez a maga naiv alakjában a mily természetes, époly szép és poétikus, de egyáltalán nem tartozik az elbeszélés lényegéhez; ez a jelenet csak átmenet a földologra, t. i. az *életre* vagy az *átokra*, melylyel az Úr a csábító kígyót és az elesett embert sújtotta. Mi ez az átok?

Először is jöjjünk tisztába e kifejezés értelmével: az ember *kiüzetelt a paradicsomból*. Hogy a paradicsom alatt nem egy szép kertet, egy gazdagon megáldott vidéket kell értenünk, azt az elmondottak után felesleges bizonyítgatnom. A paradicsom vallásos értelemben nem egyéb, mint az öntudatlan gyermeki ártatlanság időszaka, amikor még semmit sem tudunk a jóról és a rosszról, amikor még nem szakítottunk a jó és gonosz tudásának a fájáról. A gyermek egyideig nem gondol és nem cselekszik sem jót, sem rosszat, mert egyikről sincs fogalma s ebben az öntudatlan büntelenségben rejlik az ő paradicsoma. Az emberiségnek is meg volt az ő gyermekora, megvolt a maga paradicsomi állapota és ez — valamint a gyermeknél nem tart — a fejlődő emberiségnél sem tarthatott örökké. Mihelyt különbséget kezdett tenni a jó és a rossz között s egyikre vagy a másikra tudatosan határozta el magát, szóval mihelyt fölébredt benne az erkölcsi tudat, azonnal vége lett a gyermeki büntelen állapotnak, az ember „kiüzetelt ebből a paradicsomból” s többé oda vissza nem térhetett.

A paradicsomból való kiüzetést — elbeszélésünk szerint — megelőzi az *átok*, mely első sorban a *kígyót* éri, mivel ő a bünre csábító. Történetünknek különösen idevonatkozó részlete annyira föl van ékesítve mondászerű vonásokkal, hogy alig tudjuk a benne rejlő tartalmat kihüvelyezni. A kígyó — mint említettük — itt valódi kígyóvá lesz, mely hason csúszik, port eszik és az embernek sarkát mardossa. És mégis a kígyót a monda második részében is szimbolikus alaknak kell tekintenünk, mert ha valódi kígyóról lenne szó, mire való volna ez az átok: „Hasadon jársz életed minden napjaiban! És ellenségeskedést szerzek közötted és az asszony között!?” Hát

vajjon a kigyó az átok előtt nem hason csúszott, hanem négy lábon járt? S vajjon különösebb és nagyobb ellenségeskedésben él-e az ember a kigyóval, mint a többi vadállatokkal? Aztán mi értelme volna annak, hogyha Isten az erkölcsi törvény megsértéséért egy oktalan állatot átkozna meg, mely semmit sem tud a jóról és a rosszról? S ami a fő: miért kellene a kigyónak, mely a monda első részében csak jelkép, a második felében valóságos kigyóvá változnia? Mindezen nehézségeket csak úgy enyhíthetjük el, hogyha a kigyót szimbolikus értelemben fogjuk fel s az elbeszélés egyes vonásait (pl. a kigyó hason csúszását, por-evését stb.) későbbi költői színezésnek tekintjük. De hát mit jelent akkor az embernek a kigyóval való örök harca?

A hagyományos magyarázat szerint a kigyó alatt az ördögöt, az asszony magva alatt a Krisztust kell értenünk. A biblia tehát már az első eset történetében előre hirdeti azt, amit I. Ján. III. 8. versében olvasunk: „Azért jelent meg az Istennek fia, hogy az ördög művét lerontsa.“ Ez okból a kigyóra mondott ítéletet *ösi evangéliumnak* is szokták nevezni.

A multkor ezzel a magyarázattal részletesen foglalkoztam és kimutattam, hogy a kezünk alatti elbeszélésben szó sincs az ördögről, de nem is lehet, mivel az ördögben való hit a zsidóknál csak e monda keletkezése után honosodott meg. Ép oly kevésbé engedhető meg az a föltevés, hogy az „asszony magva“ kifejezés egy történeti személyre, a Jézus Krisztusra vonatkozik, mert ez alatt a monda általában Éva utódait vagyis az egész emberiséget érti. Ösi evangéliumot tehát itt, abban az értelemben mintha a Jézus megjelenése előre meg volna jövendölve, elfogulatlan magyarázat mellett, hasztalan keresünk.

(Vége következik.)

KÜLÖNFÉLÉK.

Kant Immanuel halála 100 éves évfordulója

alkalmából e hó 12-én tartotta a nagy bölcsész rendszerét ismertető előadásai megnyitását Böhm Károly a Ferencz-József tud. egyetem kiváló bölcsészettanára. A szép előadást, melyben a Königsberg városában aznap tartott Kant-ünnepségek programját ismertette, Kant élettörténetét, jellemét és jelentőségét vázolta nagyszámú hallgatóság, köztük egyet. tanárok s más felsőbb iskolai tanárok is szép számmal vettek részt, hallgatta végig s lelkesen ünnepelte a tudós tanárt, ki maga is Kantnak köszöni, hogy a bölcsészet világába bevezette. A protestantizmus sokat köszönhet Kantnak, kit Paulsen ujabban „a protestantizmus filozofusa“ névvvel tisztelt meg E szép címet ugyan inkább a protestantizmus „szellemi szabadság“ elvének diadalra juttatása által érdemelte ki a filozófiai dogmatizmussal szemben, mintsem az által, hogy a prot. kereszténység egész tartalmát érvényesítette volna, de érdeme azért maradandó, mert megnyitotta azt az utat, melyen ez is el lesz érhető. Mi is letesszük ezennel. hálnk koszoruját sirjára.

Kaizler György dr. főispán úr közölni sziveskedett velem azt az elhatározását, hogy mindaddig, míg főispánja lesz vármegyénknek, egy gimnáziumi szegény tanulóknak élelemmel való ellátására évenként 200—200 koronát fog a kollégium igazgatóságához befizetni. Midőn a kegyes jóindulatért addig is, míg azt előljáróságom méltó alakban megköszönheti, ez úton is hálnkat fejezem ki, nyugtázom, hogy a főispán úr a 200 korona ez évi első részletében 50 koronát hoztam befizetett. — Ugyanitt ismerem el azt is, hogy Wesselényi Miklós báró főgondnok úr szintén ilyen célra szolgáló 200 koronás évi adományának f. évi január havi részletében 20 koronát s Germán János úr gyűjtő-perselyének tartalmát, 2 korona 32 fillért, hoztam juttatni sziveskedett. Kincs Gyula, a Wesselényi-kollégium igazgatója.

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság tagjainak szives figyelmébe. Társaságunk egy régebbi határozata folytán a M. P. I. T. tagjai a Társaság egyes kiadványait 33% engedménnyel kapják meg. Miután több ízben előfordult, hogy a

t. tagok oly kiadványokat is kértek kedvezményes áron, melyekre Társaságunk határozata nem vonatkozik, szükségesnek tartjuk tájékozasul t. tagtársainkat a következőkre figyelmeztetni: Társaságunk határozata értelmében kedvezmény nem jár: 1. a Házi Kincstárból, 2. a Koszorú-füzetekből és 3. a legutóbbi évben megjelent tudományos munkákból, minélfogva a t. tagok csakis azon tudományos kiadványainkból igényelhetnek 33% engedményt, melyek már több mint egy esztendő előtt jelentek meg. Figyelmeztetjük továbbá a t. tagokat arra is, hogy a kedvezményes áru könyvekért járó összegek nem főbizományosunkhoz, hanem Társaságunk pénztárnokához, Bendl Henrik úrhoz (IV., Deák-tér 4.) küldendő, kinek utasítására aztán a megrendelt kiadványokat főbizományosunk a t. tagoknak megküldi. Miután kedvezményes áru kiadványainknál a pénz máshova küldendő, mint a honnan az expedíció történik, ily rendelkezések utánvétellel nem eszközölhetők, hanem a könyvekért járó összeg utánvételen beküldendő Társaságunk pénztárához. Budapest, 1904. február hó 10-én. Szóts Farkas, a M. P. I. T. titkára.

A Magyar Prot. Irodalmi Társaság főbizományosa f. hó 15-én küldi szét a Társaságunk által a Brit és Külföldi Biblia-Társulat százéves jubileuma alkalmából kiadott, Balogh Ferencz általi irt „A Biblia-Társulat és a biblia“ című füzetkét. A tisztelt terjesztő urak ezen könyvcsekéből, annyi példányt kapnak, mint a hányat rendeltek, míg azoknak, a kik részéről rendelés nem érkezett, a könyv egyáltalában nem fog megküldetni, mert Társaságunk ezen kiadványából — tekintettel arra, hogy egy időhöz kötött munkáról van szó — csakis annyi példányt nyomtatott, mint a mennyire előjegyzés történt. De épen ezen most említett oknál fogva újból is figyelmeztetjük az igen tisztelt terjesztő urakat, hogy főbizományosunk a megrendelt és megküldendő mennyiségből Társaságunk határozata folytán példányokat vissza nem fogadhat, miért is kérünk mindenkit, hogy ha esetleg az általa rendelt mennyiség mégis soknak bizonyulna, igyekezzenek a fennmaradt példányokat a környékbeli egyházakban értékesíteni, de főbizományosunkhoz ezen kiadványunkból példányokat a megajtendő lezárolás alkalmával semmi esetre se küldjön vissza. Budapest, 1904. február hó 10-én. Hornyánszky Viktor, a M. P. I. T. főbizományosa. Szóts Farkas, a M. P. I. T. titkára.

Nyilvános köszönet. A „Közhasznú szövetkezet“ folyó évi febr. 2-án tartott közgyűlése a pókai ref. egyház templom-építési alapjának 100 koronát kegyeskedett adományozni. A midőn e jótéteményért a megsegített egyházközség nevében szives köszönetet nyilvánított, óhajtom, hogy e nemes czélú intézet egyházközségeink és hiveink körében találjon megérdemelt pártolásra s hovatovább nagyobb arányokban munkálhassa a maga elé tűzött magasztos feladatokat. A vezető férfiaknak adjon Isten erőt, segedelmet. Póka, 1904. febr. 9. Teleki József, lelk.

A szászsebesi magyar kálvinista templomra, a nemzetiségek közé ékelt magyarság emez épülő bástyájára, kegyes adományokat küldöttek, melyeket hálás köszönettel nyugtáz az ottani magyarság nevében: Benedek Károly ev. ref. lelkész, egyilm. főjegyző.

(Folytatás) Aczél Aurél m. kir. pénztári tiszt ivén Zenta: zentai ev. ref. fiók-egyház 2 kor. Heiszler és Társa zentai hengermalma 5 kor. Többen 2 kor. 40 fill. Szabó Sándor, Schmidt Fülöp, Elschleger Elemér, Bruckner Testvérek, Orbán Károly, Munkchart és Viktorisz, Györgyfalvy Henrik 1—1 korona (összesen 16 kor. 40 fill.) Fejes István ev. ref. lelkész Sátoraljaújhely 3 kor. Szentiványi Elemér tüzéronkéntes gyűjtése Nagyszében 6 kor. Radnóty fősz. bíró ivén 3 kor. Fősz. bíró ivén Csurgó: Kovács Gyula 2 kor. Pozrogszentkirály községből: Nagy Károly m. kir. csendőr 1 kor. Gyékényes községből: N. F., K. J., G. Gyula 20—20 fillér. N. N. 50 fill. N. N. 60 fill. (összesen 4 kor. 60 fillér.) Szolgabírósgyűjtése Baja: P. M., N. N. 1—1 kor. Máthias 2 kor. B. E. 30 fill. L. Gy. 10 fill. (összesen 4 kor. 40 fill.) Előljáróság Hajduhadház 5 kor. Polgármester ivén Korpona: Pchy Gyula, Korponai ev. ref. egyház 2—2 kor. Darmek Samu, Frinovsky Károly 1—1 kor. Bujkászky 40 fill. Eiszul Pál 1 kor. (összesen 7 kor. 40 fill.) Tóth Géza áll. előljáró Hosszumező 5) fill. Obecsei Kováts Endre 2 kor. Réz László, Kardar Lajos 1—1 kor. Szolgabíró ivén: Szirácz 2 kor. 40 fill. Schwerth Hugó állomásvezető ivén: Siklós Vokány: Feil Gyula, Schwert Hugó, Schmidt Henrik, Krkoska Nándor, Promert János, Jetter János 1—1 kor. (összesen 6 kor.) Főszolgabíró ivén Körömd: Gombos István, Dezse Andor, Varga Pál, Körömdi Gábor, Körömdeni Eszter, Fúr György, Nagy György, Dezse János, Futó Sándorné, Fúr Sándor, Dezse Károly, Zeller Vince 20—20 fill. G. Juliánna, Wéhofer Jánosné, Diénes Kálmán, Goth Sámuel 1—1 kor. Boda Lajos 40 fill. Kósa Lajos 10 fill. Zeller Sándor 30 fill. Nemes Lajos 50 f. Gombos Gyula 60 f. (összesen 3 kor. 30 f.) Baláss Árpád gyűjtése Piski: Baláss Árpád, Nagy Sándor, Fodor, Halász Elek, B. Kálmán, Ács Géza, Mágóri János 2—2 kor. Szepessy Pál, Csorbai Géza, Bámfi György, Nagy Vilmos, Lettka Ferencz, Galgtai István, Gyöngyössi József, Czirmay János, Nyikházy László, Szántó, dr. Lencsa Gyula, Konrád Emil, Domay Pál 1—1 kor. Geren János, Bíró Tamás 40—40 fill. Nyóka József 50 f. (összesen 28 kor. 30 f.) (Folyt. köv.)

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 151—1904.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *káposztásszentmiklóscsibai* egyházközség lelkészi állomására pályázat hirdetik.

Javadalom díjlevél szerint: tisztességes lakáson, kert és melléképületeken kívül, 14 hold tagosított szántó és kaszáló, értéke 180 kor., terményjövedelem (búza, zab, törökbuza kepe) értéke 585 kor. 34 fillér, munkabeli szolgáltatások pénzértéke az $\frac{1}{6}$ levonásával 142 kor. 34 fill., összes jövedelem 907 kor. 68 fill., kiadás 33 kor. 67 fill., marad 874 kor. 01 fillér, állami kiegészítés 1600 kor.-ig 725 kor. 99 fillér.

A megválasztandó lelkész az 1904. ápr. 24-től szept. 29-ig terjedő időre eső jövedelemből az özvegygyel fele részben osztozik.

Pályázati határidő 1904. márcz. 12. Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához küldendők Nyáradszeredába. Kolozsvárt, 1904. febr.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 156—1904.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. ehkerületben a sepsii ehmegyébe kebelezett sepsiszentgyörgyi ev. ref. ehközség I. lelkészi állására pályázat nyittatik.

Díjlevélben megállapított fizetése: 1. Vizvezetékkel ellátott négyszobás lakás, megfelelő mellékhelyiségekkel, gazdasági épületekkel és 1300 ööl kerttel. 2. Földhaszonélvezet: 12 h. 1364 ööl szántó, 1500 ööl rét $\frac{3}{4}$ része, 2 h. 975 ööl kaszáló $\frac{3}{4}$ része, bérértéke 431 kor. 3. Készpénz: a) az ehközség pénztárából havi előleges részletekben 2400 kor., b) Daczó Eszter alapjövedelméből 20 kor., c) fakepe illetmény a városi pénztárból, egész évre 150 kor. 4. Stóla átlagos pénzértéke 260 kor. 5. Vallástanításért, a meddig ezen kötelezettség fennáll, 700 kor., összes jövedelem a lakáson kívül 3961 kor. Pályázati határidő: 1904. márczius hó 10. Minősítvényvel és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok nt. Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Kolozsvárt, 1904. február hó.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 159—1904.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a küküllői egyházmegyébe kebelezett kőrödszentmártoni ev. ref. egyházközség énekvezéri állomására pályázat nyittatik.

Javadalom díjlevél szerint megállapítva, tisztességes lakás, mellék épületekkel. 1. 5 hold szántó haszonélvezete, értéke 100 kor. 2. 600 ööl szőlő haszna 20 kor., 3. kamatpénz 28 kor., 4. kepe, búza és törökbuza, értéke 129 kor., must értéke 73 kor. 50 fill. 5. Igaerő értéke 24 kor. 6. Régi énekvezéri telek élvezete 20 kor., összes javadalom értéke, a lakást 50 koronába számítva, 444 kor. 50 f.

Kötelességek: minden énekvezéri és orgonistai teendők elvégzése, temetések énekvezetés, a ref. tankötelesek hetenkénti 2 órán egyházi énekekre tanítása, a községi iskolában és lelkész akadályoztatása esetén rendes isteni tisztelet tartása.

Pályázati határidő 1904. márcz. 20. Folyamodványok a képesítési és szolgálati bizonyítványok mellékletével nt. Nagy Domokos esperes afiához küldendők Kutylfalvára.

Kolozsvárt, 1904. február hó.

Dr. Bartók György, püspök.

236- 1904. sz.

KÖRLEVÉL

a görgényi egyházmegye tiszteletes lelkészi hivatalaihoz.

Igazgatótanácsunk 5894—1903. számú felhívása alapján, a napokban minden lelkészi hivatalhoz egy „Alapítványok kimutatása“ című rovatos ívet küldöttem meg, melynek kitöltésére tisztelettel kérem lelkésztársaimat.

A jelzett számú igazgatótanácsai leirat ez: „Az egyházi és iskolai czélokra rendelt alapítványok kezelése és rendelkezési czéljukra megfelelően való felhasználása tekintetében fennálló ellenőrzési kötelességünk kellő módon való gyakorolhatása czéljából oly részletes nyilvántartást

óhajtunk beállítani, mely könnyen áttekinthető formában az összes egyházi és iskolai alapítványok felől kimerítő tájékozást nyújtson.

Felhívjuk azért Nagytiszteletet, hogy a alatt mellékelt kimutatási űrlap felhasználásával minden egyházközsége presbiteriuma által, az alapítványok kimutatását a lehető legpontosabban összeállíttatni és azután az elkészítendő kimutatásokat felülvizsgálni, helyesbiteni és hitelesíteni sziveskedjék, minek megtörténte után e kimutatások, egész egyházmegyéjéből egyszerre hozzám lesznek felterjesztendőek.

A felterjesztés határidejéül f. év május 1-ét tűztük ki.

Megjegyezzük, hogy e kimutatásnak az egyházak részére bármikor letett alapítványokat magokban kell foglalniok, minélfogva az időközben netán elveszett vagy szabályszerű határozatokkal átalakított, illetve más czélra felhasznált alapítványok is felveendőek, megjegyeztetvén a kimutatás utolsó rovatában, hogy az alapítvánnyal időközben mi történt?

Hogy a munkálatot némileg megkönnyítsem, hivatalos lapunk szerkesztőjének engedelmével közlöm egyházmegyénk levéltárából a több egyházat érdeklő Teleki Juliánna-féle kegyhagyomány és a mult század elején (1808.) összeállított Pium Legatumok ismertetését.

Az azutáni alapítványok története megtalálható lesz egyfelől minden egyház levéltárában, másfelől az ehmegyei (régőbb ugynevezett esperesi) levéltárban.

Felkérem azért lelkésztársaimat, hogy egyfelől saját levéltáraikat tüzetesen tanulmányozzák át, másfelől a tanácssteremben levő traktuális levéltárban is saját fiókjukat.

Itt az okmányok — az utolsó 10—15 évet kivéve — lajstromozva, csomagolva vannak. A lajstrom egy dobozban, minden egyház részéről külön-külön meg van szerkesztve mozgó-íveken és pedig két csoportban: 1. régebbi okmányok, 2. újabb keletűek. A kettőnek összekapcsolása éppen most van folyamatban. Azonkívül külön osztályban vannak az általános vagy több egyházat együttesen érdeklő okmányok. Ezekről is részletes lajstrom van.

Igen kedvező alkalom ez egyuttal kinek-kinek megismerni a saját egyháza történetére vonatkozó irományokat is, melyre a „Vagyonleltár“ készítésnél is igen nagy szükség van.

Azt is szükségesnek tartom, hogy a kérdéses „Alapítványok kimutatása“ 2 példányban állíttassék ki, hogy egyik példány maradjon meg az egyház leveles ládájában.

Az egyes egyházak fiókjai, a tanácssteremben levő két fekete szekrényben vannak betüsorban, az általános érdekű irományok pedig a szemben levő más két sifonban tárgyi csoportok szerint.

Egyebekben és mindenekben irányadó különben az idézett felsőbb leirat. A határidő pontos betartását igen szépen kérem.

Gernyeszeg, 1904. február 11.

Csekme Ferencz, esp.-lelkész.

FELHÍVÁS

Az országos ref. lelkészi özvegy-árva gyámintézet végrehajtó bizottsága nevében kérem nagytiszt. Esperes és egyházmegyei pénzkezelő urakat, hogy az 1904. évre utalványozott 100 kor. kongrua segély többlet után esedékes 10% belépési járulékot és $2\frac{1}{2}$ % tagdíjat a f. évi kimutatásban előírni sziveskedjenek.

Budapest, 1904. február 9.

Petri Elek, biz. előadó.

Sz. 64—1904.

MEGHÍVÓ.

A *széki* ev. ref. eházmegye f. 1904. febr. 25-én d. e. 10 óraker Szamosujváron a szokott helyen rendkívüli közgyűlést tart, melyre a közgyűlés tagjait van szerencsém tisztelettel meghívni.

A közgyűlés tárgyai: 1. A próba énekeskönyv felett véleményes javaslat megállapítás. 2. Javaslat készítés a leviták, kántorok és kántor-tanítók leányainak a „Szeretetház“-ba kedvezményes felvehetése tárgyában.

Kérem lelkésztársaimat, hogy az ehmegyei világi képviselő urakat e gyűlésre kellő időben meghívni sziveskedjenek. Kékes, 1904. február hó 8-án.

Az esperes helyett:

Sófalvy Károly, főjegyző.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felvilágosítások a próba-énekeskönyv ügyében.

E lapok 4. és 5. számaiban Seprődi János úr cikkeit közölt az énekes könyvről.

Nem vállalkozhatom arra, hogy bármily nézetten szemben vitába elegyedjem, vagy azt, hogy jóknak, rosszaknak tartja-e valaki az Énekeskönyv darabjait, ellenkritikával megtámadjam. A kritika jogát tiszteltem tartom. Azonban Seprődi János úr cikkei, érdemleges kritikával éppen nem foglalkozva, olyan ténnyel csaptak át, a melyek inkább az *Énekeskönyv előállításának történetébe vágnak* és ily módon a tisztességet leszedik nemcsak az írókról, hanem a kerületekről, énekügyi bizottságról, holtakról és élők-ről egyaránt. Ez az, a mire nézve kötelességem nyilatkozni, mert az erre vonatkozó ténybeli adatok leginkább állanak az én rendelkezésem alatt.

1. A fent említett cikkben állítatik az, hogy „az új Énekeskönyv készítésénél az erdélyi kerület szük-ségeit egyáltalában számba sem vették, sőt a mi szomorubb, számba venni sem akarták.” Továbbá: „hogy alig került be egy pár dallam az erdélyi dallamokból és az is valamely előkelő állású erdélyi egyén határozott kívánságára történt.”

Ezen állításokkal szemben a történeti valóság az, hogy miután az egyházkerületek az új Énekeskönyv előállítására nézve már nyilatkoztak s kívánataikat többnyire füzetekbe foglalva, közrebocsátották, 3—4 évi előleges vitatás után, összeült végre 1881. június 5. és 6. napjain az a szűkebbkörű bizottság, a mely a megnyilatkozott kívánalmakat alapul véve, összeállította úgy az erdélyi, mint a magyarországi Énekeskönyvből a felveendő és kihagyandó darabok jegyzékét. Ez a bizottság éppen Kolozsváron, a Nagy Péter püspök elnöklése és Kovács Albert előadása mellett működött. És ha nem említem is azt, hogy ott voltak velünk a Szászok is, maga az a két név elég annak bizonyítására, hogy ezen első összeállításnál nem maradt ki semmi, amit az erdélyi képviselők értékesnek tartottak. Kovács Albert egymaga úgy ismerte izról-izre az erdélyi énekest, hogy mi hozzászólni sem mertünk volna az ő javaslataihoz.

Tudvalevő, hogy ezután is Nagy Péter vezette egy ideig az énekügyi mozgalmakat és őmellé kértük fel bírálókul Szász Bélát és Szász Gerőt, hogy a füzetekbe felveendő darabok felett ítéelkezzenek. Erdélynek tehát már a dolgok kezdetén teljes befolyása érvényesülhetett.

1889-ben került az én kezembe az ügy tovább vitele. A teljes munka-programmot, a melynek összeállításában szintén résztvettek az erdélyiek, 1890-ben bocsátottam közre, megküldve azt minden egy-

háznak. Ebben a programban nem kevesült, sőt inkább bővült azon énekek és dallamok száma, a melyek az erdélyi Énekeskönyvből felvétetni rendeltettek, azonfelül nyitva hagyatott az egyházkerületek számára, hogy további kívánataikat is bejelenthessék az egyetemes énekügyi bizottságnak. Én Erdélyből ilyen kívánatról sem hivatalosan, sem a bírálatok folyamán, értesülést soha sem vettem. Mindamelllett, Erdélyvel szemben, miután az ottani viszonyokat közvetlenül nem ismertem, kivételes intézkedést is tettem arra nézve, hogy valamiképen sérelmet ne okozunk erdélyi testvéreinknek. Nevezetesen e lapok 1899. évi folyamának 24. számában közzétettem az erdélyi Énekeskönyvnek átalakítandó darabjait, föl-kérve az ottani írókat, hogy az ott kedvelt énekekre vagy azoknak kedvelt részleteire tekintettel, vegyenek részt ők is a revideálás munkájában. Ebben a közleményemben mondtam azt is: „Egyébiránt az erdélyi Énekeskönyvnek is lehetnek oly darabjai, a melyek bár kihagyandónak ítéltettek, de szerencsés költői kéz által újra alakíthatók lennének. Nincs tehát az sem kizárva, hogy az elősorolt énekeken kívül a kihagyásra szántak közül is átdolgoztassanak a tartalmasabbak, főleg azok, a melyeket a nép leginkább használ és kedvel.”

Ezek az adatok mutatják azt, hogy Erdély mel-lőzve nem volt és ha érdekei mégis sérelmet szenvedtek volna, úgy képviselői lettek volna hibásak. De hát ők sem voltak azok, mert ki kell jelentenem, hogy a hol vita támadt, helyt álltak ők az erdélyi felfogás mellett. Nevezetesen: mindössze 3 erdélyi darab felett történt a különbözés. A magyarországiak közül többen kifogásolták a „*Szívünk ma vígsággal betölti*” karácsonyi éneket; kifogásolták a „*Légy csendes szíved*” című ének vegyes és a „*Nagy Isten téged imád*” című ének melismás dallamát. A karácsonyi ének mindemelllett megmaradt, a másik pedig dallamra tétetett, a melisma végre töröltetett. Itt fordult elő az az eset, hogy a melismák mellett Bartók György püspök úr különösen is állást foglalja, de sajnálatomra sikeretlenül, mert a bizottság többsége, éneklési próbák után, nem találta ezt gyülekezetileg szép éneklési módnak. Végeredményben ez az eset volna hát sérelemnek tekinthető, mert máskülönben az erdélyi Énekeskönyvnek 57 dallamából, a mely számból csupán 11 esik önállólag az erdélyi Énekesre, csupán kettő maradt ki, u. m. „Nem vagyunk mi magunkéi”, „Adj békességet Uristen” A mi több kimaradt, az mint a magyarországi Énekes-sel közös maradt ki. Ez is csak 3.

2. Állítatik az is, hogy „*főképen az út elhibázott, a melyen a bizottság elindult. A helyett, hogy egy csomó embert, értőt és nem értőt vegyesen maga köré csődített,*

fel kellett volna szólítani az egyes kerületeket, hogy azok küldjék be mindazokat a darabokat, a melyeket a nép kiváltképpen kedvel s a melyek a nélkül is a legszebbek." Erre minden jó izlésű ember tájékoztatása végett közlöm azt, hogy az egyetemes énekügyi bizottságnak, az időközben kidőlt kiváló egyénekről nem is szólva, az utóbbi napokig tagjai voltak: Szász Károly, Baksay Sándor, Szilády Áron, Kovács Albert, Bartók György, Vályi Gábor, Váró Ferencz, Deák Gerő, Kiss Aron, Balogh Ferencz, Kálmán Farkas, P. Nagy Zoltán, Szügyi József, Antal Gábor, Czike Lajos Somogyi Antal, Rácz Géza, Lévy József, Kadácsi György, Zombori Gedő, Sz. Nagy József. Ezeket az urakat az illető egyházkerületek küldötték ki, legalább én ezen az alapon hivatam össze őket mindenkor, nem tudom tehát, hogy melyik az a bizottság, a mely maga köré csődítette volna őket magától, küldetés nélkül. Egyházkerületi küldötteket ily módon ez ideig még nem hallottam pelengérré állítani. Azt hiszem azonban, hogyha ma volna szó arról, hogy ki kell válogatni azokat a darabokat, a melyeket a nép leginkább kedvel, azt a munkát a kerületek még sem biznák magára a nép tömegére, hanem azokra — talán ma is a fent irt urakra — akik jobban értik, mi a népnek való.

3. Azt állítja végre a cikkíró, hogy „ezzel a próba Énekeskönyvvel egy pár frázisgyártón kívül csak azok vannak megelégedve, akik szerkesztették.”

Tudatom ezzel szemben az erdélyi kerület esetleg tájékozatlan közönségével, akik t. i. a konventi jegyzőkönyvből nem olvasták az írók neveit, hogy a míg az eddigi Énekeskönyveinkben leginkább csak papi írók énekei foglalnak helyet, addig ebben az új Énekesben eléggé ismert költők darabjai is előfordulnak, a többek közt: Tompa Mihály, Lévy József, Szabolcska Mihály, Pósa Lajos, Baksay Sándor stb. énekei, akiknél én jobb frázisgyártó kalvinista poétákat nem igen ismerek. Ezenfelül vannak ebben az Énekesben a világirodalom remekei közül is, amelyek kissé jobb frázisgyártóból kerültek ki, semhogy kigúnyolásra volnának érdemesek.

Ezeket akartam a ténybeli dolgok megvilágosítása érdekében elmondani.

Sátoraljaújhely, 1904. február 16.

Fejes István,

az egyet. énekügyi biz. elnöke.

*

Köszönettel vettük az énekügyi bizottság nagy érdemű és fáradhatatlan buzgalmu elnökének felvilágosító sorait. Érezzük, hogy kerületünket tisztelte meg soraival. Ő sem kívánja s mi sem tehetjük, hogy épen ebben az ügyben, mely annyira közérdekű, korlátozzuk a szabad vélemény nyilvánítást. Magunk sem költők, sem zeneértők nem vagyunk. Névtelen bírálatokat azért ki nem adunk. De a ki nyílt sisakkal a közjó érdekében szólni kíván, az előtt nem zárjuk el a sorompót. Hadd szóljon — de saját felelősségére. Am azt kérjük — és nem tudom hányadszor — a vitázás tárgyilagosságát, a hangnak nemességét tartásuk meg, mert e mellett is — mint ime a példa mutatja — el lehet mondani az igazságot. Ez a tárgy nem alkalmas olcsó viccelődésre, sem arra, hogy többet állítsunk, mint amit igazolni is tudunk. És meg kell nézni az érem mindkét oldalát. Mert eddig — pedig garmadával áll az idevonatkozó cikk szerkesztőségünkben — mind csak a negatív bírálat hangja szól.

Szerkesztő.

A kongrua kezelése.

Nagytisztelétű Szerkesztő Úr!

Hivatalos lapunk f. évi január 28-iki 4-ik számában, Csulak Zsigmond lelkészársunk „A kongrua elküldése” című cikkének közrebocsátása alkalmából egyenes fel-

hívást méltóztatott intézni az érdekeltekhez, hogy a Csulak-féle javaslatokra nézve nyilatkozzanak, jelezve, hogy azután érdemileg is hozzászól a kérdéshez. A Lap következő számában meg is jelent egy nyilatkozat Péter Antal lelkészársunk tollából „Csuvarozás a kongruaérről” cím alatt.

Szerény nézetem szerint mindkét cikkező túl ló a célzon. Egyiknél az alaphang az elégedetlenségre, másiknál a hyperlojsalításra vall. Nem csodálom, ha ily alapon, a fölvetett kérdésre vonatkozólag nem tudtak megnyugtató feleletet adni.

Meg vagyok győződve, hogy Nagytisztelétű Szerkesztő úr, — kilátásba helyezett „hozzászólása” rendin, — gyakorlati érzékével, higgadt tárgyilagosságával bizonyára tisztázni fogja a kérdést, úgy, hogy az érdekeltek megnyugvásokat fogják találni fejtegetéseiben. E meggyőződésben nem is szólnék az ügyhöz. Minthogy azonban Nagytisztelétű Szerkesztő úr nyilvánosan kifejezte, hogy várja „az érdekeltek nyilatkozatait,” minthogy továbbá az érdekeltek eddigi nyilatkozatai szerintem nem tisztázták kellően a kérdést: mint egyike az érdekelteknek, én is nyilatkozni kívánok és pedig lehetőleg tárgyilagosan s röviden.

Előre bocsátom, hogy mint az érdekeltek egyike, bizony én is óhajtanám, ha a kongrua gyorsan és az elkerülhető költségek nélkül jutna kezeinkhez. Ezen kívül közérdek szempontjából azt is óhajtanódnak vélném, hogy Espereseink lehetőleg megkíméltessenek oly felesleges munkáktól, melyek őket tulajdonképi hivatásuk végzésében lépten-nyomon akadályozzák. Hiszen már oda jutottunk, hogy a papiros kormány, s a „szolgálati út” túltengődése és a pénzkezelés bonyodalmai miatt nem jut idő minden évben az egyházközségek közvetlen megtekintésére. Egyelőre 3, de remélhetőleg a fokozatos fejlődés természete szerint közelebb 6, majd talán 12 évre esik egy esperesi látogatás. A netalán fölmerülő hiányokat majd pótolja a türelmes papiros...

Ily körülmények között, szerény véleményem szerint sem egészen jogosulatlan az a kérdés, hogy vajjon nem lehetne-e egyházi téren is megkísérteni a közigazgatás gyorsítását, közvetlenné és olcsóbbá tételét. Kisértsük meg Isten nevében a kongrua kezelésénél, hisz a kongrua úgyis homoeopatikus adagokban alkalmazott gyógyszer, nagy, idült betegségekre. Majd aztán egyebekben is kínálkozni fognak czélszerű reformálásra az u. n. „hivatalos út” tekervényes teketóriái.

Czélünk érdekében pillantsunk át a szomszédos tisztántúlra: hátha merithetnénk némi tanulságot az ottani eljárásból? Én a napokban betekintvén Debreczenbe, a főiskolai s egyházkerületi pénztárban is megfordultam, hol a kongrua kezelésére vonatkozólag a következő felvilágosítást nyertem.

1. A kultuszminiszter által 1903. decz. 17-én 457 lelkész részére kiutaltványozott 103,124 kor. 44 fillér kongruát a pénztári hivatal kézhez vette 1904. január 11-én s az összeget, — bizonyos megfelelő részletnek készletben tartása mellett, — haladéktalanul elhelyezte pénztárába, ideiglenes betétül, hol az 3%-ot jövedelmez.

2. A „Kongrua hirdetés”-t közrebocsátotta a pénztári hivatal a „Debr. Prot. Lap”-nak 1904. január 16-iki számában.

3. Az érdekelt lelkészek közvetlenül az egyházkerületi pénztárhoz küldik nyugtaikat, hol azok, az érkezés sorrendjében kerülnek kifizetés alá, s a pénz, — egyszeri postaköltséggel, teljes összegében levonás nélkül, — kinek-kinek legott kezébe jut. Az első nyugta kifizetése 1904. január 12-én történt, s január végére az egész lebonyolított.

4. A lebonyolítást a pénztár személyzete, u. m. pénztárnok, könyvelő, pénztári tiszt eszközli. Fáradtságukért, az időközi kamatokból 200, 140 és 60, tehát összesen évi 400 korona jutalomban részesülnek.

Most már vessük egybe a tisztántuli és erdélyi mai eljárás eredményeit.

Az érdekelt lelkészek amott megkaphatják csonkítatlan illetményeiket a fél év első hónapjának 12-én, nálunk körülbelől egy teljes hónappal későbbben.

Amott 357 lelkész, évi 206 ezer (kerekszám kedviért) koronányi kongrua egyszeri portója fejében fizet circa 280 koronát, nálunk 375 lelkész, évi 265 ezer koronányi kongrua kétszeri portója fejében fizet circa 850 koronát.

Amott a kezelésért jár az időközi kamatokból, tehát az illetékes lelkészek illetményének érintése nélkül évi

400 korona, melylyel az illetők, tudomásom szerint, megvannak elégedve, nálunk a Csulak-féle, eddig meg nem czáfolt, adatok szerint, a kezelési perczent évi összege mintegy 2650 korona, mely a lelkészek illetményeiből vonatik le. *

Az eredmények, a számok hathatósan beszélnek... Javasolom: térjünk át késelem nélkül a Tiszántúl rendszerére! Igaz, hogy Péter Antal lelkésztársunk és a veletartók szent borzalommal kiáltanak fel: mi lesz a „szolgálati út”-ból, és mi lesz az esperesi hivatal „méltóságából”? Az első kérdésre azt felelem, hogy ha a „szolgálati út” és a szolgálat lényege s igazi érdekei közt kell választanom: én az előbbire túltekingek. A második kérdésre egy régi történet felelevenítésével felelek. A múlt század 50-es éveiben egy ifjú lelkész (ha nem csalódom a nagy Révész Imre) a debreczeni ev. ref. lelkészek tiszteletes testületében hatalmasan érvelt a papi háromszögű sapka (vulgó: ködvágó) viselése ellen. Egyik idős tisztvársa rémülten sohajtott fel: „De kedves kollega úr, mi lesz a papi tekintélyből és méltóságából”?... A tisztos ködvágó lomtárba került s a papok régi tekintélye és méltósága... megmaradt.

Ketesd, 1904. február 17.

Elek Lajos, ev. ref. lelkész.

Tűzbiztosítás.

Irta: Csulak Zsigmond.

(Folytatás.)

Az 1879-ik évi igazgatótanácsi alapelvekre idő rendében — ha nem is épen mindenikre — megadta a feleletet az egyházkerület, a mint látni fogjuk. A melyekre még nem hozott feleletet, azokra megpróbálók feleletet adni el, valamint a szükséges statisztikai kimutatásokkal is szolgálni fogok.

Az 1881. évi ehker. jkv. 55. 2. pontja szerint: „minden egyházközség köteles egyházi épületeit tűzkár ellen biztosítani”, a pap és számadó-gondnok anyagilag felelőssékké tétetnek a biztosítás eszközléseért. Az 1885. évi ehk. jk. 39. sz. határozata szerint: „tartoznak mind, még a marosi és görgényi eház-megyék is az Első magy. ált. bizt. intézetnél biztosítani.” Tehát a biztosítás felelősség mellett kötelező.

A konvent, 1883. évi január hóban tartott gyűlésében 75. szám alatt elrendelte, hogy a tűzkár elleni biztosítás tárgyában az egyházkerületek küldjék be tíz évről kimutatásaikat. Ime tehát, több mint 20 éve lett felvetve és megtéve az első lépés, az egyetemes ev. ref. egyházi biztosítás megalapítására. Hogy a bekért statisztikai kimutatások kedvező eredményt mutattak fel, annak kézzel fogható bizonyítéka az, hogy az 1885. évi konventi jegyzőkönyv 58. I. pontja alatt a kiküldött bizottság már kiadja az egyetemes magyar református egyházi tűzkár-biztosító intézet alapszabályait, még pedig reánk papokra a legmegnyugtatóbb intézmény a lelkészi és tanári nyugdíjnak megalapításával kapcsolatban (II. pont alatt ennek alapszabályai vannak közölve). Ez alapszabály szintén kimondja, hogy a ref. egyház tulajdonát képező egyházi és iskolai épületek s egyéb eléghető javak feltétlenül ez intézetnél biztosítandók; évi díjba a biztosított összeg (0.5%) fél százaléka előre fizetendő. A vagyon biztosítva marad, ha a díj hátrálékban van is, a késedelmező 8% kamatot tartozik fizetni. A kezeléssel egy igazgatóságot biz meg. A konvent határozata szerint, a tervezet, tárgyalási alapul elfogadtatik és részletes véleményezés végett a zsinati törvények értelmében az egyházkerületekhez kiküldetik.

* Meg kell jegyeznünk, hogy a Csulak cikke is csak némely egyházmegyéről állítja, hogy az espereseknek 1% levonást szavazott meg a közgyűlés. De pl. most vesszük a tudósítást az udvarhelyi egyh. megyéből, mely jelzi, hogy ott az esperesek teljesen ingyen teljesítették és teljesítik e munkát is. Szerk.

Ezen alapszabályra a mi erdélyi egyházkerületünk az igazgatótanács véleményét emeli határozattá, hogy t. i. egy oly intézmény eredménye problematikus, mindamellet a megvalósítás elébe nem gördít akadályt. Azonban elvárja a konventtől, hogy alaposabb alapszabály tervezetet dolgozzat ki; ne terhelje szegény egyházainkat súlyosabban, mint az intézetek, sőt még azokról is nyújtson kedvezőbb feltételeket; most pedig mellőzze az alapszabály tervezetet.

Érdekes az igazgatótanács jelentése, mely az ehmegyék és kollegiumok meghallgatásával készült. A most meghallgatottak közül csak két kollegium (a kolozsvári és zilahi) és egy egyházmegye (a széki) nem fogadják el. A többi 18 felterjesztés általában a tervezet elfogadása mellett nyilatkozik. Mind a tizen-nyolc hasznosnak, sőt szükségesnek jelenti ki. (Mekkora haladás! Az 1879-ik évben csak öt fogadta volt el és négy további előmunkálattal kívánt.) „De egyetlen egy sincs, mely a biztosított tőke 1/2% fizetését drágának ne tartaná (a papi nyugdíjintézet javára sok, hát a felekezeti tanítók után fizetendő 24 kor. nem sok?); majdnem mindenikben megjegyzetett azon aránytalanság, mely a biztosítandó épületek anyagának tekinteten kívül hagyásából származik.”

Az igazgatótanács, ámbár mindegyik bekért vélemény, még a három első is, mely nem fogadja el, igen soknak tartja az 1/2% fizetési díjat, mégis arra a véleményre jut, hogy az eredményt problematikusnak tartja. Más alapszabálytervezetet vár és oly díjtételeket, melyek kedvezőbbek legyenek, mint a működő intézeteké. (Vajjon akkor nem fogja problematikusnak tartani az eredményt?)

Azonban az egyes eház-megyék és kollegiumok mégis körvonalozták, hogy a felállítandó egyházi kölcsönös tűzbiztosítás minémű elvek megoldásával volna keresztülvihető.

Eddigélé ki lett mondva, hogy a biztosítás általánosan kötelező és hallgatólag eddig benne van az is, hogy csak közvagyon képezheti a biztosítás tárgyát, az évi díjak kiszámításánál, megállapításánál semmi mérsékelt nyereség nem számítható és csak is tartaléktőke gyűjtendő; tekintetbe kell venni a kockázat nagyságát, vagyis ne egy, de több osztály szerint állapítandó meg az évi díj.

A többi egyházkerületek is a miénkhez hasonló vagy még kedvezőtlenebb véleményt küldöttek be, mivel az 1886-ik év október hóban tartott konventi gyűlés 54. sz. jkv határozata szerint: „A kölcsönös tűzkár biztosítási tervezet ez idő szerint a napirendről levétetik” (épen mint az egyházkerületünknel 1880-ban). „Haj, rá érünk arra még” Levétetett pedig azért, mert a tervezetet, a bemutatott alakban, egyik egyházkerület sem fogadta el és mivel az 1/2% biztosítási díj túl magas. Miért nem készítettek más alapszabálytervezetet, a melyben a díjtétel kevesebb lett volna? Es ha már a papi és tanári nyugdíjra sajnált mindenik egyházkerület a biztosítási díjból — mondjuk — 0.2%-ot fizetni, ettől elkülönítve miért nem létesítik a „czélszerű, sőt szükséges” intézményt? Ha akkor sikerült vala, hol lenne most már 17 év után. De reméljük, hogy a mi késik, nem mulik el.

Ezentul már szórványosabban s mintegy futólag tűnik fel a kölcsönös biztosítási eszme. Az 1890. évi ehk. jkv. 80. sz.-ban a királyhágóntúli testvér eházkerületek jegyzőkönyveinek átvizsgálására kiküldött bizottság jelenti: A tiszántúli ehkerület 291. jkv. sz. alatt tárgyalta a felsőszabolcsi egyházmegye javaslatát a kölcsönös tűzbiztosítás tárgyában. Ezen javaslat kimutatja, hogy az egyházkerület 20 év alatt fizetett 178,999 frt 92 kr biztosítási illetéket, ezzel szemben visszakapott tűzkárért 54,640 frt 50 krt, jutalék címén 26,872 frt 21 krt s így a biztosító intézetnek 97,487 frt 21 kr tiszta nyeresége maradt. (Tehát a

kamatokat is oda számítva, 20 év alatt a 100,000 frtot jóval túlhaladta volna egyetlen egy egyházkerület biztosítási díjából a biztosítási alap.) Ennél fogva alapszabálytervezetet nyújt be egy kölcsönös egyházkerületi tűzbiztosítási intézet felállítására. — Azonban, hogy semmi eredménnyel nem végződött, arról bizonyosságot tesz ugyancsak az egyházkerületek jegyzőkönyveinek áttanulmányozására kiküldött bizottságának következő jelentése. (1891. ehk. jkv. 59. sz. alatt.) A tiszántúli egyházkerület 1890. évi 333. sz. a. Fonciére biztosító intézettel kötendő egyesítésbe felvételre rendeli, hogy a nyers díjbevétele 3 % a lelkészi nyug- és gyámintézet javára esik. — Ugyanez egyházkerület 1891. évi 150. sz. a. szatmárnémetii felsőbb leánynevelő intézet javára, egyszersmindenkori segélyül 10,000 frtot szavazott meg a tűzbiztosításból befolyó tiszta jövedelemből.

Még egyszer a konventen is kérdés tárgyat képezi a kölcsönös biztosítás. Az 1891. évi 168. számú konventi jegyzőkönyvi pont alatt ez áll: A dunameléki ehkerület az egyházi tűzkár elleni kölcsönös biztosításának eszméjét a konvent és zsinat hathatós pártfogásába ajánlja.

A bizottság jelenleg ez ügyet nem kívánja a zsinat elé terjeszteni.

(Folytatása köv.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1904. február 18.

Elnökölt: Simó Lajos ehkerületi főgondnok. Jelen voltak: Bartók György dr. püspök, Kenessey Béla főjegyző, Lészay Ferencz, Ircze Gerő, Váró Ferencz, Sándor János, Deési Gyula ig.-tanácsosok, Maksay János számvevő és dr. Kádár János titkár.

Elnök aa. bejelenti, hogy br. Bánffy Dezső főgondnok aa. gyöngékedése miatt, nem vehet részt ez ülésen. Sajnálattal tudomásul vétetik.

A marosvásárhelyi kollegium ajánlata alapján megengedte ig.-tanácsunk, hogy Weiner Félix a 8. gymnasiumban magánvizsgálatot és annak sikeres kiállása esetén érettségi vizsgát teheszen.

A csicsómihályfalvi iskola államosítása indokolatlanul késedelmezvén, az illetékes tanfelügyelőhöz átiratot intéztünk felvilágosítás adása céljából.

A kutsiri állami népiskolába járó protestáns valóságú tanulók hitoktatása tárgyában kelt miniszteri intézkedés nem felelvén meg benyújtott kérésünknek, miért is újabb kérelem felterjesztése határozottat el.

Az erdélyi ev. ref. eház történetének nyomtatásáról szóló szerzői jelentést tudomásul vette ig.-tanácsunk, örömmel látván abból, hogy a két kötetes munka márczius hó folyamán, előre láthatólag, készen lesz.

A nagyenyedi tanítóképző intézet anyagi biztosítását részletező 1900. évi 39. számú közgyűlési határozat módosítását célzó kollégiumi indítvány, újabb adatokkal leendő kiegészítés végett, visszaküldetett az előjárósághoz.

Barabás Árpád magyarókereki lelkész aa. részére évi 100 korona államsegélyt szavazott meg ig.-tanácsunk a kissebesi Emke-iskolában való hitoktatásért, mely összeg az évről-évre beadandó kérelmei alapján fog kiúttatni, az 1903. évtől kezdve.

A kolozsvári szeretetház 1903. évi számadása, valamint a kisebb bevételeiről és az árvák részére begyűlt adományokról szóló elszámolása helyesnek találtatván, jóváhagyatott.

Marosvásárhelyi kollégiumunk ama kérése, hogy Vargha József tanítót pénztárnok-segédi szolgálatra alkalmazhassa és e működéséért részére évi 240 korona tiszteletdíjat folyósíthasson, teljesíthetőnek nem találtatott.

A kolozsvári kollegium 1904. évi költségvetését visszaküldötte ig.-tanácsunk pótlás végett.

Ugyanezen kollégium részére engedélyeztetett 178 korona behajthatatlan bérvételek törlése.

Magyarláposi ehközségünk 10 évi számadásának betekintéséből örömmel győződött meg ig.-tanácsunk az ehközség örvendetes előhaladásáról, minélfogva a fennálló 4500 koronás kölcsönre vonatkozó jóváhagyás megadatott és lelkész aa. részére elismerés szavaztatott.

Dr. Sárkány Mór, budapesti házgondnokunk mult évi számadásából meglegedéssel vettük tudomásul, hogy a lefolyt évi bevételek netto összege 6937 koronával magasabb a megelőző év jövedelménél és hogy budapesti házaink általában a befektetett tőke 4.33 % -át jövedelmezik.

A borosbocsárdi püspöki szőlő egyik részének újraültetéséről szóló számadás tudomásul vétetett és Dezső Miklós szőlészeti vándortanár urnak a munkát körüli segítségéért köszönet szavaztatott.

(Vége következik.)

ISKOLA.

Felhívás. A Szeretetházat — mint az egyh. ker. ilyen irányban működő egyetlen humánus intézményét — kerületünk bölcs vezetői, az egyes egyházmegyék, egyházak szeretettel pártolták és támogatták s anyagi áldozataikkal nemcsak fentartását, de fejlődését is biztosították. Ámde igen csekély anyagi erő áll rendelkezésünkre, hogy ezen szép fejlődésnek indul s nagy reményekkel biztató intézethez utóbbi időben íűzött tervünket: egy református leánynevelő intézetet létesíthessünk, melyet az egyházmegyék égetően szükségesnek tartanak úgy nevelési, de különösen vallási szempontból. Szetettel kérjük ezért egyházkerületünk patronusait, s különösen a jótékonyág gyakorlásában mindig előljáró úrnőit, a tanárokat, lelkészeket s egyházunk minden ügybuzgó hívét, hogy a szeretetházat nagybecsű erkölcsi és anyagi támogatásukban fokozottabb mértékben kegyeskedjenek részesíteni.

Sok alkalom és mód kínálkozik, csak egyszerűtet és buzgóság kell hozzá; nevezetesen: hangversenyek, táncmulatságok, felolvasási estélyek rendezése, templomi perselyes gyűjtések, egyházmegyék közgyűlései alkalmával tartott közbeédeken eszközendő gyűjtések, konfirmált ifjak önkéntes adományai stb. Az egyes vidékeken működő pénzüintézetek igazgatóságát intézetünk támogatására törekedjünk megnyerni s így az évenként jótékonyásra szánt osztlékokból tetemes anyagi támogatást remélhetünk. Hisz alig van Erdélyben, vagy az egész hazában pénzüintézet, szövetkezet, melynél az egyh. ker. gondnokok, lelkészek, tanárok s más előkelő állásban levő hiveink, mint igazgatósági, felügyelő bizottsági tagok ott ne lennének. Hívják fel tehát az ilyen intézetek figyelmét törekvéseinkre, ismertessék meg velük céljainkat s lehetetlen, hogy ne támogassanak bennünket. Mi hálás köszönettel fogadunk és nyugtázunk minden adományt.

A Szeretetház részére tett alapítványokkal követendő példával járnak elől az egyházmegyék közül: a marosi 2000, a dési 1000 korona alapítványt tettek egyházmegyéjük özv.-árvai gyámintézeti alapjukból; az egyházközségek közül a szászvárosi 1000, a dési 200, az abrudbányai 200 koronát, az illyefalvi egyház évi 40 korona járulékot ajánlott fel.

Ha az erdélyi egyházmegyék hasonló alapjaikból vagyoni erejükhöz mérten a felsoroltakhoz hasonló áldozatot akarnának és tudnának hozni, a szeretetházzal kapcsolatosan tervezett felsőbb leánynevelő intézet is rövid idő alatt testet öltene.

Magánosok által hozott anyagi áldozat sokkal tetemesebb, mint az érdekelt egyházmegyék támogatása, erről közelebbről szólunk, addig is önzetlen szeretetet, támogatást kérünk, hogy a kitűzött humanus célt — mely az egyh. ker. egyik legfontosabb érdekét szolgálja — megvalósítva láthassuk.

A szeretetház keblitanácsa.

TÁRCZA.

A bün átka.

(1. Móz. III. 7—24.)

(Zittel K. nyomán írta: ifj. Péter Károly.)

(Folyt. és vége.)

A mult alkalommal kifejtettem azt is, hogy a paradicsomi kigyó jelképe, szimboluma az emberi észnek, mely a bünös vágy szolgálatába szegődik s a jó és a rossz fogalmait annyira összezavarja, hogy ezáltal a lelkiismeret tévedésbe ejti és teljesen elhallgattatja. A fogalmak emez összezavarásán (ami hova-tovább mind nagyobb mérvet ölt) alapszik a bünnek a világban való hatalma s innen van az ember folyton tartó küzdelme az új meg új alakban fellépő gonosszal, a lelkiismeret örök harcza az okoskodó észszel, mely az önző kívánságnak szószólójává lesz s azt igazolni törekszik. Ez a kigyó „sarkon marja“, azaz elámitja és Istentől eltántoritja az embert, de végre is „az asszonynak magva megtöri a kigyónak fejét“, az ember győzedelmeskedik önző vágyai felett s Istennel gyermeki viszonyba lép. Mivel pedig Jézus Krisztus volt az első, akinek sikerült megtörnie a kigyó fejét s mivel e jóslatszerű szavak tökéletesen ő benne valósultak meg, nincs kifogásom az ellen, ha az 1. Móz. III. 15. v.-ben foglalt ígéret — ilyen értelemben véve — *legelső vagy ősi evangéliumnak* neveztetik.

Úgy a nőt, mint a férfit a külső bajok és nyomoruságok egész sorával bünteti a haragos Jehova. E mellett az asszonyt még külön büntetéssel sújtja azért, hogy a férfit bünre csábította. „Epekedel a te férjed után mondja az Úr — ő pedig *uralkodik feletted.*“ Hogy e szavak értelmét tisztán felfoghasuk, tudnunk kell, hogy a régi népeknél (miként ma is keleten) a nő a férfi korlátlan tulajdona, a kivel szemben semmi jogot nem igényelhet. Ezt a rabszolgai viszonyt a zsidóknál a humanus törvények szelidítették ugyan, de a 10-dik parancsból világosan kitetszik, hogy az asszonyt Mózes is a férfi vagyonának tekinti. — Ez az alárendelt helyzet, a tisztultabb erkölcsi felfogás szerint, a nőre nézve kétségkívül átok, büntetés és a mondának igaza van, midőn ennek alapját a bünben, az ember önző természetében keresi. A paradicsomi állapotban élő ember — épúgy, mint a gyermek — nem ismerte a lealázó rabszolgai állapotot; ezt csak az önző, uralkodni vágyó emberi ész teremtette meg és tartotta fenn. S e tekintetben is Jézus Krisztus lépett a kigyó fejére, amennyiben a nőt a keresztyénség szabadította ki alárendelt állapotából s helyezte vissza szent jogaiba, melyeket az Úr akkor biztosított számára, midőn a férfi segítő társává alkotta.

A *férfiura* büntetésül fáradságos munkát és küzdelmet szab az Úr. Ez a büntetés, bár közelebbről csak a férfinak szól, általában az egész emberiséget sújtja. „Átkozott legyen a föld te miattad, fáradságos munkával élj belőle életed minden napjaiban. Töviset és bogácskórót teremjen tenéked s egyed a mezőnek füvét. Orczád verejtékével egyed a te kenyeredet, miglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél“... E néhány sorból csodálatos következtetéseket vontak

le az emberek, t. i. hogy az eset előtt a földön nem volt semmi baj és nyomoruság; az eset után változott meg minden, azután jöttek létre a mérges növények, a jégvihar, földrengés és mindennemű csapás, ami az embert érheti. Az efféle theologiai különösségekkel nem érdemes bővebben foglalkozni; aki a kezünk alatti elbeszélésből ilyesmit olvas ki, az legokosabban cselekszik, ha kezébe se veszi a könyvek könyvét. Egy dolog azonban az objektív magyarázónak is némi fejtörést okozhat, az t. i., hogy miért tünteti föl a bibliai történet átoknak a munkát, holott kétségtelen, hogy a munka a legnagyobb áldás az emberiségre nézve. Mindannak, amit csak elér, kivív: előtte akkor van igazi értéke, hogyha munka és fáradság által éri el. Munkával hódította meg az ember a földet, munkával hajtotta hatalma alá a természeti erőket s ez által emelkedett a tudás és a műveltség csodás magaslatára.

„Utazók tudósítanak, hogy a legsötétebb Áfrikában még ma is vannak emberek, a kiknek szellemi képzettsége nem áll fennebb, mint Európa egy gyermekének szellemi képzettsége, abban a korban, a midőn játszani tanul. A társadalmi munka és kulturfejlődés vonalán kívül élve, megközelíthetetlen földrajzi helyen, az emberiség gyermekkorát élik, mintha csak annyi ezredév átröpült volna fejük felett! Igen, mert hiányzott náluk a munka és a verseny nemesítő hatása s így, mint az álló víz elveszti ízét, színét, őket is a tespedés ölte meg. Mi sem volnánk nemeesebbek áfrikai testvéreinknél, ha ősapáink munkára nem vetik kezöket, hanem pálmalevelek hűsítő árnya alatt készen kapják vala a „földnek gyümölcsét.“

A munka áldásos hatása a szellemre tagadhatatlan és a rengetegnek nincsen annyi cserlelevele, a melylyel a munkát méltóképpen megkoszorozni lehetne!*

Mindezt a biblia író sem vonja kétségbe; ha ezt tenné: az igazsággal jönne ellenkezésbe. Elbeszélésünk szerint ugyanis nem abban áll a büntetés, hogy az embernek dolgoznia kell, hanem abban, hogy olyan helyzetbe jutott, melyben a munka ránézve külső szükségesség s éppen azért teher. Az embert folytonos tevékenységre, erőinek megfeszítésére sarkalja már érzéki természete, amennyiben soha sincs megelégedve, mindig többet óhajt, új meg új szükségleteket teremt s ezzel munkáját is sokasítja; de küzdelemre és munkára kényszerítik másfelől azok a bajok és veszélyek is, a melyek lépten-nyomon fenyegetik s amelyeket elhárítani törekszik. Eszerint nem maga a munka és fáradság a bün átka, hanem az, hogy az ember érzéki lomhaságánál fogva olyan, hogy szakadatlan munkásságra, az élet terheivel és szenvedéseivel való örökös harcra van szüksége, mert különben lelkileg elsatnyul, elveszti emberi méltóságát s alásülyed az állatok sorába.

A földi rosszak között legnagyobbnak tekintjük a halált, mert valami rossz akkor ér minket, hogyha az élet egyik vagy másik javát elveszítjük, a halál pedig az élettől és az élet összes javaitól egy csapásra megfoszt bennünket. Nem csodálkozunk hát rajta, ha a későbbi zsidó theologia, s ennek nyomán a ker. theologia is, a halált a bün következményének tünteti föl. Csakhogy ezt alaptalanul gyekeznek az eset történetéből kimagyarázni. Az Úr ezt mondja Ádámnak: „Orcád verejtékével egyed a te kenyeredet, miglen visszatérsz a földbe, mert abból vétettél: mert por vagy te és ismét porrá leszesz.“ Nem azért kell hát az embernek porrá lennie, mert bünt követett el, hanem azért, mivel porból vétett, mivel természeténél fogva por, azaz halandó. Az emberi test, mint ilyen, alá van vetve a halálnak, s ha az ember csak az eset következtében lett volna halan-

dóvá, az eset előtt más testtel kellett volna bírnia, nem földi testtel, amiről szó sincs a teremtés történetében.

Záradékkul emlékezzünk meg röviden az *élet fájáról is*, mely ellentéte a „halál fája”-nak s mely szintén az éden közepén állott. Ha az egyik fát (a jó és gonosz tudásának fáját) jelképes értelemben fogtuk fel, miért ne tulajdoníthatnánk az „élet fája”-nak is valami mélyebb, szellemi jelentőséget? Miért ne érthetők alatta azt, amit az új-testamentum *örök életnek*, *Istenben való életnek* nevez? S ha az ó-szövegségi íróknak nem is volt tiszta képzele erről a magasabb életről: nem szabad-e nekünk a hiányos képzetet az új-testamentum tanítása alapján kiegészítenünk?

Az élet fája, elbeszélésünk szerint, eleinte nem volt az embertől eltiltva, de az nem nyult hozzá, még csak nem is vágyakozott gyümölcse után, mivel fogalma sem volt a jóról és a rosszról. Az ember, amíg se nem jó, se nem rossz, még nem bír erkölcsi tudattal, nem bír tehát az örök életnek, az Istenben való életnek tudatával sem. De miután a jót és a rosszat megismerte: felébred benne a vágy, hogy egyék az örök élet fájáról. Csakhogy a jónak és gonosznak ismeretére az ember a bűn által jutott s éppen ez által játszotta el az örök életet, ez által zárta el maga előtt az élet fájához vezető utat. Ez az út mindaddig, a míg az ember bűnös, elzárva marad előtte: Isten kerubimokat helyeztet oda őrizetül és a villogó pallos lángját s a fa semmi gonoszsággal, semmi erőszak által el nem érhető, ámde aki a bűnt legyőzte, Jézus Krisztus, az élet fájához vivő utat is megnyitotta az emberiség előtt s ezen az uton mindazokat, akik őbenne bíznak, elvezeti az örök életre.

Azért lebegjenek szüntelen előttünk az Úrnak ama buzdító szavai, amelyeket Madáchnál olvasunk: „Mondottam, ember, küzdj és bizva bizzál”!...

KÜLÖNFÉLÉK.

**A kolozsvári „Bethlen Gábor”-kör 1904. évi február hó 24., márczius 2., 9., 16. és 23-án d. u. 5 óra-
kor a theologiai fakultás dísztermében Felolvasó-Estélyeket rendez.** A felolvasásokat tartani fogják: Főtiszt. dr. Bartók György püspök, Kovács Dezső gimn. tanár, Nagy Károly theol. tanár, Ravasz László püspöki titkár, Balogh Endre joghallgató.

A sepsiszentgyörgyi ev. ref. egyházközség 1904. márcz. 5-én, az építendő új ref. templom alapja javára, gróf Haller János Háromszékvármegye főispánja védnöksége mellett Sepsiszentgyörgyön, a városház dísztermében, hangversennyel összekötött zártkörű táncestet rendez.

A nagybaczoni ev. ref. eházközség „Aranykönyve” 1903. évben. Máté Sámuel és neje nagybaczoni földmivelők „Aranykönyve” 16 kor. özv. Nagy Áronné „Orgonatöke” javára 114 kor. Id. Nagy Ferencz és neje Fábán Juliánna a megnyitott templom padozatát betonnal vonatták be 400 kor. Keresztes Lászlóné szül. Bartalis Helena egy aranyozott ezüst kenyérsztó tál 52 kor. Keresztes László földmivelő „Urasztali töke” 100 kor. A templomi padok és orgona festésére az egyes hivektől adakozás 230 kor. 90 fill. Barabás Elek nyug. kántor a temető és templom kerítéséhez egy nagyobb vaskapu 130 kor. Barabás Elek nyug. kántor „Enekeskönyv töke” czímen 97 kor. 50 fill. Id. Nagy Ferencz és neje Fábán Juliánna a temető és templom kerítéséhez egy kisebb vasajtó 50 kor. A nagybaczoni községi közbirtokosság „Kepeváltási töke” címen átadott az ev. ref. egyh. községnek 46,044 k. 76 f. összesen 47.235 kor. 16 fill. Ezen számok hangosan hirdetik a hithez való törhetetlen ragaszkodást. Azonban, az egyesek nagylelkűségének ezen szép megnyilatkozása mellett, az áldozatkészségből kivette egyh. községünk minden egyes tagja, mert a romlásnak indult szép templomunkat ebben az évben teljesen kijavítottuk 4666 kor. 48 fill. értékben, a mely összeg szintén a hívek áldozatkészségéből került ki, a meny-nyiben — bár megvan a teljes kántori kepeváltás — a hívek kötelezték magukat, hogy még hét évig a kántori képét 700 k. ért. megadják, hogy a templomjavítási költség fedeztessék. Kedves köteletséget teljesíték, a mikor áldozatra késő hiveimnek itt a nyilvánosság előtt is forró köszönetet mondok isten

országát építő nagylelkű adományaikért. Munkánkat isten nevében végeztük, — legyen azon mindenkor isten áldása! Nagybaczon, 1904. febr. 10. Benke Ferencz ref. lelkész.

A szászbesi magyar kálvinista templomra, a nemzetiségiek közé ékelt magyarság emez épülő bástyájára, kegyes adományokat küldöttek, melyeket hálás köszönettel nyugtáz az ottani magyarság nevében: Benedek Károly ev. ref. lelkész, egyhm. főjegyző.

(Folytatás.) Mándy István ev. ref. főgondnok gyűjtése, Homonna: Mándy István, Szántó Mihály, Rigán Mihály 2—2 kor. Goldbach Ferenczné, Dely János 1—1 k. Adorján Endre 60 f. Janka Károly 50 fill. (összesen 9 kor. 10 f.) Kranze Károly m. kir. erdész Szászváros 2 k. Führer Jakab gyűjtése Branyicska: Gábor János 2 kor. Führer Jakab, Buda Árpád, Bernát Imre 1—1 k. Vincze Lőrincz 40 f. Dénes Kálmán 60 f. Fehér Emil 20 f. (össz. 6 k. 20 f.) Papp Endréné, Papp Endre, Adorján Imréné 2—2 k. G. J., A. 1—1 k. N. N., F. A., Géhráth, Rein Izidor, Varga, Borgany 20—20 f. B Gy., Ficzerei Béla, Szigethy László 4)—40 fill. (összesen 10 kor. 80 fill.) Főszolgabíró ivén Nyirbátor: özv. Nagy Sándorné 6 f. H. Sándor, Sz. J., N. N. 40—40 f. E. M. 50 fill. Kocsár Pál, Éva Gyula, Tóth János 20—20 f. Libaczi Dániel 16 f. Tóth István, N. N., Kocsár László, ifj. Bakony Ferencz 10—10 f. Nyirbogát község 2 k. (össz. 4 k. 92 f.) Brassóvármegye alispánjának ivén: Toth István 5) fill. Pál Simon 20 fill. Szász János, Toth Mihály, Geczi István, Forizs Márton, Rab István, Vernika György, Bálint István, id. Jakab István, Buna István, Csere Mihály, Pál Andor, Buna Sára 10—10 fill. Geczi József, Vajda Sándor, Paizs Samu, Rab Sára, Gábor József 4—4 fill. Geczi Anna, Csiki Györgyné, Főrizs András, özv. Gyerkő Mártonné 6—6 f. Paizs Márton 8 fill. (összesen 2 kor. 42 fill.) M. kir. adóhivatal ivén Nyárádszereda: Biró Elek, Szász János, Csinodi János, dr. Lőte Lajos 1—1 kor. Nagy Antal, Vitányos József, Sz. Antal, Heinz Emanuel, Dengel János, Bányai József, Szász Józsefné 5)—5) fill. Stern Lipót, Simon János, Szeredai Sándor, Mátéfi Ferencz 2)—20 fill. Grünfeld Adolf 4) fill. (összesen 8 kor. 70 fill.) (Folyt. köv.)

GYÁSZROVAT.

Jónás Bálint kolozsborsai ref. lelkész, kolozsvári egyházmegye f. törv. sz. bírója, Kolozsvármegye törv. hat. bizottsági tagja stb. folyó év és hó 21-én reggel 7 órakor megszűnt élni. 58 éves derék férfi, 21. éves házas családapa, 32 éves pap hunyt el. A temetési szertartást Tunyogi Béla bádoki, I. Irsay József kolozsvári és Székely Miklós kidei lelkészársai végezték a templomban és a sírnál. Hasonló résztvevő gyülekezetet Kolozsborsra aligha látott. Br. Bánffy Ernő, mint kegyes és buzgó pátronussa, Hory Béla Kolozsvármegye árvaszéki elnöke tanulóháza, Hankó Veress Károly főszolgabíró a vármegye nevében voltak a gyászoló család mellett. A község apraja-nagyja és a vidék közeli és távoli küldöttei alig férték be a templomba és cziinterembe, hogy lerójják nemzeti és felekezeti különbség nélkül kegyeletük adóját a „jó pásztor” irányában, aki hű volt mind halálig.

KÖZÉRDEKŰ ÜZENETEK.

Cs. Zs. Erősd. Az ehközségi irattárak selejtezése, illetőleg az értéküket veszített irományok megsemmisítése tárgyában irányadó szabályzattal nem rendelkezünk, sőt az államhivatalok levéltárainak kiselejtezésére nézve sincsenek pozitív intézkedések. A kereskedelmi törvény azonban a kereskedelmi levelezésnek 3 éven át való megőrzését rendeli el; az adóhivatalok számadásainak mellékletei pedig a miniszteri számvevőségeknél 10 évig őriztetnek meg. Mindennemű hivatalos iratra vonatkozó szabályt különben megállapítani sem lehet, de annyi kétségtelen, hogy a halottkémi jelentések és a polgári anyakönyvvezetők által kiállított tanusítványok, nemkülönben más lényegtelen levelezések, ha a helyszüke kívánja, 3 év múltán, de legkésőbb 10 év után föltétlenül megsemmisíthetők.

Cs. Zs. Erősd. Nem csak ott, de hazánk minden részében fennáll amaz elítélendő szokás, hogy a polgári jogait gyakorló nép némi jutalmat vár attól, kit szavazata által bármily lényegtelen, sőt sokszor csak teherrel járó megbízatáshoz juttat. E rossz szokást korrumpált képviselőválasztási rendszerünk honosította meg és immár alig is lehet ellene védekezni. Hogy az ehközségnek, mint virilisen, állandó meghatalmazottja a lelkész legyen és hogy ez törvényhozási úton mondassék ki, részünkről lehetetlennek tartjuk, mert a községi törvény *meghatalmazottról* szól, tehát már a kifejezés maga az időnkénti megbízást, nem pedig az állandó képviselést követeli. Nincs kizárva azonban annak lehetősége, hogy a presbiterium egyszersmindkorra szóló meghatalmazást állítson ki lelkészre részére, mely esetben a megbízás évenkénti ismétlődése és az ezzel járó kellemetlenség kikerülhet.

T. Gy. Alpestes. Hogy a hunyadmegyei vegyesajkú népességgel bíró községek különböző felekezeti lakói egymás ünnepét kölcsönösen megülik és hogy különösen a reformátusok is részt vesznek a gör. keletiek babonására hajló vallási ceremóniáiban, az mindenesetre sajnálatos tény, de e tévelygés ellen a jóakaratu megintés, felvilágosítás és általában a kurapásztorális erkölcsi eszközeim kívül más fegyver rendelkezésünkre nem áll, sőt nézetünk szerint az erőszakos fellépés célját is téveszthetné. A lelkész állandó és odaadó gondossága, folyton ismétlődő atyai tanácsa azonban idővel megtermi gyümölcsét.

K. Gy. Málnás. A vasuti ör gyermekének eltemetése körüli fölmerült bonyodalmakban részünkről nem látunk felekezeti türelmetlenséget, illetőleg zaklatást, mert az orvosok hivatali felelőssége tényleg oly súlyos, hogy hasonló esetekben minden intézkedésük indító okául a felelősségerzet tekinthető. Ha azonban az ismertetett eset részleteinél olynemű más tünetek is merültek föl, melyek Tiszteleddel sejtelmét igazolnák, avagy ha hasonló esetek ismétlődésében megint tulridig eljárást tapasztalna, jogában áll a vármegyei alispánnál közigazgatási vizsgálatot és annak alapján felvilágosítást kérni, önként érthetőleg, illetékes esperese útján.

N. M. Fülökékes. A selyei papi állásra benyújtott pályázatát, zsinati törvényeink értelmében, a kijelölt bizottságnak okvetlenül meg kell vizsgálnia, habár csak egyedül is folyamodott és ha okmányai rendben vannak, megválaszthatóságát a bizottság el kell hogy ismerje. Ha az illetékes egyházmegye eljárása ezzel ellenkező, akkor joga van Önnek az ellen fellebbezéssel élni, az ehkerület ig.-tanácsához. A választhatóság elismeréséből azonban egyáltalában nem következik a tényleges megválasztás, mert az ehközség választásának jogában áll kimondani, hogy egy pályázó mellett választani nem kíván, avagy üres szavazó lapok beadása által is nyilatkozhatik aziránt, hogy az egyedüli pályázót megválasztani nem kívánja.

Zs. K. Hosszfallú. Hivatalos eljárásban a túlságos érzékenység semmivel sem indokolható, az eházi közigazgatás terén annál kevésbé sem, mert itt a fölöttes és alárendelt hatóságokat, valamint a hatósági személyeket a testvérek együvértartozás érzete hatja át. Az igazgatótanács kifogásolt intézkedése távolról sem gyanúsítás, hanem egy formailag kétségtelenül elhibázott ügy helyesbitésére célzó és fölvilágosítást kérő leirat, minélfogva annak fenyegető, avagy elítélő tendenciát tulajdonítani nem kell, sőt nem is szabad. Egyébként az ügy előléti tárgyalást igényel és csak a márcziusi ülésben kerül ellátás alá.

HIVATALOS RÉSZ.

A TANÜGYI BIZOTTSÁG KÖRÉBŐL.

I. Véleményes javaslat

az egyházkerületi tanügyi bizottság szervezetének 4. §. a) pontja tárgyában.

A Szervezet 4. §. a) pontja szerint a bizottság egyik rendszeres teendője, hogy „Az egyházkerület theol. fakultásának és kollegiumainak anyagi és szellemi állapotáról, fejlődéséről és változásairól az intézetek *előljárásági és tanárkari jegyzőkönyvei*. . . alapján az igazgatótanácsnak minden iskolai év végével, legkésőbb augusztus hó 15-ig kimerítő s esetleg véleményes javaslatokkal kísért bíráló tájékoztatást nyújt.”

Hogy a kérdéses jegyzőkönyvek mikor és miképen adassanak a bizottság kezére, az a szabályzatban megállapítva nincsen.

Eddigél a jegyzőkönyveket az ötévenként látogató bizottság (melynek helyébe a T. B. lépett) a helyszínén tekintette át; de a dolog természete szerint csak nagyjában s inkább külsőségek szempontjából; behatóbb foglalkozásra nem jutott ideje.

Tanügyi bizottságunk január 21-diki alakuló gyűlésén felmerült az a javaslat, hogy minden egyes előljárásági gyűlésről felvett jegyzőkönyvek teljes szövegű másolatát vegye be az igazgatótanács, szakszerű ellátatás végett; mint ahogy az állami és községi középiskoláknak és népiskoláknak minden jegyzőkönyvei, esetről-esetre megállapított határidőn belül, a főigazgatóságokhoz, illetőleg tanfelügyelőségekhez felterjesztetnek; s mint ahogy a törvényhatósági önkormányzat felett a törvényes felügyelet államkormányai gyakorlása általánosságban arra van alapítva, hogy a törvényhatósági bizottsági gyűlések jegyzőkönyvei, hitelesítés után, teljes szövegű másolatban betérjesztetnek a belügyminiszterhez.

Felhozott példál az is, hogy a tiszáninneri és tiszántúli egyházkerületek főiskoláinak igazgatótanácsai, rendes gyűléseiknek jegyzőkönyveit, mint az iskolai önkormányzatnak fontos aktáit, rendszeresen ki is nyomtatják.

Aggudalom merült fel azonban az iránt, hogy nálunk, az előljáróságok jegyzőkönyveinek teljes szövegű másolatásával oly irodai munkaszaporodás keletkezne, mely a főcél szempontjából nem multhatatlanul szükséges. Kinyomatásukról pedig épen szó sem lehet.

Tekintve, hogy a mi előljáróságaink nagyon sok olyan aprólékos dolgot is gyűlésből szoktak intézni, a melyeket, mint egyszerű folyó ügyeket, másutt, kellő felelősség mellett, elnökség és igazgatóság, ügyviteli naplójukba jegyzéssel, rövid uton szoktak elintézni, valóban jogosult az aggodalom a jegyzőkönyvi másolatoknak munkaszaporító halmozódása iránt. Magoknak a gyűléseknek s a jegyzőkönyveknek a sokasága is mérséklendő volna.

A felhozottak mérlegelésével azt javasoljuk, hogy a *kollegiumok tanárkari és előljárásági gyűléseinek csupán a jegyzőkönyvi folyószámok rendjét követő tárgymutatói, minden egyes tárgyban hozott határozatnak lehető legrövidebb, rubrumszerű, jelzésével terjesztésnek fel minden hónap végén az igazgatótanácshoz felülvizsgálatás végett. További adatok csak szükség szerint.*

Remélhető, hogy ezen az uton a főcél, a felügyelet alaposabb tételének elérése mellett, rövid idő múltán az előljárásági ügyvitelből sok feleslegesnek kiiktatása, s az előljáróságok időkimétele is haszonul fog elkövetkezni.

II. Véleményes jelentés

az 1902—3. évi deczemberi érettségi vizsgálatokról s a kapcsolatos ügyiratokról.

I. Az 1903. decz. 13—14-én a székelyudvarhelyi ref. főgimnáziumban lefolyt pótló- és javítóvizsgálatokról, a felterjesztett ügyiratok alapján a következő jelentést tesszük:

Érettségi javító vizsgálatra öten jelentkeztek. Mind az öten éretteknek nyilvánítottak.

Egy ifju — reáliskolai érettségi bizonyítvánnyal — a latinnyelvből állott pótló érettségi vizsgálatra. Vizsgálata nem sikerülvén, javításra utasított.

Ismétlő érettségi vizsgálatra is jelentkezett egy *görög-pótló* tanfolyamot végzett jelölt, aki érettségi vizsgálatát először 1902. deczember havában a szászvárosi Kuun-kollegiumnál kísérlette vala meg s onnan akkor utasított vala egy év múltára, vizsgálatismétlésre. Ezt a folyamodót a székelyudvarhelyi főgimnázium érettségvizsgáló bizottságának 1903. nov. 23-iki előértekezlete azon okon, hogy az udvarhelyi kollegiumban a görög-pótló tanfolyam még nincsen beállítva, nem vélte vizsgálatra bocsáthatónak, elutasította.

Megjegyzendő pedig, hogy a görög-pótló tanfolyam Szászvárosban nem volt beállítva, de ott 1902-ben azon folyamodót mégis vizsgálatra bocsátották vala. Hasonlóképen tartott görög-pótló érettségi vizsgálat marosvásárhelyi kollegiumunknál is az 1902—3. isk. év végén.

Ugyanegy hatóság kormányzata alatt álló intézeteknek, azonos körülmények között, egészen ellentétes eljárása tanügyi kormányzati viszonyainkat kellenél rendezetlenebbeknek tüntetheti fel. Valamely elvi rendelkezéssel, az vagy a szászvárosi, illetőleg a marosvásárhelyi vagy pedig a székelyudvarhelyi érettségvizsgáló bizottság állapontjának helyeslésevel, a kétségességnek elejét lehet venni. *Kimondandó volna, hogy görög-pótló érettségi vizsgálatot, illetékes jelentkezővel mindegyik kollegium tanárkara köteles tartani.*

II. A deczemberi vizsgálatok ügyirataival kapcsolatban az ezen évi szeptemberi, továbbá mind a hét kollegiumunknál folyt május—juniusi érettségvizsgálatok felterjesztett kimutatásait is át kellett, mint előirományokat, tekintenünk.

E kimutatások az erdélyi egyházkerület kollegiumaiban ez évben kiadott érettségi bizonyítványoknak, mint közhitelességű okiratoknak törzskönyve lévén, az alaki követelmények is minden tekintetben meg kell hogy feleljenek. Rovataik szigorú pontossággal és szabatosággal voltak kitöltendők. Ezt a szempontot illetőleg azonban az igazgatótanácshoz az 1902—1903-ról betérjesztett nagyenyedi, kolozsvári, marosvásárhelyi és székelyudvarhelyi eredeti kimutatáspéldányok némi megjegyzések alá esnek.

Általában pedig a kimutatások „Érettnék nyilvánítottak” rovatának, s illetőleg magában az érettségi bizonyítványban a zárhatározatnak szabatos szövegezése érdekében az igazgatóságok figyelme irányítandó lesz a vallás-és közoktatásügyi miniszter 1885. évi 3040. sz. alatt, az

éretts. vizsg. utasítás mellékletéül kiadott rendeletére. (Közzétéve az Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlöny 1884—5. évi folyamának 557. s. köv. lapjain is.)

III. Jelentés és Vélemény

a marosvásárhelyi kollégium konviktusi alapszabály-tervezetéről.

Az előljárásági jegyző aláírásával beterveztett tervezet a konviktusi ellátásra nézve a *házi kezelés* elvét iktatja alapszabályba (31. §.)

E szerint a *konviktusi felügyelő tanár* a pénzkezelés, gondoskodás, rendben tartás, számadás összes lényeges terheit viselné, felelősséggel ugyan, de csak távoli s inkább fakultatív, mint kötelezett ellenőrzés mellett. Hat évre választatik (6. §.). Vállalkozó által való ellátás, takarékoságból, ki lévén zárva (31. §.), kamra, konyha kormányzásának összes gondoljai, „felelőség mellett” őt terhelik. De ezen gondnok viselésében neki magának csak egy általános utasítása van: mindent tapintatos szigorral végeztetni (32. §.). Szállítási szerződéseket ő köt (30. §.), bár a megkötött szerződések felülvizsgálása és jóváhagyása az előljárásnak fenn van tartva (8. §.). Beszedi a konviktusi díjakat, s kezelése alá veszi a segélyalapítványi járulékokat (20. §.). A bevételekből (évente 30,000 koronát meghaladó összeg) fedezi az összes kiadásokat, a konv. költségvetésének megfelelően: vezeti a számadásokat (20—25. §.), melyeket az iskolai év elteltével láttat el az előljáróság (11. §.). A tanári kar által felfogadott gazdasszonnyal ő fogadtatja a cselédeket, s havonként fizeti (29. §.) taxative szabályozott (100. §.) béreiket (30. §.). Felszerelési leltár vezetése s a leltári állapot ellenőrzése is reá tartozik (26. - 27. §.). Kezelését, naplóit az előljáróság bármikor megvizsgálhatja (10. §.), de erre kötelezett orgánum megnevezve nincsen; a helyiségeket, ételleket az előljáróság tagjai bármikor megvizsgálhatják s jelentést is tehetnek tapasztalataikról (12. §.).

A felügyelő tanár *tiszteletdíját* az előljáróság (6. §.) állapítja meg évi 400 koronában; az évi számadásnak nyereséggel való zárása esetén azonban *külön jutalékban* is részesíthető (18. §.).

Nevezetes szerep jut a kezelésben a felügyelő tanár mellett a *gazdának*, a kit az internátusi felügyelők közül *egy évre* választanak (91. §.). Bevásárló is, kulcsár is, irnok is, részletekben számadó is, konyhai ellenőr, rendező és rendőr is (92—95. §.). Javadalma pedig ingyen étkezés a konviktuson (44. §.).

Másik segítsége a felügyelőnek a kollégiumi ellenőr: a tanulók rendezője, s viselkedésük őre (48—63. §.); az ő javadalma is az ingyen étkezés.

A többi internátusi felügyelők is közreműködnek a tanulók vezetésében, felügyeletében (66. 71. §.), s kötelezett tagjai a konviktusnak (33. §.), de úgy látszik teljes díjfizetéssel.

A konviktus *kényszer kapcsolatba* hozatik ugyan az internátussal (33. 34. §.), de a két intézmény közt más-különben sem vezérfelügyelet, sem rendtartási szabályok tekintetében szerves kapcsolatot, közösséget, egységet ez a tervezet nem mutat ki.

Az *igazgatótanácsnak*, mint ilyennek, a konviktusra semmi ingerenciája körülírva, említve sincsen. Sem az *inspector-professornak* az anyagi ügyekre és a számadásokra.

Ezek a szervezet lényegesebb vonásai. Egyebekben a szabályzat különleges teendőket, eljárásokat részletez; konviktusi tagok felvételét, kötelességeit, magaviseletét írja apróra elő.

Véleményünk az, hogy ha van a kollégiumnak jelenleg olyan tanára, a ki magán viszonyainál, hajlamánál fogva, tulajdonképeni tanári hivatásának betöltése mellett, teljes munkabírással vállalkozhatik az ezen szabályzat illető pontjai szerint őt terhelő, valóban fáradtságos és különleges kormányzati, pénzkezelői és számadói teendők teljesítésére, s az ezekkel járó felelőség viselésére, akkor e szabályzat, *egyelőre hat évi időtartamra*, erősítsék meg, de némi lényegesebb módosításokkal, illetőleg megfontolással és a mindezekből folyó kisebb változtatásokkal, melyeknek tárgyában a méltóságos előljáróság előterjesztésére folyó évi május hó 1-re bevárando.

Sz. 351—1904.

KÖRLEVÉL

a küüllői egyházmegye tiszteletes lelkészeihez.

Egyházmegyei tanácsunk f. év febr. hó 11-én tartott ülésében egyik buzgó egyházmegyei gondnokunk alább következő előterjesztését azzal a hozzáadással fogadta el, hogy az körlevél útján lelkészeink tudomására hozattassék.

Az elfogadott előterjesztés ez:

Az 1886. évi XXII. t.-cz. 138. §-a kimondja, hogy az állam hivatalnokai fizetései, illetőleg nyugdíjaiktól községi adót nem fizetnek.

Hasonlóan nem fizetnek a lelkészek sem azon javadalmaitól, melyeket kizárólag az illető egyházközségben viselt lelkészi hivatalok után élveznek.

A gyakorlatban a törvény ezen rendelkezését különféleképpen értelmezik. Némely egyházak lelkészei meg is kísérelték ezen kedvezmény igénybevételét, de a legtöbb esetben el lettek utasítva azon indoklással, hogy a lelkészi teendőikért javadalmazásképpen birt ingatlanok az egyházközség nevében állván, a községi pótdadót megfizetni kötelesek; sőt fordult elé olyan eset is, hogy a díjlevélben ki lévén kötve az állami adóknak az egyházközség által leendő fizetése, ezen magántermészetű ügylet alapján úgy tekintetett, mintha a községi adók fizetését is a lelkész helyett az egyházközség magára vállalta volna.

Ezen eljárás nemcsak téves, de az egyházközségeket jogtalanul megterheli, mert az 1896. évi 180,053 sz. belügyminiszteri határozat világosan kimondja, hogy a lelkészek, a lelkészi teendőikért javadalmazásképpen birt ingatlanok után, községi pótdadó fizetése alul mentesek.

A nmlgu m. kir. közigazgatási bíróságnak 1898. évi 967. sz. határozata kimondotta épen egy ev. ref. egyház hasonló ügyében, hogy a lelkészek községi pótdadó mentessége nem a tulajdon kérdésén, hanem azon fordul meg, hogy a javadalmat a lelkész az illető egyházközségben viselt lelkészi hivatala után élvezze.

Az a körülmény tehát, hogy a lelkészi javadalmi ingatlanokra eső állami adók fizetését az egyház magára vállalta, a lelkészi javadalmi ingatlanok községi pótdadó mentességét meg nem szünteti.

Hasonló jogkedvezmény illeti a néptanítói fizetéssel egységesen megállapított kántori illetményeket is, a melyekre községi pótdadó ki nem vehető (B. M. 1889. évi 3789. sz. határozata.)

A fennebb közlöttek értelmében tehát, utasítatnak a tiszteletes lelkész afiak, hogy kíséreljék figyelemmel a községi adónak kivetését és az előforduló jogtalan esetekben, annak leírása iránt forduljanak a községi képviselő testülethez kéréseikkel. Ezen kéréshez csatolandó a presbyteriumnak arról szóló hivatalos bizonyítványa, hogy a kérdésbe tett ingatlanok lelkészi javadalmazást képeznek.

A képviselő testület elutasító határozata ellen, a vármegyei közigazgatási bizottsághoz lehet felelkezni.

Végül figyelembe veendő, hogy a m. kir. közigazg. bíróság 311—97. sz. döntvénye szerint, az ilyen téves alapon befizetett községi pótdadó, a befizetés napjától számított 3 év alatt évülvén el, a politikai községtől, a közölt eljárások útján, visszakövetelhető.

Kutyfalva, 1904. február 19.

Nagy Domokos,
esperes.

SZIVES KÉRÉS

a sepsii egyházmegye azon egyházközségeinek tiszteletes lelkészeihez, a kik „Egyházi Értekezlet” taggyűjtő ívét és a tagsági díjakat még nem küldötték be.

Egyházmegyei értekezletünk pénztárnokától fájdalommal értesültem arról, hogy daczára e lap f. évi 2. számában megjelent kérésemnek; daczára pénztáros aa sürgetésének; daczára e lapban mindegyre megjelenő „memento”-nak: még 20 egyházközségből sem taggyűjtő ívet, sem tagdíjat nem küldötték be.

Ismételten is szeretettel kérem e 20 egyházközség lelképásztorait s illetve administ. lelkészeit: méltóztassanak ezt a szent ügyet melegebben felkarolni s a taggyűjtő íveket, fölékesítve legalább minden 100 lélek után egy-egy tag aláírásával, és a tagsági díjakat, február végéig, tiszt. Bójthe Géza, ért. pénztáros aához beküldeni.

Hosszúfalva, 1904. február 18-án

Zsigmond Károly,
ehm. ért. eh. elnök.